



Arkeologi under gågatan i Uppsala

Arkeologi under gågatan i Uppsala

Arkeologisk schaktningsövervakning

L1941:2293

Dragarbrunn 1:2

Uppsala kommun

Uppland

Malin Lucas



Upplandsmuseets rapporter 2021:17

ISSN 1654-8280

BEARBETNING AV FOTON: Malin Lucas

BEARBETNING AV PLANER: Malin Lucas

OMSLAGSBILD: Vid schakt 5. Foto Malin Lucas

GRANSKNING: Anna Ölund

UPPHOVS RÄTT: om inget annat anges: Creative Commons licens CC BY. © Lantmäteriet, dnr I2014/00634

GRAFISK FORMGIVNING OCH PRODUKTION: Malin Lucas

DIGITALT TRYCK: Kph, Uppsala

© UPPLANDSMUSEET, 2021

Upplandsmuseet
Drottninggatan 7, 753 10 Uppsala
Telefon 018-169100
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	8
Bakgrund	9
Historik	9
Området och tidigare arkeologiska undersökningar.....	10
Syfte, genomförande och metod.....	14
Resultat	15
Schaktbeskrivningar	16
Fynden.....	58
Analyser.....	63
Tolkning.....	64
Administrativa uppgifter	66
Referenser	67
Bilaga 1 Kontextlista	70
Bilaga 2 Fyndlista	75
Bilaga 3 Konserveringsrapport	79
Bilaga 4 ICP-analys.....	84
Bilaga 5 Dendrokronologisk analys.....	88

Sammanfattning

Under 2020 har Upplandsmuseet, avdelning arkeologi gjort en schaktningsövervakning av gågatan (Kungsängsgatan) i Uppsala, delen mellan Stora torget och Bangårdsgatan. Även Smedsgränd och Bredgränd berördes av arbetena, som gjordes i samband med en ombyggnation och omgestaltning av gågatan.

Större delen av arbetena omfattade endast gatornas ytskikt, men ett antal djupare schakt grävdes också och det var i dessa bevarade kulturlager och konstruktioner kunde konstateras.

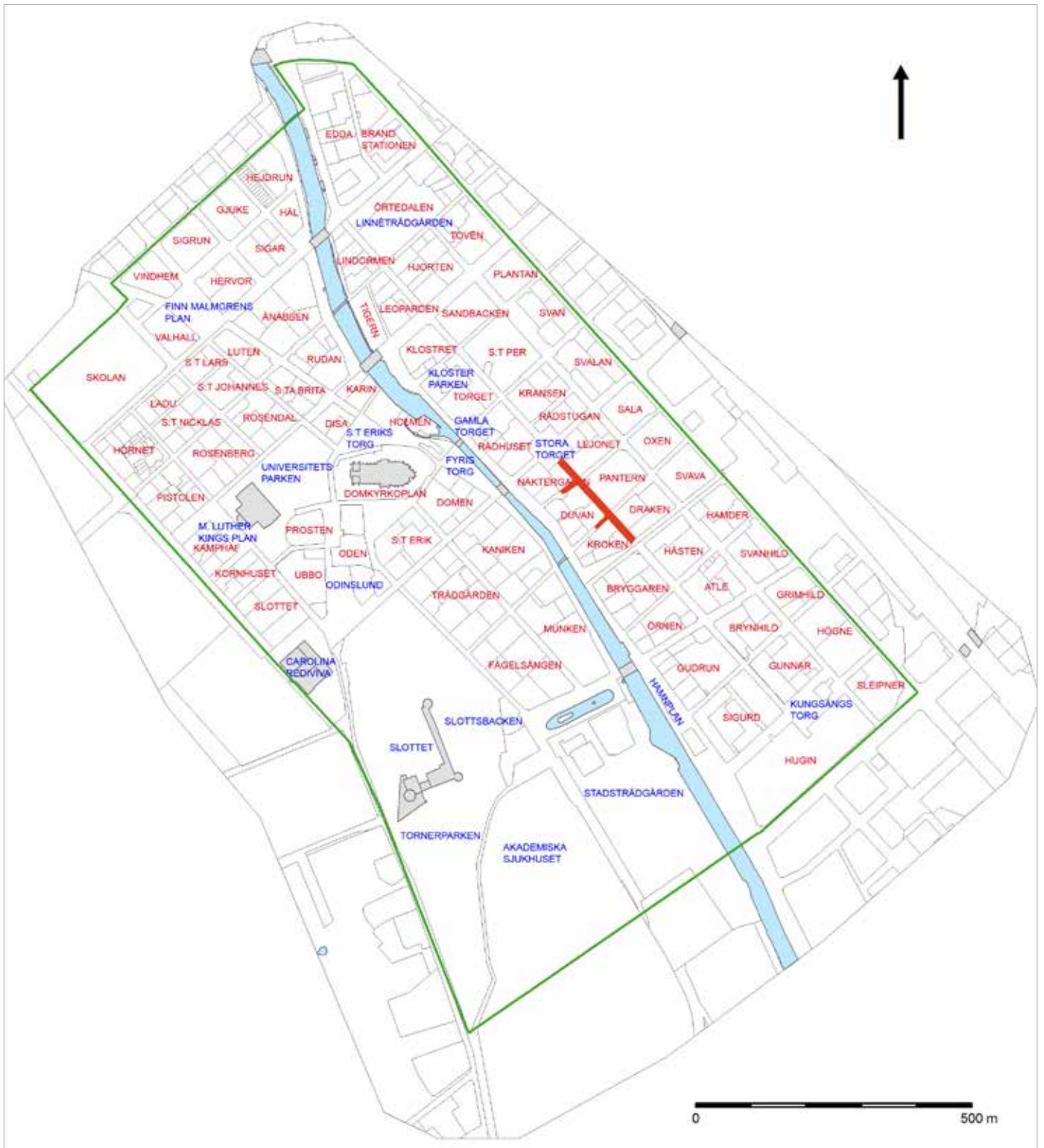
De bevarade lämningarna upptog ytmässigt ganska små ytor. De påträffade lämningarna utgjordes av kulturlager och konstruktioner. Konstruktionerna bestod av små rester av byggnader, i form av bräd- och lergolv med också kubbar och en möjlig kätte. Det fanns också flera lämningar av kullerstensläggningar, vilka troligen tillhört stensatta innergårdar. Kullerstensläggningarna och husläm-

ningarna återfanns i schakten närmast Stora torget. Vid Bredgränd påträffades resterna av en mur, vilken skulle kunna höra ihop med den nu försvunna Vårfrukyrkan. Det var också i detta schakt de äldsta fynden påträffades.

Eftersom Kungsängsgatan tillkom först efter stadsregleringen på 1600-talet, hör alla bebyggelseämningar till ett skede innan detta. Troligen, vilket de daterande fynden tyder på, hör de flesta av de påträffade lämningarna till de sista byggnaderna och gårdarna som fanns på platsen innan gatan tillkom.

De flesta schakten grävdes inte ned till den naturliga leran och i de flesta fall var det den senaste bebyggelsen på platsen som kunde iaktas. Det är sedan tidigare känt att det finns tidigmedeltida bebyggelse på platsen, vilket i det aktuella projektet bara kunde observeras genom resterna av stenmuren och ett par fynd. De äldsta lagren ligger fortfarande kvar under de grävda schakten.





Figur 1 Uppsala stad med kvarters- och platsnamn. Grön linje anger begränsning för fornlämningen L1941:2293 (tidigare Uppsala 88:1). Platsen för den aktuella undersökningen är markerad i rött.

Inledning

I samband med att Uppsala kommun skulle utföra en ombyggnation och en omgestaltning av Kungsängsgatan i nom projektet Gågatan Södra i Uppsala, genomförde Upplandsmuseets arkeologiska avdelning en schaktningsövervakning av arbetet. Syftet med undersökningen var att dokumentera berörda lämningar och kulturlager.

Arbetet omfattade Kungsängsgatans sträckning mellan Stora torget och Bangårdsgatan, samt till Kungsängsgatan anslutande gränder. Arbetsföretaget skedde i tre etapper, där etapp 1 omfattade bland annat ledningsbyten och justering av brunnar och etapp 2 och 3 ombyggnad av olika delar av gatan.

Den arkeologiska schaktningsövervakningen inleddes i februari 2020 och pågick till oktober 2020.

Arbetet genomfördes enligt beslut av Länsstyrelsen i Uppsala län, (beslutsdatum 2020-01-15, dnr

431-6844-2019) och beställare var Uppsala kommun, Stadsbyggnadsförvaltningen.

Fältarbetet utfördes av Hans Göthberg, Malin Lucas, Robin Lucas, Linda Qviström och Anna Ölund. Projektansvarig var Malin Lucas som också skrivit rapporten.

Rapporten inleds med en bakgrund som beskriver områdets historik, tidigare genomförda arkeologiska undersökningar i området samt syfte, metod och genomförande. Därefter redovisas undersökningens resultat. För enkelhetens skull redovisas de olika schakten separat med beskrivningar av stratigrafi, lämningar och fynd. Beskrivningarna kompletteras med plan- och sektionsritningar samt fotografier. Därpå följer en sammanfattande beskrivning av den sammanlagda mängden fynd, uppdelat på olika fyndgrupper och en genomgång av utförda analyser. Rapporten avslutas med en tolkning och utvärdering av de framkomna lämningarna. Längst bak i rapporten återfinns bilagor över fynd, kontexter, schakt och analyser.

Bakgrund

Undersökningsområdet är beläget ungefär mitt i fornlämningsområdet L1941:2293, stadslager för Uppsala stad, stadens både nuvarande och historiska centrum.

Undersökningen berörde gatumark i anslutning till sex av Uppsalas centralt belägna kvarter, nämligen Lejonet, Näktergalen, Pantern, Duvan, Draken och Kroken. De berörda gatorna var i första hand Kungsängsgatan (gågatan), men också Smedsgränd, Bredgränd och Bangårdsgatan (se figur 5).

Historik

Gatornas historia

Flera av gatorna som den aktuella undersökningen berörde har medeltida rötter men den faktiska gågatan är av senare datum. Nedan följer en kort sammanfattning av gatornas historia.

Kungsängsgatan tillkom i samband med stadsregleringen på 1600-talet. Regleringskartan upprättades 1643, men det är oklart när den nya gatan var färdig. Den omnämndes 1671 som Stora Konungz Gathan, men på 1700-talet som varianter av Kungsängsgatan. 1770 avsåg namnet bara den sydligaste delen av gatan, mellan Hammesplanaden och Strandbogatan. Namnet syftar på att gatan sträckte sig fram till Kungsängstullen (Wahlberg 1994, s. 113). Gatan har ingen känd medeltida föregångare.

Smedsgränd har en medeltida föregångare men den nuvarande är anpassad till 1640-talets rätlinjiga stadsreglering. På 1600-talet benämndes den Jon Olofssons gränd. Namnet Smedsgränd har troligen uppkommit via ett par smeder som verkade vid gränden vid namngivningen. De två smederna hette Anders Nilsson och Erik Bengtsson Smed (Wahlberg 1994, s. 117).

Bredgränd har fått sitt namn av en medeltida gränd med samma namn som löpte genom nuvarande kv. Duvan. Ett alternativt namn på gatan är Vårfrugatan, men den beteckningen tycks gälla endast sträckningen mellan Kungsängsgatan och Östra Ågatan (Wahlberg 1994, s. 110).

Bangårdsgatan omnämns 1671 som Gråås Gränden. Sin nuvarande sträckning fick gatan relativt

sent, på 1880-talet. Föregångaren, Gräsgränd, löpte från Östra Ågatan till Dragarbrunnsgatan och var inte lika rak som den nuvarande sträckningen (Wahlberg 1994, s. 109f).

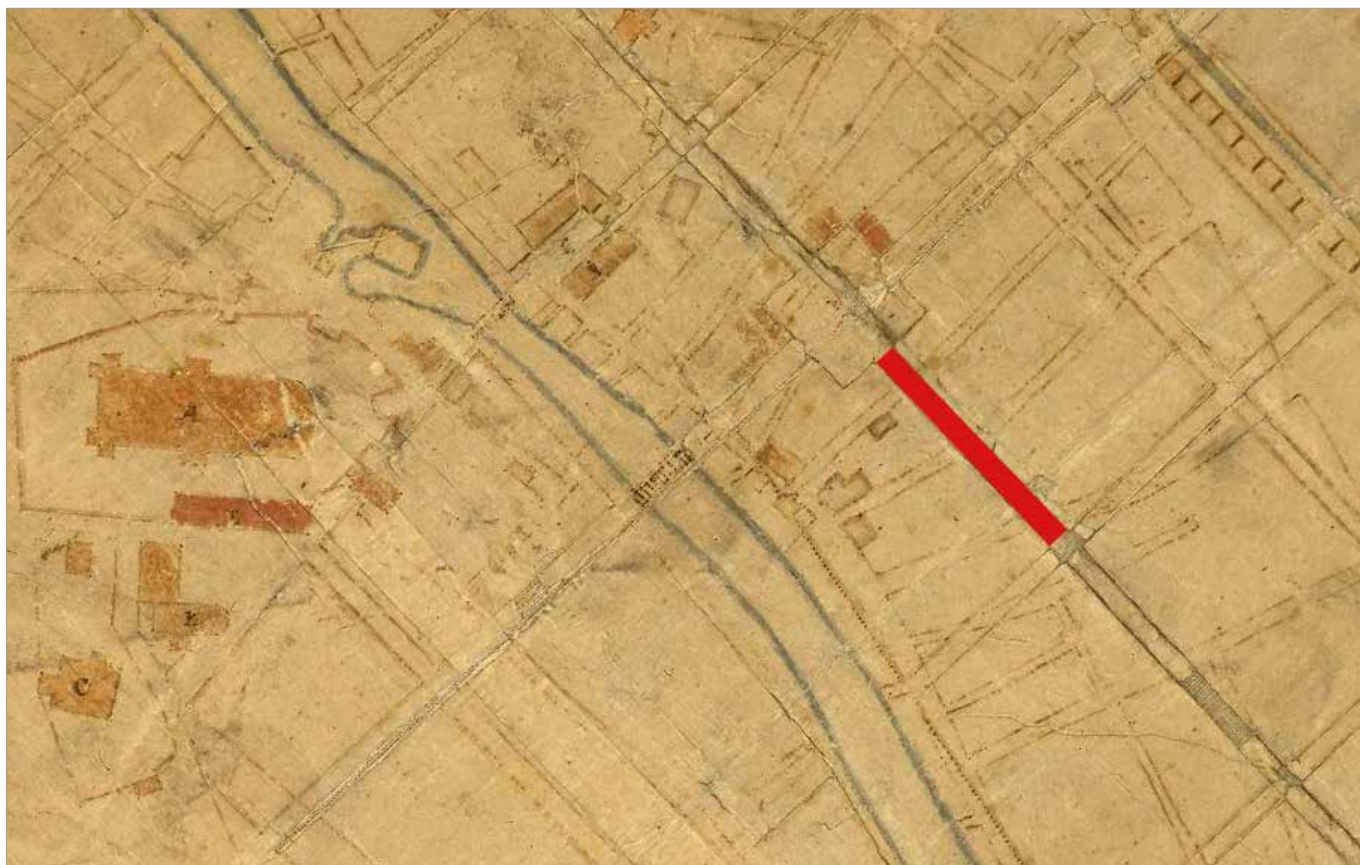
Vårfrukyrkan

En medeltida kyrka, Vårfrukyrkan, med tillhörande kyrkogård har legat i anslutning till undersökningsområdet. Kyrkan, som var en stadssockenkyrka, är tidigast känd i skriftliga källor år 1221, då den omnämns som ecclesia Marie de Arosia (Sundqvist 1953, s. 249). Prosten för Vårfrukyrkan i Aros omnämns för första gången på 1160-talet och det är därför troligt att kyrkan har funnits redan då (SDHK 200). Den anges ha legat nära bron och enda kända medeltida bron är föregångaren till den nuvarande Dombron, varför det är möjligt att kyrkan ursprungligen legat i anslutning till denna. Den ska ha legat mitt emot Helgeandshuset, som låg på västra sidan av ån och kyrkan har således sannolikt ursprungligen legat öster om ån, inom nuvarande kv. Rådhuset. Den har senare flyttats, troligen under andra halvan av 1300-talet, till nuvarande Kv. Kroken (Carlsson & Lovén 2014, s. 105ff). Kyrkan revs efter stadsbranden 1543 och marken bebyggdes.

Historiska kartor

Det finns ett stort antal historiska kartor över de centrala delarna av Uppsala. Den mest använda av dessa, för att förstå stadens äldre stadsplan är den så kallade regleringskartan som upprättades 1643, inför en omreglering av stadsplanen. Det som gör kartan så användbar är att den innehåller två skikt. Dels den planerade reglerade stadsplanen med också stadens utformning då kartan upprättades. Det äldre kartsiktet speglar i viss mån den medeltida stadsplanen, vilket har kunnat påvisas genom arkeologiska undersökningar.

Regleringskartan visar hur planen för staden var 1643, den visar emellertid inte det faktiska resultatet. Stora torget (eller Nya torget som det kallas på äldre kartor) stod klart på 1650-talet, men den nya stadsplanen var inte genomförd förrän i slutet av 1660-talet. En kartläggning av de nya kvarteren upprättades 1669 och resulterade i Boomans plan (ritning), vilken med någorlunda exakthet visar



Figur 2. Utsnitt ur regleringskartan från 1643 med den aktuella delen av gågatan markerad i rött.

den nya stadsplanen. Vissa relikter av det gamla gatunätet fanns emellertid kvar, ibland som tomtgränser. Dessa försvann troligen först i och med 1702 års stadsbrand (Anund et al. 2001).

Området och tidigare arkeologiska undersökningar

De centrala delarna av Uppsalas stadsområde sydöst om Stora torget har till stora delar schaktats bort i samband med modernisering av stadsbebyggelsen under 1960- och 1970-tal utan föregående arkeologisk dokumentation (Redin 1976). Det finns ett fåtal större undersökningar av varierande ålder och kvalitet som ändå sammantaget ger en inblick i områdets karaktär och utveckling utmed den aktuella sträckningen. Mer ytomfattande undersökningar finns framförallt från den omgivande kvartersmarken. Dessa är kvarteren Lejonet, Pantern och Draken på den östra sidan och Näktergalen, Duvan och Kroken på den västra sidan och ned mot Fyrisån. Merparten av de moderna undersökningarna har, med undantag av i kvarteret Pantern, utförts i gatumarken och har ställvis givit mycket tidiga dateringar av bebyggelsen i området närmast Fyrisån (Kjellberg & Qviström 2008). Tidig

bebyggelse har också konstaterats på Stora Torget i samband med schaktningsövervakningar (Ölund 2011).

Kungsängsgatans sträckning ligger strax väster om en tidigare dokumenterad palissad och dike i kvarteret Pantern, vilket antagits utgöra stadens östra begränsning under 1200-talet (Anund m.fl. 1992: 224–225). Bebyggelsen öster om Kungsängsgatan, däribland i kvarteret Pantern, förefaller ha tillkommit först under den medeltida stadens mest expansiva period under sent 1200-tal och ett stycke in i 1300-talets andra hälft, något som också iakttagits i kvarteren närmast norr om Stora torget (Kjellberg 2021:109–113, Anund 2008:366). I samband med bebyggelsens expansion ersattes också det äldre gränsdiket med en stenlagd gränd, kallad Allmänna vägen, som kom att utgöra en parallellgata till den äldre Allmänningegatan/Köpmannagatan som löpte utmed Fyrisån (Dahlbäck m.fl. 1984). Bebyggelsen i området öster om vägen har karaktäriseras som en relativt gles trähusbebyggelse som inte primärt varit av bostadskaraktär. Under sent 1300-tal finns tecken på att bebyggelsen periodvis upphört och utifrån Panternundersökningen vet vi att bebyggelsen förtätades öster om Allmänna vägen först under 1400-tal. Här anlades även ett senme-

deltida grytgjuteri (Anund 1992:225–227). Bilden från Pantern av en relativt sen bebyggelseetablering motsägs delvis av det tidigmedeltida stenhus som undersökts i kvarteret Draken 1974. Byggnaden antas ha tillkommit före mitten av 1300-talet och har sin troligaste förklaring som prästgård till den närliggande Vårfrukyrkan, vars troliga byggnadslämningar påträffats i Bredgränd och kyrkogården i kvarteren Duvan och Kroken (Kjellberg 2021:107).

Kvarteret Näktergalen

I kv. Näktergalen gjordes en större undersökning 1934. Där påträffades lämningar efter nio hus, sex byggda i trä och tre i sten. (Sundquist 1953, s. 234ff). I undersökningen framkom ett välbevarat trämaterial där vid sidan av trähus i flera olika byggnadstekniker – såväl flätverk som stavverk, skiftesverk och knuttimring – även snidade trädetaljer till byggnader och möbler kunde konstateras. Lämningarna är inte närmare daterade men har antagits vara från tidig medeltid, troligen 1100-tal och tidigt 1200-tal (Sundquist 1935). Som uppmärksammas av Linda Qviström fanns även tre svarvade balusterdockor som kan antas ha ingått i räcket i en svalgång, vilket visar på förekomsten av flervåningsbyggnader i den medeltida staden (Qviström 2019a: 207).



Kvarteret Duvan

I början av 1960-talet gjordes kontroll av schaktningar i kv. Duvan, på tomterna 8, 9 och 10. Här påträffades bland annat lämningar från byggnader, kullerstensläggningar, risbäddar och flätverksrester. Schaktning skedde ned till 1,20 m djup från markytan (Upplandsmuseets topografiska arkiv).

Rester av vad som troligen är Vårfrukyrkan har dokumenterats i kvarteret och kyrkan är skriftligt belagd redan under 1220-talet (Anund 2008:23). Möjligen är det ett annat läge för kyrkobyggnaden som avses i de tidiga skriftliga beläggen (Lovén och Carlsson 2016). Inom kyrkogården undersöktes 215 gravar med tolkad datering till 1200-tal eller 1300-tal. Först under 1500-talet markerades kyrkogårdsavgränsningen med en bogårdsmur. En stenlagd gång anlades innanför bogårdsmuren och i bebyggelsen på andra sidan anlades stenlagda gårdsplaner under första hälften av 1500-talet. Bogårdsmuren revs efter stadsbranden 1543 och i de sista eftermedeltida faserna etablerades bostadsbebyggelse på den tidigare kyrkogården (Zerpe 1996: 15).

Kvarteret Kroken

I kv. Kroken har liksom i kv Duvan rester efter Vårfrukyrkan dokumenterats med tillhörande gravar vid flera tillfällen. År 1982 undersöktes 125 gravar från Vårfrukyrkans kyrkogård och ytterligare undersökningar har gjorts 1960, 1976–77 och 1981 (Zerpe 1996, Upplandsmuseets topografiska arkiv).

Även profan bebyggelse i anslutning till Vårfrukyrkans kyrkogård har undersökts 1982. Den äldsta bebyggelsefasen daterades till 1200-talet, genom fyndmaterial, och utgjordes av bland annat av en smedja och kraftiga trä- och stenskodda diken. Under sent 1200-tal etablerades fyra bebyggelselägen med boningshus invid kyrkogårdsavgränsningen i form av ett större dike. Endast sex meter av tomterna rymdes inom undersökningsytan. Bebyggelsestrukturen har därefter legat förhållandevis fast under 1400-talet och bebyggelsen kan karaktäriseras som bostadsbebyggelse med ett visst inslag av hantverk (Zerpe 1996:9).

Figur 3. Undersökningar gjordes 1934 i kv. Näktergalen. Bilden visar hur tjocka kulturlager som fanns på platsen. Foto Nils Sundquist, Upplandsmuseet.



Figur 4. Arkeologisk undersökning i kv. Duvan 1960. Foto Ola Ehn/Upplandsmuseet.

Kvarteret Lejonet

Inom kvarteret Lejonet har endast två arkeologiska iakttagelser gjorts vilka finns upptagna i Stadsarkeologiskt register med mycket knapphändiga uppgifter. 1936 dokumenterades en liggstimrad brunn samt en brunn i resvirke tillsammans med ett flertal konstruktioner så som hus och träbroläggningar. Från 1952 finns uppgifter om ytterligare en brunn, med laxade knutar (Redin 1976: 38).

Kvarteret Pantern

Vid tomt nummer 10 i kv. Pantern påträffade vid en arkeologisk undersökning 1990 sju bebyggelsefaser varav de två första daterades till mitten- och andra halvan av 1200-talet genom fynd och dendrokronologiska analyser. Här påträffade även en träpalissad och ett dike som troligen utgjort den östra begränsning för staden under 1200-talets slutskede. Undersökningen visade att bebyggelsen förtätades och expanderade under 1300-tal. Under senare delen av 1300-talet fanns minst två tegelbyggnader och flera träbyggnader utmed en stenlagd väg. Senast under 1300-talets slut anlades ett grytgjuteri på platsen, som var aktivt till 1400-talets slut. Därefter utgörs bebyggelsen av huvudsakligen bostadsbebyggelse (Anund m.fl. 1992:226–227).

Kvarteret Draken

I kvarteret Draken i Uppsalas sydöstra del utfördes 1974 en undersökning inom fastigheterna 3 och 9. Undersökningen har inte fullständigt rapporterats

men utöver ett rapportmanus med en beskrivning i bebyggelsenivåer, författat av Ylva Roslund Forenius och marginalkommentarer av Mats Mogren, finns det också en sammanläggningsrapport från 2007 (ATA).

Hela exploateringsytan uppgick till 1800m² av vilka ca 600 m² omfattades av arkeologisk undersökning. I övriga delar utfördes schaktningsövervakning där bebyggelse lämningar dokumenterades översiktligt medan fynd insamlades sparsamt. Redan vid förundersökningen hade stenmurar till en trolig byggnad konstaterats, vilken antogs ha ett samband med Vårfrukyrkan eller dess bogårdsmur. Syftet med undersökning var att frilägga och funktionsbestämna muren samt att göra en kontroll av intilliggande kulturlager.

Resultaten visar på sammanlagt tre stengrundhus. Övriga lämningar utgjordes bland annat av en stensatt brunn, ett vattenkar och stenlagda gårdsytor. Sammanlagt konstaterades fyra tydligt åtskilda bebyggelseskeden med en etablering före 1300-talets mitt. Ett av stengrundshusen har i artiklar skrivna efter undersökningen identifierats som en prästgård tillhörande Vårfrukyrkan (Carlsson & Lovén).

Byggnaden ska under de sen- och eftermedeltida skedet ha använts som krog enligt spekulationer i den bristfälliga rapporten, vilket om det stämmer skulle kunna tolkas som att byggnaden efter reformationen kommit att användas för andra ändamål än den ursprungligt planerats för (Roslund-Forenius manus).

Övriga relevanta undersökningar

En schaktningsövervakning utförd av Upplandsmuseet 2010 på bland annat Stora Torget visade att det fanns 2,3 m tjocka kulturlager. De äldsta dateringarna var från 1150–1260 (Ölund 2011).

Upplandsmuseet gjorde 2017 en schaktningsövervakning av Forumtorget. Där påträffades välbevarade konstruktioner och lager från medeltid och även delvis bevarade lämningar från tidigmodern tid (Sunding 2018).

I Bangårdsgatan gjorde Upplandsmuseet 2006 en schaktningsövervakning i anslutning till Fyrisån, då man bland annat hittade vad som tolkades som en tomtgräns i form av en flätverkshägnad. Denna daterades till 1020–1160 e.Kr. (Kjellberg & Qviström

2008). Under 2013 gjordes en schaktningsövervakning något längre österut i Bangårdsgatan där lämningar av urban bebyggelse från 1500–1800-talet påträffades (Ölund 2015).

Upplandsmuseet gjorde 2013 en schaktningsövervakning i Dragarbrunnsgatan och Smedsgränd, där det bland annat i korsningen mellan dessa påträffades upp till 1,1 m tjocka kulturlager (Ölund 2014).

Sammantaget har undersökningar i gatumark och torg påvisat lämningar från 1100-tal till nyare tid vilket stämmer väl överens med resultaten från de äldre undersökningarna i intilliggande kvarter.



Figur 5. Delar av gågatan med ytskiktet borttaget. Foto mot N., Malin Lucas

Syfte, genomförande och metod

Syftet med schaktningsövervakningen var att dokumentera berörda lämningar och kulturlager.

Arbetet inleddes i februari 2020 och pågick till oktober samma år. Arbetsföretaget genomfördes i tre etapper. Etapp 1 avsåg ledningsarbeten i olika delar av gågatan och tvärgator och omfattade schakten 1, 4, 7, 8, 9, 11 och 16, medan etapperna 2 (schakt 2, 3, 5 och 6) och 3 (schakt 10, 12, 13, 14 och 15) avsåg utjämning och omläggning av gatans ytskikt. Den arkeologiska schaktningsövervakningen gällde huvudsakligen etapp 1, även om de övriga etapperna också övervakades och gav resultat.

Gräv- och anläggningsarbetet utfördes av personal från Uppsala kommun. Grävarbetet skedde med en hjulburen grävmaskin. Periodvis skedde arbetet på flera ställen samtidigt med flera grävlag.

Övervakningen försvårades av tidigare ledningsdragningar i området. Dels var befintliga rör och ledningar rent fysiskt i vägen, dels hade de tidigare ledningsarbetena skadat eller helt utplånat kulturlagren. I vissa schakt fanns små öar av kulturlager kvar, vilka kunde undersökas stratigrafiskt, i andra schakt kunde sektioner ritas. Många schakt innehöll inte några spår av fornlämningen. Få större sammanhängande ytor kunde dokumenteras, vilket försvårade dokumentationen och förståelsen av lämningarna.

Ytskiktet på hela den berörda delen av Kungsängsgatan har avlägsnats och djupschaktning har endast skett på några få ställen, i samband med ledningsbyten, brunnsnedsättningar m.m. Dessa schakt är de där arkeologiska iakttagelser kunnat göras. Eftersom dessa schakt inte är sammanhängande kan de betraktas som provgropar som kan visa var kulturlager finns kvar, av vilken typ de är och vilken mäktighet de har.

Fyllnadsmassornas tjocklek varierade mellan 0,4 och 1,9 m, men vanligast mellan 0,7–1 m.

Lämningarna dokumenterades genom fotodokumentation, beskrivning av schakt och lämningar samt plan- och sektionsritningar. Vissa av schakten mättes genom Uppsala kommuns försorg in med totalstation och andra har mätts för hand, i förhållande till stående byggnader.

Prover för dendrodatering togs i träkonstruktioner och analyserades av Hans Linderson, Lunds universitet.

Fynd samlades från lager och konstruktioner och registrerades med uppgift om schakt, kontext, material, sakord, vik, antal och karakteristik. Ett urval av fynden har konserverats av Max Jahrehorn, Oxider AB.

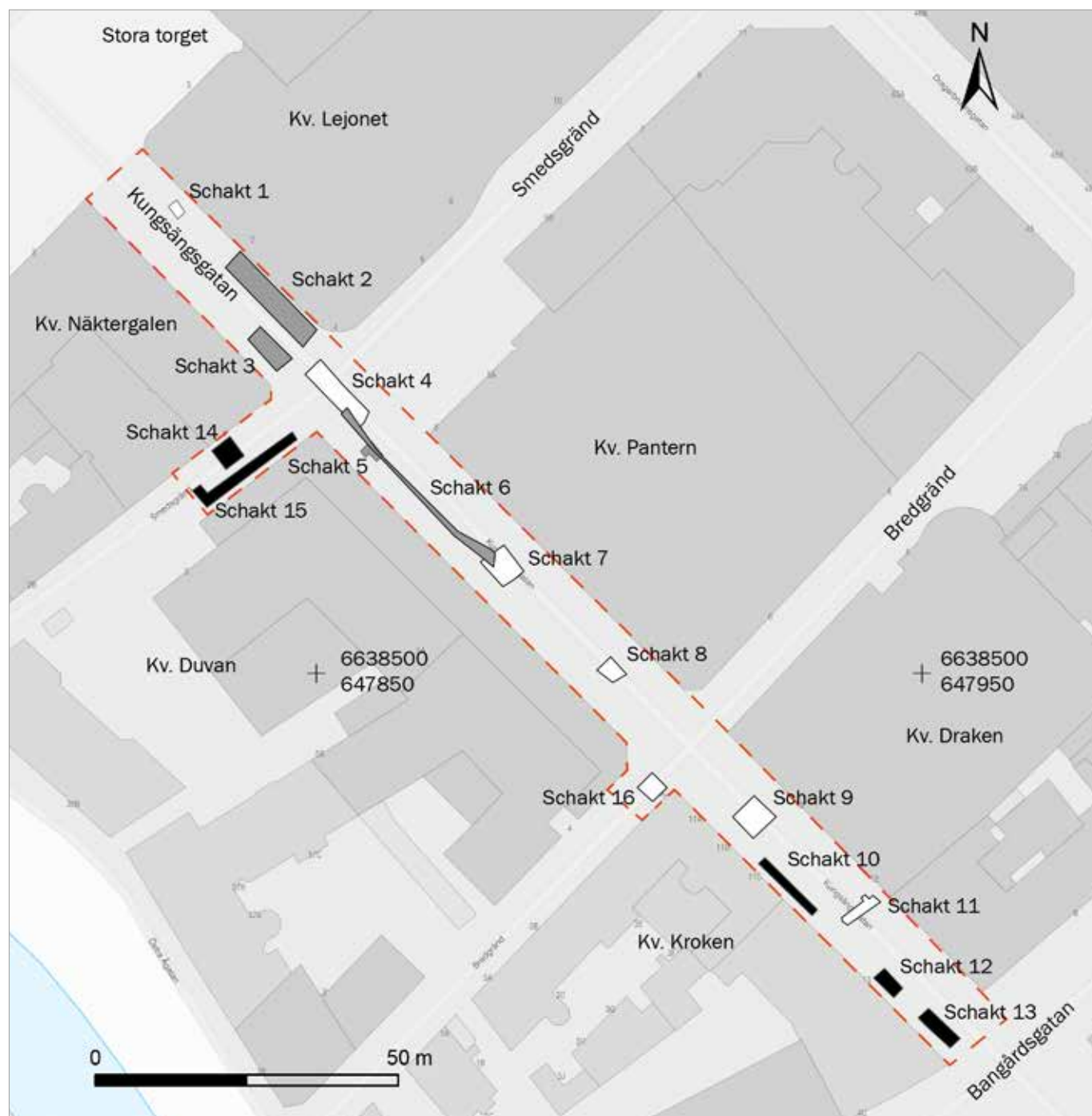
Resultat

I kapitlet presenteras de påträffade lämningarna. Resultatet redovisas schaktvis från schakt 1 till 16. Schakten är numrerade från Stora torget och söderut, följt av tvärgatornas schakt. Schakten som redovisas är de som innehöll kulturlager. Ytskiktet togs bort över hela vägbredden men oftast inte till ett djup som berörde fornlämningen (se figur 6).

Där djupschaktning inte skedde låg schaktbotten i fyllnadsmassorna på ca 0,75–1 m djup under den då befintliga markytan.

Vid undersökningstillfället låg markytan vid Stora torget på ca 8,4 m ö h och sluttade mot Bangårdsgatan ned till 6,2 m ö h.

Koordinater anges i Swref 99TM.



Figur 6. Plan över de beskrivna schakten. Vita schakt grävdes inom etapp 1, gråa inom etapp 2 och svarta inom etapp 3. Röd streckad linje markerar det område där ytskiktet schaktats 0,75–1 m djupt, utan att fornlämning påträffats. Skala 1:1000.

Schaktbeskrivningar

Schakt 1

Schaktbeskrivning

Schaktet, som låg ca 10,5 m sydost om Stora torget (se figur 6), var ca 2,8×1,5 m stort och bestod av sentida utfyllnadslager av grus och sand ner till 1,2 m. Under det fanns ett mörkt brungrått lager (L. 1) med inslag av mindre bitar trä, djurben och läderspill (ej tillvarataget). Lagrets överyta låg ca 7,20 m ö h. Lagret tolkades som återdeponerade massor kring en äldre ledning. Eftersom lagret påträffades i schaktbotten är det okänt hur tjockt det var.

Inga daterande fynd fanns i lagret som låg i schaktbotten.

Fyndmaterial

Inget fyndmaterial tillvaratogs på grund av att lagret var omrört.

Schakt 2

Schaktbeskrivning

Schaktet låg i Kungsängsgatan, ca 2 m nordväst om Smedsgränd, mitt för schakt 3, längs med Åhléns fasad (se figur 6).

Stora delar av schaktet var stört, dels av ett ledningsknippe, täckt av tegel, dels av en betongkultvert. Båda störningarna fanns i den östra delen av schaktet. Schaktet innehöll emellertid också ganska mycket lämningar i form av kulturlager, stenläggningar och en huslämning.

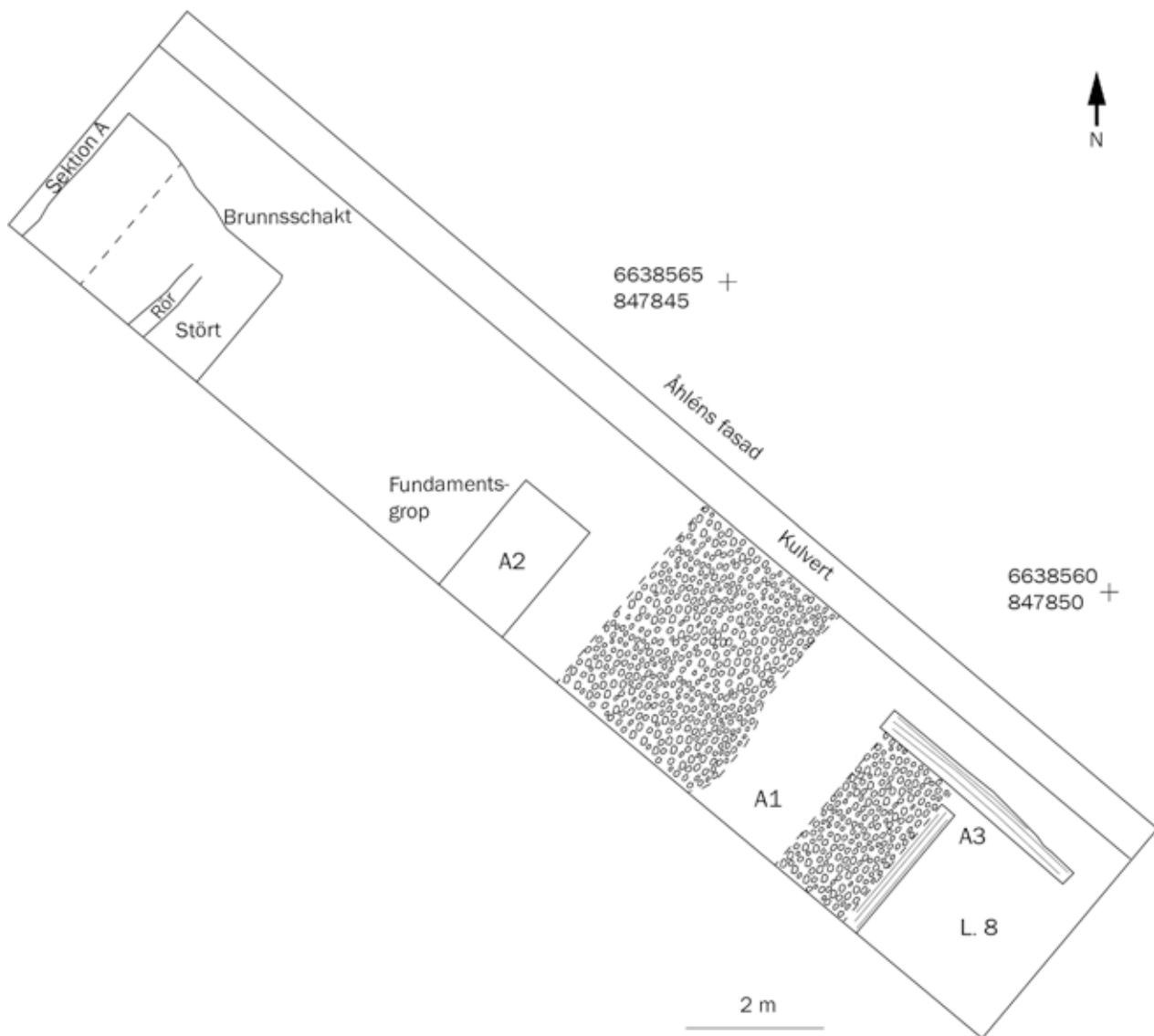
Djupare schaktning skedde ned till 1,25 m respektive 1,9 m under markytan för ett fundament och för nedsättning av en brunn. I övrigt var schaktdjupet ca 1 m.

De moderna fyllnadsmassorna av grus och sand var upp till 0,70 m tjocka. Under detta fanns kulturlager (L. 1–3). L 1 bestod av brungrå lerig silt med tegelkross och lerkluttar. Lagret var ca 0,07 m tjockt. L. 9, som låg under L. 1, var ett mycket tunt, ca 0,01 m tjockt lager av fin sand. Därunder följde L. 2, ett mörkt siltlager med lite träflis, sot, aska, gödsel med mycket och stora djurben. Lagret var ca 0,1–0,12 m tjockt. Lager 1 och 2 fanns i den södra delen av schaktet. Under dessa följde L. 3, ett gödselblandat träflislager, minst 0,10 m tjockt med tegel, lera och keramik. Lager 3 låg delvis i schaktbotten, mellan de två delarna av A1. Lager 3 syntes över hela schaktet och innehöll den största mängden fynd, till största delen bestående av yngre rödgods daterat till 1580–1650.

Under L. 3, på ca 1 m djup under markytan, fanns i den södra delen av schaktet en stensatt yta av



Figur 7. Läget för schakt 2 med Åhléns fasad till vänster i bild. Foto mot S., Malin Lucas.



Figur 8. Schaktplan över schakt 2. Kullerstensläggningen A1 och plankorna A3 på ca 1 m djup. Fundamentsgropen och brunngropen grävdes djupare, 1,25 m respektive 1,9 m. Skala 1:100.



Figur 9. Kullerstensläggningen A1 i schakt 2. Foto mot V, Robin Lucas.



Figur 10. Brädgolvet, A2 i fundamentsgropen i schakt 2. Foto mot N, Malin Lucas.

kullersten (A1). Stenläggningen bestod av tätt lagda, 0,05–0,1 m stora kullerstenar. Mellan stenarna fanns sandblandat nedtryckt kulturlager. Stenläggningen, som var något välvd, var uppdelad i två områden med en stenfri yta emellan. Det fanns inget som tydde på att stenläggningen skadats här i nyare tid. I öster och söder avslutades den av två plankor (A3). Lagret mellan kullerstensläggningarna motsvarade L. 3. Kullerstensläggningen låg i schaktbotten och kunde ligga kvar. Söder om plankorna fanns ett lager med mörkbrun gödselblandad flis, L. 8. Det låg under L. 3, till synes på samma nivå som kullerstensläggningen, ca 0,9–1 m under markytan. Lagret var minst 0,10 m tjockt och låg i schaktbotten.

Fundamentsgropen, som var ca 1,5×1,2 m stor, grävdes till ett djup av ca 1,25 m under markytan. Lager 1 och 2 fanns inte i denna del av schaktet, men det gjorde L. 3. Under detta fanns ett lager (L. 4) med trä som låg utan någon synlig ordning, ca 0,10 m tjockt och under det ett lager (L. 5) med näver, bruk och taktegel, ca 0,1 m tjockt. Under detta, på ca 1–1,1 m djup under markytan, påträffades resterna av ett golv (A2). Golvet bestod av två grova plankor, 0,33–0,35 m breda i ungefär öst-västlig riktning. Mot fundamentsgropens västra

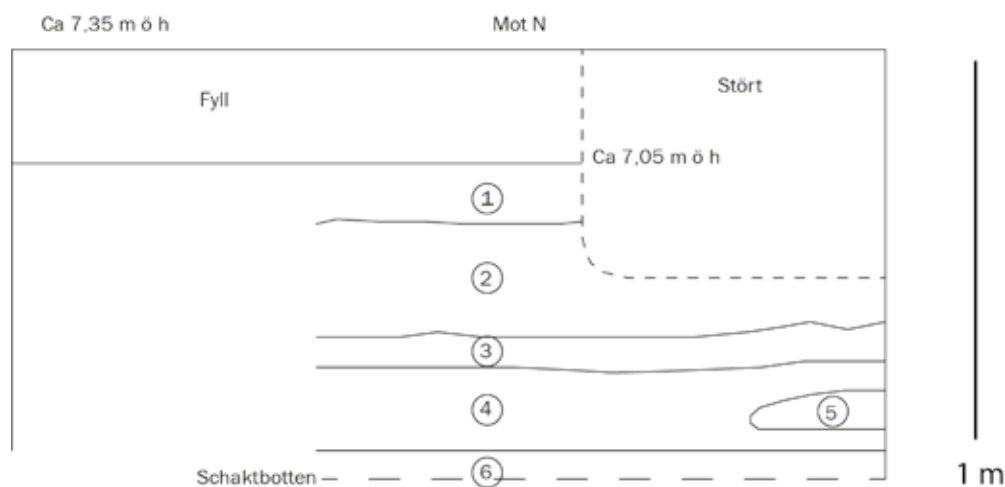
schaktkant fanns ytterligare en plankor som låg i nord-sydlig riktning. Möjligen kan denna vara en del av en innervägg i den byggnad som golvet hört till. Ytterligare lager (L. 6) fanns under golvet. Det bestod av sot och aska och var ca 0,1 m tjockt. Under detta fanns L. 7, ett mörkbrunt lerlager med bruk, tegel och trä. Detta låg i schaktbotten på ca 1,25 m under markytan och undersöktes inte vidare.

Troligen representerar L. 4 och 5 raseringslager tillhörande samma byggnad som brädgolvet, A2. Dessvärre innehöll lagren i fundamentsgropen inga daterande fynd.

I den norra delen av schaktet grävdes en grop för brunnsnedsättning. Den var ca 3,3×2,4 m stor och grävdes ned till ca 1,9 m under markytan. Större delen av brunnsgruppen var störd av ledningen som skulle kopplas på den nya brunnen men det fanns lite bevarade kulturlager i den norra delen, där ca 1 m sektion kunde dokumenteras (se figur 9). Här var de övre lagren (L. 1–3) bortschaktade sedan tidigare och andra lager framträdde istället, vilka inte med säkerhet går att koppla ihop med lagren som var synliga i den ovan beskrivna fundamentsgropen.

Moderna fyllnadsmassor av grus och sand fanns ned till ca 1 m under markytan. Därunder fanns ett lager (L. 10), vilket var ett bränt raseringslager,

ca 0,15 m tjockt, med orangebränd aska, kol, tegel och djurben, följt av ett ca 0,3 m tjockt träflislager (L. 11) med enstaka tegel och djurben. Under detta låg L. 12, ett lager med brungrå lera, ca 0,09 m



Figur 11. Sektion A i brunngropen, schakt 2. Skala 1:20.

Lagerbeskrivning: **1.** L10, brandlager med orangebränd aska, kol, tegel och djurben. **2.** L 11, tät träflis med enstaka tegel och djurben. **3.** L12, brungrå lera med enstaka träflis. **4.** L 13, mörkbrun silt med lite tegel, småsten och träflis. **5.** L 14, grå, ren lera. **6.** L 15, grus, småsten, aska, tegel och järnslag. Schaktbotten låg i toppen av L. 15.



Figur 12. Sektion A i brunngropen. Foto mot N., Malin Lucas.

tjockt, med enstaka inslag av träflis. L. 13 låg under L. 12 och bestod av mörkbrun silt med lite tegel, småsten och träflis. Lagret var ca 0,26 m tjockt. L. 14 var en ca 0,1 m tjock lins av grå, ren lera i den östra delen av L. 13. Underst i brunnsgruppen fanns L. 15, ett grusigt lager med småsten, aska, tegel och slagg. Lagret var minst 0,05 m tjockt och låg i schaktbotten, på ca 1,9 m djup under markytan.

Fyndmaterial

Schaktet innehöll relativt stora mängder djurben. Det fanns också en ganska stor mängd keramik där alla bitar som kunde dateras hörde till perioden 1580–1650. Keramiken kommer nästan helt och hållet från L. 3, vilket överlagrade kullerstensläggningen A2. Relativt stora mängder slagg fanns också, varav minst en skålla. Slaggen påträffades i det djupast påträffade lagret, L. 15, i brunnsgruppen. Dessutom tillvaratogs taktegel och en brodd i järn.

Sammanfattning schakt 2

Under ca 0,7 m tjocka fyllnadsmassor fanns sammantaget i schakt 2 bevarade lämningar av kulturlager och konstruktioner ned till minst 1,9 m under markytan. Lagrens överyta låg ca 7,40 m ö h. Eftersom schaktet inte grävdes ned till naturlig lera är tjockleken på kvarliggande lager inte känd i denna del.

Stenläggningen, A1, var troligen en del av en kullerstensatt innergård. Dateringarna av keramiken i det ovanliggande lager 3, visar att stenläggningen tillkommit före 1650 och alltså föregår stadsregleringen. Plankgolvet, A2, har inte kunnat dateras men ligger under markytan nivåmässigt i höjd med A1 och kan därför antas ha en liknande datering.

I brunnsgruppen fanns bevarade kulturlager på 7,05 m ö h.

Det understa lagret i brunnsgruppen, L. 15, hade inga daterande fynd, men förekomsten av slagg och ugnsfodring antyder verksamhet på platsen snarare än utfyllnad.

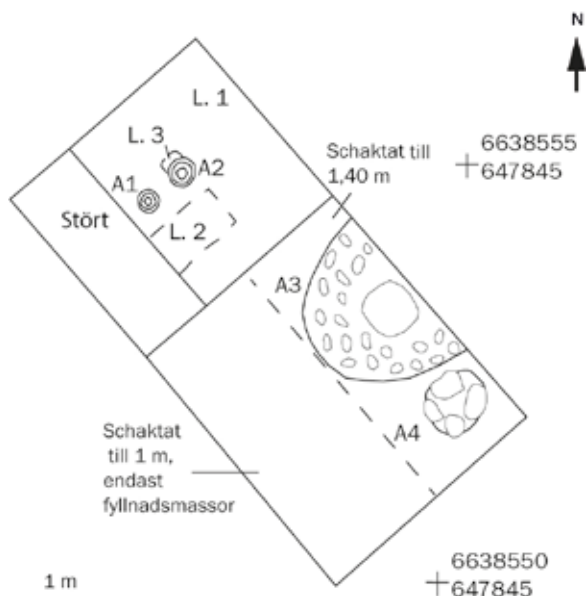
Schakt 3

Schaktbeskrivning

Schaktet låg ca 2 m nordväst om Smedsgränd och var ca 7×3 m stort och grävdes till ett djup av ca 0,85–1,4 m under markytan (se figur 6). Övervakningen gjordes i två omgångar, dels i norr, dels i söder. Stora delar av schaktet var stört sedan tidigare schaktningar, men kulturlager och arkeologiska objekt fanns ställvis bevarade i schaktet. Schaktet låg närmast parallellt med den södra delen av schakt 2.



Figur 13. Den södra delen av schakt 3. Foto mot S., Robin Lucas.



Figur 14. Schaktplan schakt 3, norra och södra delen. Den norra delen visar konstruktioner ca 0,7–0,8 m under markytan och den södra delen ca 1 m under markytan. Skala 1:100

De översta 0,7 m bestod av fyllnadsmassor. I den norra delen uppträdde därunder ett kulturlager (L. 1). Lagret var ca 0,08 m tjockt och fanns över en ca 2x2 m stor yta. Det utgjordes av mörkbrun, humös silt med fläckar av lera och kalkbruk och med inslag av djurben, tegel, kullersten och träflis. Under L. 1 påträffades två kubbar, A1 och A2. A1 var ca

0,40 m i diameter och 0,68 m lång. Kubben var välbevarad och ett dendroprov togs från denna. A2 låg en knapp halvmeter öster om A1 och var mindre välbevarad. Den var i toppen endast 0,25 m, med efter att den tagits upp visade sig bottenänden ungefär motsvara diametern för A1. A2 var 0,60 m lång. Kubbarna har sannolikt tillhört en byggnad, av vilken inget mer kunde iaktas. Den norra delen av schaktet innehöll också L. 2, som låg under L. 1. Lagret var ett brandlager med sot, aska och brända ben. Ytterligare en rest av ett lager, lager 3, fanns intill A1 och utgjordes av träflis. Båda lagren låg i schaktbotten och undersöktes inte vidare.

Den södra delen av schaktet grävdes delvis djupare än den norra delen. Generellt var schaktdjupet ca 1 m under markytan och bestod av fyllnadsmassor av grus och sand. Därunder fanns ett lager inom en ca 3x1,5 m, vilket motsvarades av L. 1 i den norra delen.

Ungefär 1 m under markytan, under L. 1, påträffades en stenläggning, A3. Direkt ovan denna fanns ett tunt, 0,03 m, lager av kolblandad silt, L. 4. Stenläggningen, A3, var avgrävd av ett rör i norr och fortsatte in i schaktkanten i öster. Stenläggningen, som bestod av 0,10 m stora stenar, låg över en ca 1,8x1,5 m stor yta, i en halvrund form. I mitten fanns ett stenfritt område, ca 0,6 m stort. I detta område fanns förmulnat trä. Troligen rör det sig om ett stolphål. Söder om A3 fanns ytterligare en



Figur 15. Kubbarna A1 och A2 i norra delen av schakt 3. Foto mot Ö., Malin Lucas.



Figur 16. Foto stenläggning A3 och till vänster det eventuella stolphålet A4, i södra delen av schakt 3. Foto mot Ö. Malin Lucas.

stenpackning, A4, ca 0,6×0,6 m stor med stenar i storleken 0,25 m. Troligen är A4 rester efter ett stenskott ett stolphål. A3 och A4 låg i schaktbotten.

Det maximala schaktdjupet i den södra delen var ca 1,4 m.

Analyser

Kubb A1 har fått en dendrokronologisk datering till 1415–1515. Se bilaga 5

Fyndmaterial

Flera fragment av en trefotsgryta tillvaratogs i L. 2. Den kan ges en ganska vid datering till 1580–1799. I samma lager tillvaratogs även en intakt navare (F44), som konserverades (se bilaga 3). Från L. 4 tillvaratogs keramik med dateringar till 1580–1650, respektive 1580–1800.

Sammanfattning schakt 3

Sammantaget uppvisade schakt 3 lämningar av både kulturlager och konstruktioner under ca 0,70 m tjocka fyllnadslager. Lagrens överyta låg på ca 7, 10 m ö h. Bevarade lager fanns till ett djup av minst 1 m under markytan. Eftersom schaktet inte grävdes ner till naturlig lera är tjockleken på kvarvarande lager inte känd i denna del.

Kubbarna A1 och A2 har sannolikt ingått i samma konstruktion. A1 daterades till 1415–1515 med det kan inte avgöras från vilken nivå de satts ned.

Stenläggningen A3 var troligen en del av en kullerstensläggning på en innergård, möjligen med ett stolphål i mitten. Detta skulle i så fall kunna kopplas samman med det troliga stolphålet A4. Det är oklart till vilken typ av konstruktion de hör.

Stenläggningen föregår stadsregleringen, vilket visas av keramik i ovanliggande lager, Stenläggningen ligger på motsvarande nivå under markytan som stenläggningen i det intilliggande schakt 2 och möjligen kan de höra ihop.



Figur 17. Läget för schakt 4 i korsningen Smedsgränd-Kungsängsgatan. Foto mot N, Malin Lucas.

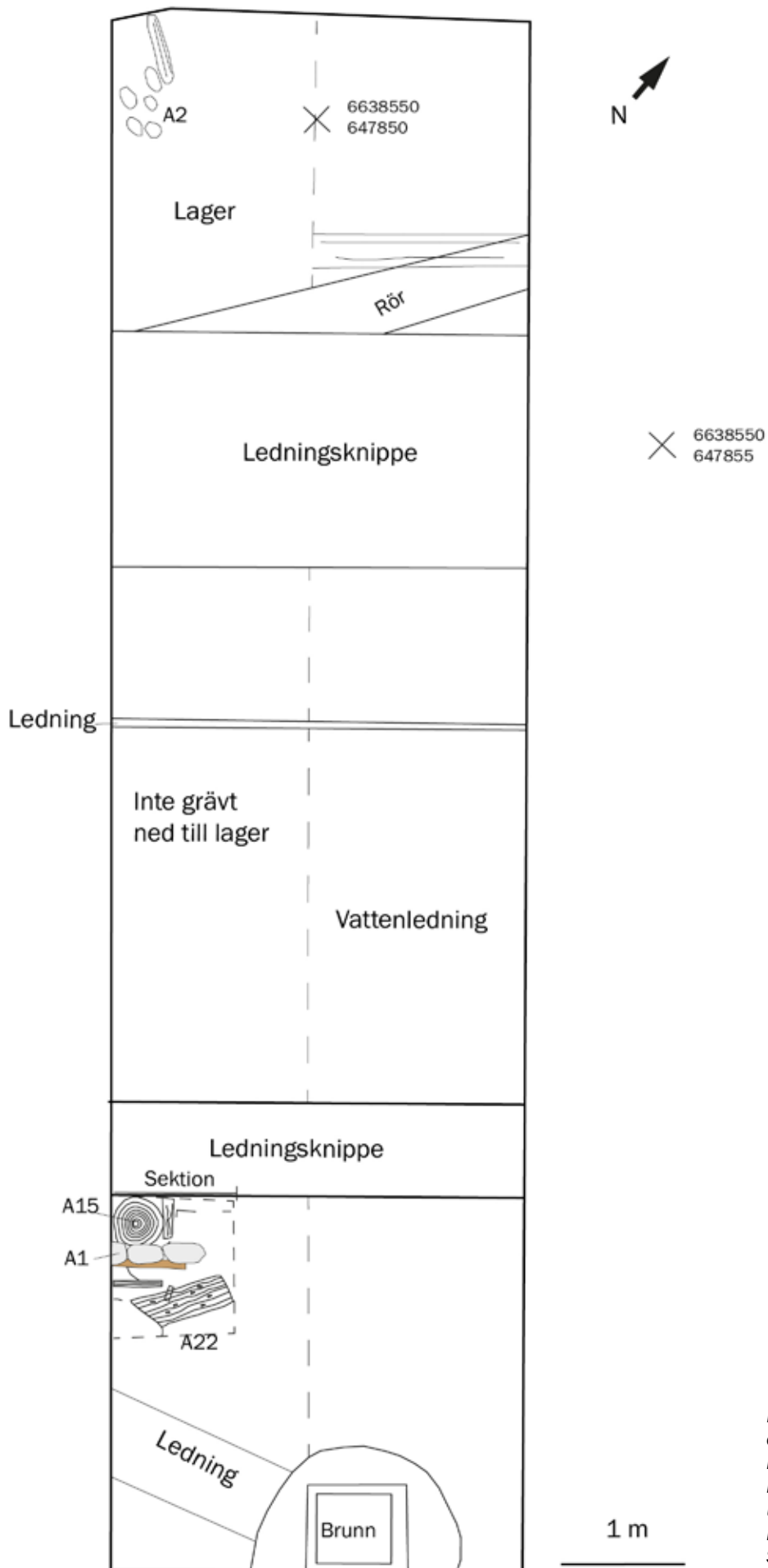
Schakt 4

Schaktbeskrivning

Ett 8,5×2,5 m stort schakt grävdes i Kungsängsgatan, från strax söder om Smedsgränd till strax norr om densamma (se figur 6). Schaktet grävdes ned till maximalt drygt 2 m under markytan, där dagvattenledningen låg. I den södra delen av schaktet fanns kulturlager under ca 1 meter tjocka fyllnads-lager och efter att detta dokumenterats beslöts att

schaktet skulle smalnans av vid fortsatt schaktning mot norr, för att undvika fortsatt behov av arkeologisk dokumentation. Vid ytterligare ett parti i schaktet, längre mot norr, kunde emellertid lager också dokumenteras. På grund av de många störningarna kunde endast mindre partier samt en sektion dokumenteras.

Schaktet genomkorsades av ett stort antal ledningar i diverse riktningar, vilka till stor del förstört äldre kulturlager.



Figur 18. Schaktplan, schakt 4. I den S. delen har A1, på nivå ca 1,25 m under markytan markerats i färg medan lägre liggande konstruktioner, på ca 1,60 m under markytan är ofärgade. Markytan låg på ca 8 m ö h i N. och ca 7,75 m i S. Skala 1:50

I den södra delen av schaktet fanns ett ca 1x1 m stort område med bevarade lager på ca 6,75 m ö h, vilka grävdes för hand. Inom en väldigt begränsad yta fanns en kompakt och komplicerad stratigrafi. Flera av lagren hade en begränsad utbredning och endast ett fåtal av dem gick att fånga i sektionen. Det beror troligen på att lagren hörde till olika generationer av huskonstruktioner och att inga egentliga utfyllnadslager, eller raseringslager fanns i den södra delen av schaktet.

Den översta metern bestod av fyllnadsmaterial av grus och sand. Direkt under fyllnadsmassorna fanns L. 1, vilket bestod av sot- och kolblandad lera med inslag av slagg. I lagret fanns sentida störningar, varför det uppträdde fläckvis över ytan. Lagret var ca 0,15 m tjockt och kan möjligen vara rester efter ett lergolv. Under L. 1 fanns L. 2, ett tunt, ca 0,02 m tjockt lager med gödselblandad lera med något inslag av kol. Under detta följde L. 3, ett lager av brungrå lera med träflis, kol och tegelkross. Lagret var ca 0,04 m tjockt.

Under dessa lager kom A1, en syllstensrad. Den bestod av tre stenar som låg i ungefärlig öst-västlig riktning. I anslutning till denna fanns också en dåligt bevarad plank, A3, som låg parallellt med

raden. Intill A1 och A3 fanns lerlager, L. 4 och L. 5. L. 4 var ett var 0,10–0,12 m tjockt lager gråbrun lera med träflis, kol och tegelkross, medan L. 5, som låg under detta var ett ca 0,02 m tjockt lager ren, grå lera, som bitvis sluttade kraftigt mot öster. Båda dessa lager har troligen utgjort ett lergolv.

Under L5, på ca 6,4 m ö h, fanns dels A7, en möjlig syllstock av kraftigt nedbrutet trä, ca 0,25 m bred. På samma nivå som A7 fanns L. 6. L. 9, L. 11 och A8. L. 6 bestod av löst packad gråbrun lerblandad silt med ben och tegel. L. 9 och L. 11, som troligen var samma lager, men på ömse sidor om A7 var ett ca 0,05 m tjockt lager lera med inblandning av nöthår. A8, ett möjligt stolphål, låg strax utanför L. 9. A8 syntes bara som lösare packat kulturlager inom en ca 0,1x0,1 m stor yta. L. 14 var troligen samma som L. 11 men mer homogent, lerigare och med mindre organiskt material. Under A7 och L. 9 fanns L. 12 ett lager av lös, ljus brungrå lera. Under L. 11 fanns L. 13. Det var ett lager med lera som påminde om L. 11 men ljusare och mer homogent. Nöthår fanns också i detta lager. Lagret fanns endast i det nordöstra hörnet av den södra delen av schaktet. Den ovan beskrivna nivån låg ca 1,40 m under markytan, ca 6,35 m ö h.



Figur 19. A1 i schakt 4. Syllstensrad, A1 och plank mot N. Foto Malin Lucas.

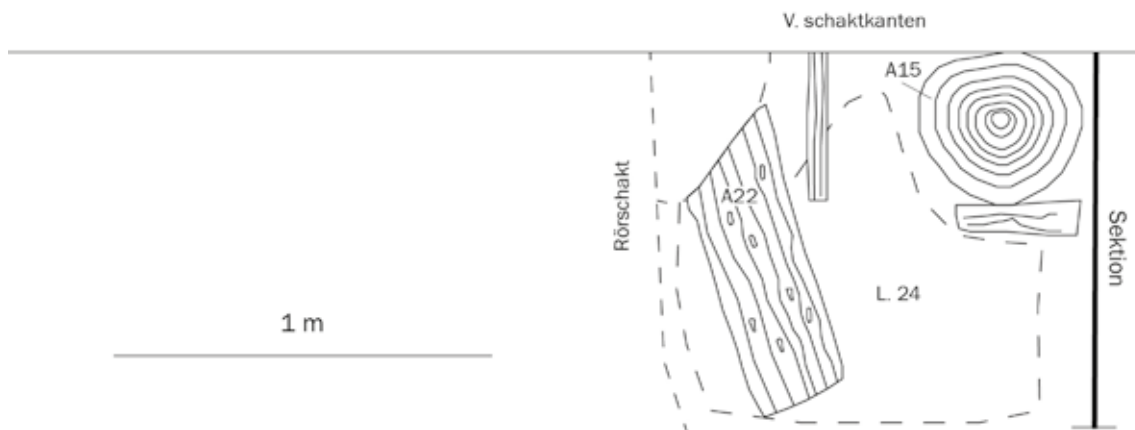
Under L. 13 fanns L. 19, ett gödselblandat kompakt lerlager ganska homogent med lite träflis och ben. I botten av L. 19 fanns inslag av näver. Lagret var 0,14–0,20 m tjockt. På samma nivå som toppen av L. 19 syntes en kub, A15. Den var ca 0,4 m i diameter och minst 0,26 m hög. Den nedre delen låg i schaktbotten, varför dess faktiska längd är okänd. Kubben kunde ligga kvar. Under L. 19 fanns L. 20 som bestod av gråbrun gödselblandad lera med rena lerkluttar i toppen och med inslag av näver och träflis. Söder om plinten, A15, fanns L 18 som bestod av brun, mjuk lera, något sandinblandad med lite skärersten och kullersten, sekundärbrända tegelbitar och lite träflis. Under L. 18 fanns L. 21, mjuk, grå sandblandad lera med inslag av ben och enstaka knytnävsstora eldpåverkade stenar. A22 var en planka som låg under L. 21. Den låg i ungefärlig öst-västlig riktning och var ca 0,55 m lång, 0,20 m bred och 0,04 m tjock. På samma nivå fanns också mindre träbitar som låg i olika riktningar.

Under L. 20 och A22 fanns ett träflislager, L. 23. Detta lager var det första som fanns över hela ytan. Lagret var gödselblandat, särskilt mot botten. I lagret, som var ca 0,05 m tjockt, fanns djurben, bark och näver. Under L. 23 fanns L. 24, ett ca 0,15–0,20 m tjockt lager av relativt ren, grå lera. En bit ned i lagret fanns tegel och stenar. Detta lager låg i schaktbotten på ca 1,8 m djup, på 5,95 m ö h.

Mellan den södra och norra delen av schaktet fanns ett flertal ledningar och rör, vilket innebar att inga bevarade lager fanns här. Det innebar också att några tydliga stratigrafiska kopplingar mellan lagren i den båda delarna inte gick att göra. En sektion upprättades i den södra delen av schaktet. Där syntes en del av alla de lager som fanns inom ytan.



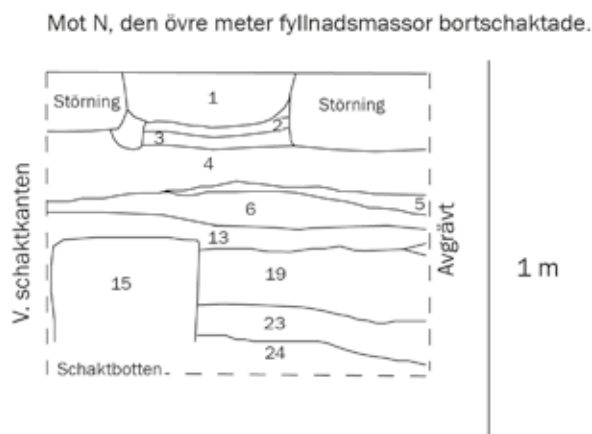
Figur 20. Foto av A22 och A15 i schakt 4 mot V. Foto Malin Lucas.



Figur 21. Planritning över A2 i schakt 4 med plint A15, lerlager (golv) A24 och träplanka A22 ca 1,60 m under markytan (6,15 m ö h). Läget för den ritade sektionen i figur 23 till höger i bild. Skala 1:20



Figur 22. Bevarad sektion i schakt 4 med kubb A15, mot N. Foto Malin Lucas.



Figur 23. Sektion av bevarade lager, undersökt från 6,75 m ö h till 5,95 m ö h. Sektionsnummer överensstämmer med lagernummer. Skala 1:20.

Lagerbeskrivning: **1.** Sot- och kolblandad lera med slagg. **2.** Gödselblandad lera med lite kol. **3.** Brungrå lera med tegelkross & kol. **4.** Gråbrun lera med träflis, kol & tegelkross. **5.** Lergolv som sluttar kraftigt mot Ö. Därunder lera med inblandning av nöthår (motsvarande L. 9) samt enstaka kol & ben. **6.** Lös gråbrun lerblandad silt med ben och tegel. **13.** Ljusgrå kompakt, homogen lera med lerkluttar, lite päls i ytan, lite grusig lera, lite träflis & fiskben. **15.** Kubb, ca 0,40 m i diameter. **19.** Gödselblandat kompakt lerlager, ganska homogent med lite träflis & ben. En sotfläck i skiftet mellan 13 och 19 i Ö delen. I botten av 19 fanns näver och lagret var mer homogent mot N än mot S. **23.** Träflislager med stort inslag av gödsel, särskilt mot botten, samt djurben, bark & näver. **24.** Lerlager. av relativt ren grå lera med tegel och stenar.

I den norra delen av schaktet var lämningarna inte lika tydliga. De översta ca 1 m bestod av fyllnadsmassor av sand och grus. Därunder, ned till ca 1,60 m djup fanns ett lager, L. 16, bestående av mörkbrun grusblandad silt med sten, tegel och bruk. Troligen var detta ett utfyllnadslager. Därunder fanns L. 17, ett ca 0,10 m tjockt lager av mörkbrun, gödselblandad lera med kolstänk, djurben och bark. På detta alger fanns möjliga rester av en kullerstensläggning, A2. I anslutning till stenarna fanns också nedbrutna rester av en stock, ca 0,10 m bred. Ytterligare en stock söder om kullerstenarna hade rubbats ur ursprungligt läge, då den delvis låg över ett rör. Schaktbotten låg ca 1,60–1,70 m under markytan.



Figur 24. Kullerstensläggning A2 i Schakt 4. Foto mot V, Robin Lucas.

Fyndmaterial

Ett relativt stort fyndmaterial påträffades i schakt 4, samtliga i den södra delen av schaktet. Sammanlagt har 25 fyndposter registrerats. Den största delen av fynden utgörs av djurben, men här fanns även slagg, bland annat en komplett smidesskålla tillsammans med ett fragment ässjefodring. Både slagg och ässjefodring påträffades i L. 4. Inga daterande fynd fanns i lagren.

Se även sammanfattande fyndkapitel samt bilaga 2 för fyndlista.

Sammanfattning schakt 4

Sammantaget uppvisade schakt 4 lämningar av både kulturlager och konstruktioner under ca 1 m tjocka fyllnadsmassor. Lagrens överyta låg på ca 7 m ö h. Bevarade lämningar fanns till ett djup av minst 1,70 m under markytan. Eftersom schaktet inte grävdes ned till naturlig lera är tjockleken på kvarliggande lager inte känd i denna del.

Större delen av lämningarna i den södra delen av schaktet hör samman med huskonstruktioner i flera nivåer, A1, A7, A15 samt ett flertal lerlager som kan tolkas som rester av lergolv.

I den norra delen av schaktet fanns inga spår av huskonstruktioner, men möjligen kan A2 vara rester av en kullerstensbelagd yta, sannolikt på en innergård.

Dessvärre fanns inga daterande fynd i lagren, men de bör, med hänvisning till andra undersökta ytor i närområdet kunna höra till perioden medeltid till 1600-tal. Förekomsten av slaggsållor och ässjefodring i den södra delen av schaktet tyder på smidesverksamhet på platsen.

Schakt 5



Figur 25. Läget för schakt 5 med den brända träkonstruktionen A4 i botten. Foto mot N, Malin Lucas.

Schaktbeskrivning

Schaktet låg i Kungsängsgatan, strax söder om Smedsgränd (se figur 6). Schaktet var ca 3,6×1–1,7 m stort. Lager förekom över stora delar av schaktet men störningar i form av en trädgrop och ledningar hade skadat kulturlagren

Under ca 0,8 m moderna fyllnadsmassor av sand och grus låg L. 1, ett ca 0,1 m tjockt brandlager med bränd kalk, bränd lera, kol, sot, tegelkross samt enstaka brända och obrända djurben. Under L. 1 låg en kraftigt bränd stock A1. Stocken var ca 0,8 m lång, 0,4 m bred och låg i öst-västlig riktning parallellt med en obränd stock, 0,4×0,1 m stor. Troligen representerar stockarna resterna av en nedbrunnen byggnad.



Figur 26. Schaktplan schakt 5 på 6,60 m ö h. Skala 1:50.

L. 2 bestod av mörk brungrå, grusig och torr lera med träflis, tegelkross, djurben, kalkstänk, pinnar och enstaka sten. A1 var nedtryckt i L.2, som var ca 0,1 m tjockt. Lagret låg ca 0,80 m under markytan. L. 3 var sandblandad lera med mycket kol, brända ben och träpinnar. Lagret låg ca 0,9 m under markytan, under L. 2.

A2 var en kraftigt nedbruten stock som låg på ca 1,05 m djup under markytan. Den var ca 0,8 m lång och 0,2 m bred. På ca 1,1 m djup fanns också en tegelkonstruktion, A3, bestående av en rad stortegel (29×12,5×7,5 cm stora). Mellan och på teglet fanns lerbruk. A2 och A3 har tolkats som resterna efter en byggnad. Dessa hade grävts sönder i samband med anläggandet av en trädgrop (se figur 26).



Figur 27. Anna Ölund rensar fram A3, en tegelkonstruktion i schakt 5. Foto mot N. Malin Lucas.



Figur 28. Bränd träkonstruktion, A4 i schakt 5. Foto mot V., Malin Lucas.

L. 4, som framkom ca 1,17 m under markytan, under trädgropen. Lagret, som var minst 0,15 m tjockt bestod av trä- och kalkblandad sand med inslag av tegel, småsten, enstaka brända ben. Lagret täckte en yta av 0,7×0,5 m. I lagret fanns liggande, mycket nedbrutet och delvis bränt trä i öst-västlig riktning. Två stenar, ca 0,25 m stora fanns i L. 4, under tegelkonstruktionen A3.

I den norra delen av schaktet påträffade A4, en bränd träkonstruktion. Den låg under L. 4 och bestod av tre plankor i nord-sydlig riktning och två i öst-västlig riktning. Konstruktionen var avgrävd av trädgropen. Plankorna var ca 0,22–0,32 m breda och 0,05 m tjocka. Troligen utgjorde konstruktionen resterna av en nedbrunnen byggnad. A4 låg ca 1,25 m under markytan och under denna fanns ett lager (L. 5) av grå, siltig, gödsel- och flisblandad lera. Lagret låg i schaktbotten på ca 1,3 m djup (6,40 m ö h).

Fyndmaterial

Fyndmaterialet bestod av planglas, spik, djurben och yngre rödgoods. Dessvärre var keramiken inte av en typ som gick att datera.

Sammanfattning schakt 5

Sammantaget uppvisade schakt 5 lämningar av både kulturlager och konstruktioner under ca 0,8 m tjocka fyllnadsmassor. Lagrens överyta låg på ca 6,90 m ö h. Bevarade lager fanns till ett djup av minst 1,3 m under markytan. Eftersom schaktet inte grävdes ned till naturlig lera är tjockleken på kvarvarande lager inte känd i denna del.

A1, en bränd stock med ovanliggande brandlager L. 1, representerar troligen resterna av en nedbrunnen byggnad. Stocken A2 och tegelkonstruktion A3 är sannolikt resterna av ytterligare en byggnad. Den brända träkonstruktionen A4 var troligen ett golv i en nedbrunnen byggnad. A1 och A4, som båda är rester av brända byggnader, har inte brunnit vid samma tillfälle, så de är stratigrafiskt åtskilda. Troligen rörde det sig om tre faser av bebyggelse inom denna begränsade yta. Dessvärre fanns inget daterande material i lagren med samtliga byggnader hör till perioden före stadsregleringen på 1600-talet.

Inga av de övriga schakten uppvisade några tydligt brända konstruktioner men vid en tidigare schaktningsövervakning iaktogs brända bebyggelse-rester bara ca 10 m från det aktuella schaktet (se Sunding 2018).

Schakt 6

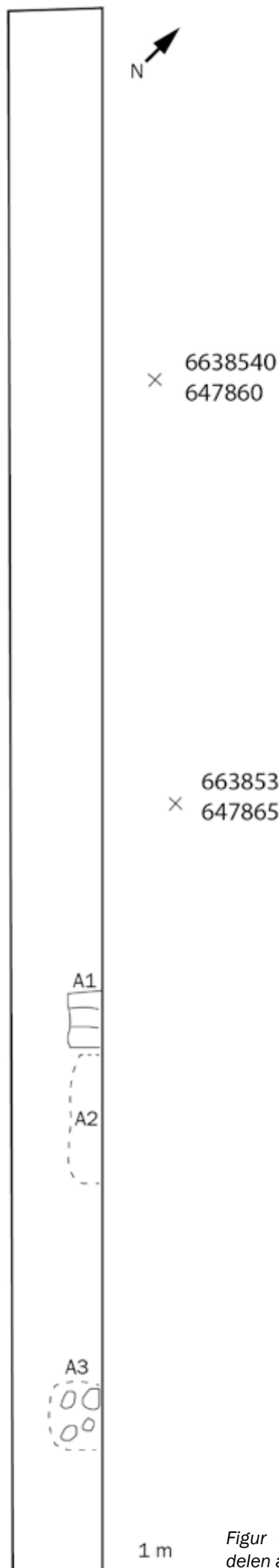
Schaktbeskrivning

Schakt 6 låg söder om Smedgränd (se figur 6). Det var ca 35×2 m stort och grävdes till maximalt 1,2 m djup under markytan. Stora delar av schaktet var stört men även här det fanns bevarade kulturlager och konstruktioner.

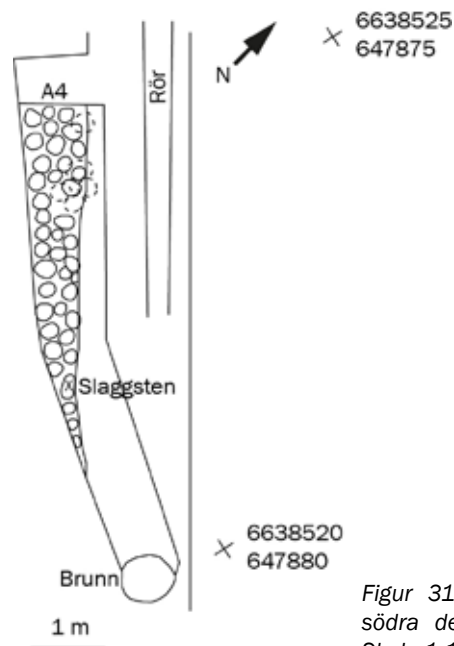
Markytan i schaktets norra del låg 7,75 m ö h och dess södra ände ca 7,50 m ö h.



Figur 29. Läget för schakt 6. Foto mot S, Malin Lucas.



Figur 30. Schaktplan över norra delen av schakt 6. Skala 1:100.



Figur 31. Schaktplan över södra delen av schakt 6. Skala 1:100.

I den norra delen av schaktet fanns huvudsakligen fyllnadsmassor och ledningar ned till ca 0,70 m under markytan, vilket i större delen av schaktet också utgjorde schaktbotten. Ca 14 m från schaktets norra ände kunde L. 1 ans i den östra schaktkanten. Lagret uppträdde ca 0,70 m under markytan och var minst 0,06 m tjockt. Det bestod av mörkbrun gödselblandad silt med träflis och ganska mycket tegel. Lagret låg över större delen av den yta där det förekom i schaktbotten. L. 2 var ett tunt, ca 0,02–0,03 m tjockt lager av grå, ganska ren lera, under L. 1, men som bara fanns ovan A1. Troligen utgjorde L. 2 rester av ett legolv.

Under L. 2 fanns A1, resterna av ett brädgolv. Det syntes över en yta av ca 0,85×0,50 m och fortsatte in i den östra schaktkanten. De bäst bevarade brädorna var ca 0,24 m breda och 0,02 m tjocka. Golvet låg i schaktbotten i ett lager av brun silt med träflis, L. 3, vilket inte undersöktes närmare.

Direkt söder om golvet A1, fanns en stenläggning, A2. Den bestod av kullersten och låg också under L. 1. Kullerstensläggningen var synlig över en yta om ca 2×0,5 m och låg i schaktbotten i ett lager av brun silt med träflis, L. 3, vilket inte undersöktes närmare.

En ytterligare stenkonstruktion, A3, låg ca 3,5 m längre söderut. Konstruktionen låg ca 0,65 m under markytan, direkt under fyllnadsmassorna. Den var ca. 0,80 m bred och lika lång och bestod av något större stenar än kullerstensläggningen A2. Möjligen kan det vara fråga om ett stolphål eller så var det en del av samma stenläggning som A2. Konstruktionen låg i schaktbotten.



Figur 32. Trägolvet, A1 i schakt 6. Foto mot Ö., Malin Lucas.



Figur 33. Kullerstensläggningen, A2 intill trägolvet A1 i schakt 6. Foto mot N, Malin Lucas.



Figur 34. Kullerstenskonstruktion A3 i schakt 6. Foto mot S, Malin Lucas.

Mellan den norra och den södra delen av schaktet låg schaktbotten aldrig under fyllnadsmassorna, varför det inte finns någon stratigrafisk koppling mellan lagren i de olika delarna. Vid den södra delen av schakt 6 utvidgades schaktbredden.

I den södra delen av schaktet fanns, under gatu-beläggning och fyllnadsmassor av sand och grus, på ca 1 m djup under markytan L. 4. Lagret var ca 0,03 m tjockt och bestod av fet, mörkgrå kompakt gödselblandad lera med inslag av träflis och tegelkross. Under L. 4 fanns en stenläggning, A4. Den var avgrävd mot öster och bevarad över en yta av ca 2,5×0,4–0,8 m. Stenläggningen bestod av tät och fint lagd kullersten i storleken 0,05–0,20 m. I kullerstensläggningen låg också ett större stycke slagg

(F96). Under A4 fanns ett delvis bevarat ett äldre skift av stenläggningen. På detta skift påträffades två skärvor ovanlig ornerad yngre rödgods (F1). Det äldre skiftet av stenläggningen låg på lerblandad sand med inslag av tegel, träflis och gödsel, L. 5. Totalt schaktdjup var 1,2 m.

Analyser

En ICP-analys gjordes på keramik F1 som visade att kärlet tillverkats i eller i närheten av Stockholm. (se bilaga 4). Analysen gjordes på grund av den mycket ovanliga dekoren på skärvan för att se om den var lokalt tillverkad eller importerad (se vidare i kapitlet Fynd).



Figur 35. Kullerstensläggningen, A4 i den södra delen av schakt 6. Foto mot S., Malin Lucas.

Fyndmaterial

Bland annat tillvaratogs en skål eller gryta av ovanlig typ, F1. Den var av yngre rödgods och hade en rullstämpelornerad utsida med zick-zackmönster. Skålen kunde dateras till 1580–1610. Övrig keramik från schaktet hade samstämmiga dateringar. Större delen av keramiken påträffades på stenläggningen A4, men någon bit även i lergolvet L2. I övrigt fanns även glas, järnföremål, slagg och en bronssmälta.

Sammanfattning schakt 6

Sammantaget uppvisade schakt 6 lämningar efter både kulturlager och konstruktioner, under ca 0,7–1 m tjocka fyllnadsmassor. Lagrens överyta låg på 6,8–6,6 m ö h. Bevarade lager fanns till ett djup av minst 1,2 m under markytan. Eftersom schaktet

inte grävdes ned till naturlig lera är tjockleken på kvarliggande lager inte känd i denna del.

A1, resterna av ett golv representerar, tillsammans med lergolvet, L. 2 och möjligen kullerstensläggningen A2 lämningar efter en byggnad. Keramik påträffad i lergolvet daterades till 1580–1750. Eftersom byggnaden måste härröra från tiden innan stadsregleringen bör dateringen ligga i sent 1500-tal till mitten av 1600-talet. Den mindre stenpackningen, A3, kan också, med hänvisning till liknande nivåer under markytan, härröra från denna period. A4 i den södra änden av schaktet var en kullerstensläggning där keramikdateringarna visade att den sannolikt var anlagd i slutet av 1500-talet eller början av 1600-talet. Eftersom det var i perioden innan stadsregleringen är det sannolikt att stenläggningen utgjorde resterna av en innergård.

Schakt 7



Figur 36. Läget för schakt 7. Foto mot S, Malin Lucas.

Schaktbeskrivning

Schaktet låg ca 34 m nordväst om Bredgränd, i anslutning till södra delen av schakt 6 (se figur 6) och var ca 4,2×3,2 m stort.

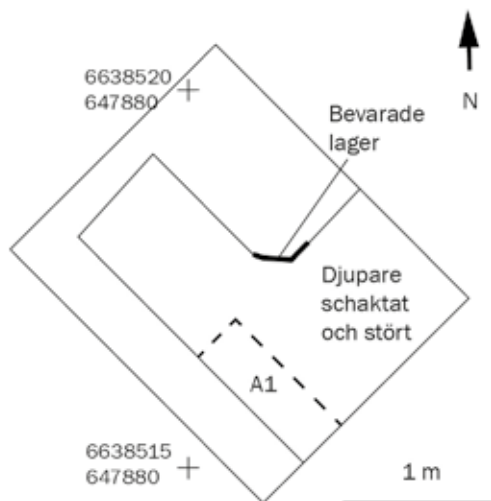
En stor del av schaktet var stört och det grävdes till olika nivåer. Största schaktdjup var strax under 2 meter.

I en mindre del av schaktet fanns synligt bevarade lager i schaktkanten längs en ca 1 m bred sträcka. Denna kunde inte ritas, då den på grund av vattenfyllda massor runt djupt liggande ledningar inte gick att komma tillräckligt nära. Lagren har ändå kunnat beskrivas. Lagren blev synliga ca 0,75 m under markytan.

Under fyllnadsmassorna av grus och sand fanns L. 1, ett ca 0,25 m tjockt lager med ljusgrå lera med

lite nedbrutet trä mot botten. Därunder fanns L. 2, ett ca 0,35 m tjockt mörkt siltlager med lite träflis på vilket följde L. 3, ett ca 0,10 m tjockt sandigare och ljusare lager med tegel och lite träflis. Det understa synliga lagret, L. 4, var minst 0,4 m tjockt och utgjordes av ett mörkbrunt gödselblandat flislager. L. 4 låg i det som var schaktbotten i denna del av schaktet, ca 1,85 m under markytan, på ca 5,6 m ö h.

I den sydvästra delen av schaktet fanns på 1,45 m under markytan (6,60 m ö h) en stenkista, A1, med sten i storleken 0,20–0,30 m. Den var avgrävd mot öster av ett brunnsschakt. Det fanns spår av trä i öster men med otydlig samhörighet med konstruktionen. Troligen var konstruktionen en del av en dräneringsränna A1 låg under fyllnadsmassorna och ingen stratigrafisk relation finns till lagren.



Figur 37 (vänster). Schakt 7. Skala 1:100. Figur 38 (höger). Dräneringsrännan A1 i schakt 7. Till höger i bild syns också en sektion med bevarade lager. Foto mot N, Malin Lucas.

Fyndmaterial

Inget fyndmaterial tillvaratogs.

Sammanfattning schakt 7

Sammantaget uppvisade schakt 7 lämningar av både kulturlager och konstruktioner från ca 6,70 m ö h. Bevarade lager fanns, under ca 0,75 m tjocka fyllnadsmassor, till ett djup av minst 1,85 m under markytan. Eftersom schaktet inte grävdes ned till naturlig lera är tjockleken på kvarvarande lager inte känd i denna del.

A1 var en dräneringsränna av samma typ som i det aktuella projektet också fanns i schakten 8 och 9 och som också påvisats bland annat i Bangårdsgatan (Ölund 2015). Inget daterande material fanns i schaktet.

Schakt 8

Schaktbeskrivning

Schakt 8 låg ca 10 m nordväst om Bredgränd (se figur 6). Det djupgrävdes från markytan på ca 7,40 m ö h för borttagande av en äldre brunn och nedsättande av en ny brunn inom en 2,8×3,2 m stor yta. Schaktets bottenmått var 2,4×2,5 m och schaktdjupet var som mest 2,2–2,6 m.

I schaktet hade den recenta brunnen stört stora delar av äldre kulturlager. Kulturlager fanns bevarade längs den västra sektionen samt vid den norra sektionen. I botten av schaktet fanns konstruktioner bevarade längs den västra sektionen inom en 1,4×0,7 m stor yta samt i kanten av den norra sektionen. I övrigt var lagren avgrävda av brunnen.



Figur 39. Läget för schakt 8. Foto mot N, Anna Ölund.

I den norra sektionen fanns under ett ca 1 m tjockt lager fyllnadsmassor av grus och sand (L. 1), ett lager, L. 2, av delvis omrörd grusig lera. Efter ca 0,3 m var lagret varvat med ren sand och här fanns också en del kullersten. Möjligen utgör den understa delen av lager L. 2 resterna efter äldre gatueller innergårdsbeläggningar. Under L. 2 fanns L. 3, ett homogent brunsvart lager av gödsel- och träflisblandad lera med inslag av sand, näver och kolstänk. Lagret låg på ca 1,7–2,1 m under markytan och var avgrävt av A1 vid ca 1,5–2,1 m under markytan.

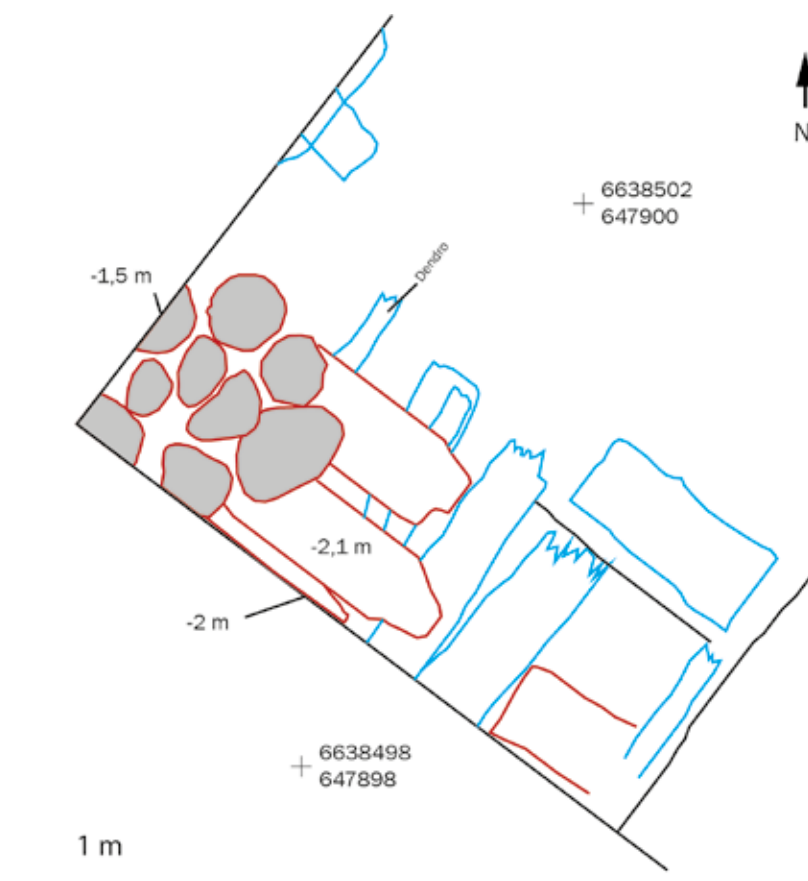
A1 var en dräneringsränna av samma typ som i schakt 7 och 9. Rännan var byggd av två horisontella och parallella plankor, 0,25 m breda och 0,03 m tjocka. I kanten fanns närmast sektionen en delvis bevarad kantplanka. Rännan var fylld med 0,3 m stora runda stenar och sandigt grus. Konstruktionen har grävts från L. 2 genom L. 3 och delvis förstört underliggande A2. A1 låg i schaktets västra del inom en 1,4×0,7 m stor yta.

I den västra sektionen fanns under fyllnadsmassorna vid ca 0,65–0,9 m under markytan en stenläggning av skarpkantade stenar på högkant. Stenarna var 0,1–0,3 m tjocka och ca 0,3–0,35 m höga. Troligen hör stenarna till en äldre vägbeläggning. L. 2 fanns även i denna sektion men här också med

inblandning av träbitar. I sektionen syntes en stående trästolpe som förmultnat inuti. Stolpen var 0,3 m i diameter och nedslagen från L. 2 och ned i underliggande L. 3. L. 3, som här började låg på ca 1,8–2,1 m under markytan hade i den norra sektionen också tilltagande gödsel och packad träflis mot botten av lagret.

A2 var en kavelbro som påträffades ca. 2,1–2,2 m under markytan. Konstruktionen låg i den västra delen av schaktet och var fragmentarisk och avgrävd. Den var även delvis synlig i den norra delen. Kavelbron utgjordes av tätt liggande klavor och stockar, 0,1–0,25 m tjocka med runt eller halvmåneformat tvärsnitt. Trät löpte i öst-västlig riktning med en synlig underliggare i nord-sydlig riktning. Kavelbron låg alltså i samma riktning som nuvarande gata. Endast ett skift broläggning och underliggare var synligt. På kavelbron fanns ett hårt packat lager av träflis, som utgjorde botten av L. 3. Konstruktionen kunde ligga kvar eftersom den inte var i vägen för brunnen.

Vid kvavelbrons avgrävda kant grävdes ett titthål för att se hur mycket kulturlager som fanns under. Direkt under A2, ca 2,3–2,4 m under markytan fanns ett 0,1 m tjockt lager (L. 4) av kolat, stenhårt trä, samt bitar av bränd lera. L. 4 har tolkats som en rustbädd till kavelbron där kolet lagts ut för att



Figur 40. Schaktplan schakt 8. Dräneringsrännan A1 är konstruktionen som visas med röd begränsningslinje och kavelbron A2 visas med blå begränsningslinje. Markytan låg på 7,40 m ö h. Skala 1:50.



Figur 41. Lager och konstruktioner i schakt 8. Foto mot V, Anna Ölund.

minska fuktinträngning i träkonstruktionen. Under L. 4, ca. 2,4–2,55 m under markytan fanns ett 0,15 m tjockt lager (L. 5) av stora klumpar hårt bränd lera som låg tätt packad i grå sandig lera. Möjligen har detta lager utgjort en rustbädd till kavelbron A2.

Ca 2,55 m under markytan, på 4,85 m ö h, vidtog naturlig blöt grå lera.

Fyndmaterial

Fyndmaterialet var sparsamt med bland annat lerklining och en skärva från en importerad skål från 1600–1650. Keramiken påträffades i L. 3 i den norra sektionen.

Analys

Ett dendroprov togs från kavelbron. Analysen visade att den var byggd av tall men provet var inte möjligt att datera (se bilaga 5).

Sammanfattning schakt 8

Sammantaget uppvisade schakt 8 lämningar av både kulturlager och konstruktioner, under ca 0,65–1 m tjocka fyllnadslager. Markytan vid schakt 8 låg på ca 7,40 m ö h. Bevarade lager fanns till ett djup av 2,55 m under markytan, varvid naturlig lera vidtog. Överytan av lämningarna låg på ca 6,75 m ö h.

A1 var en dräneringsränna av samma typ som i det aktuella projektet också fanns i schakten 7 och 9 och som också påvisats bland annat i Bangårdsgatan (Ölund 2015). A2 var en kavelbro som dessvärre inte gick att datera. Den hör troligen till perioden före 1600–1650, eftersom den ligger under lager som genom keramik kunnat dateras till denna period. Med tanke på hur djupt under markytan kavelbron ligger är det stor sannolikt att den var högmedeltida. Kavelbron var troligen resterna efter en trälagd gångväg.



Figur 42. Hans Göthberg dokumenterar den norra schaktkanten i schakt 8. Både dräneringsrännan A1 och kavelbron A2 är synliga. Foto mot N, Anna Ölund

Schakt 9

Schakt 9 grävdes i nord-sydlig riktning ca 10 m sydost om Bredgränd (se figur 6). Det var ca 4x3,5 m stort.

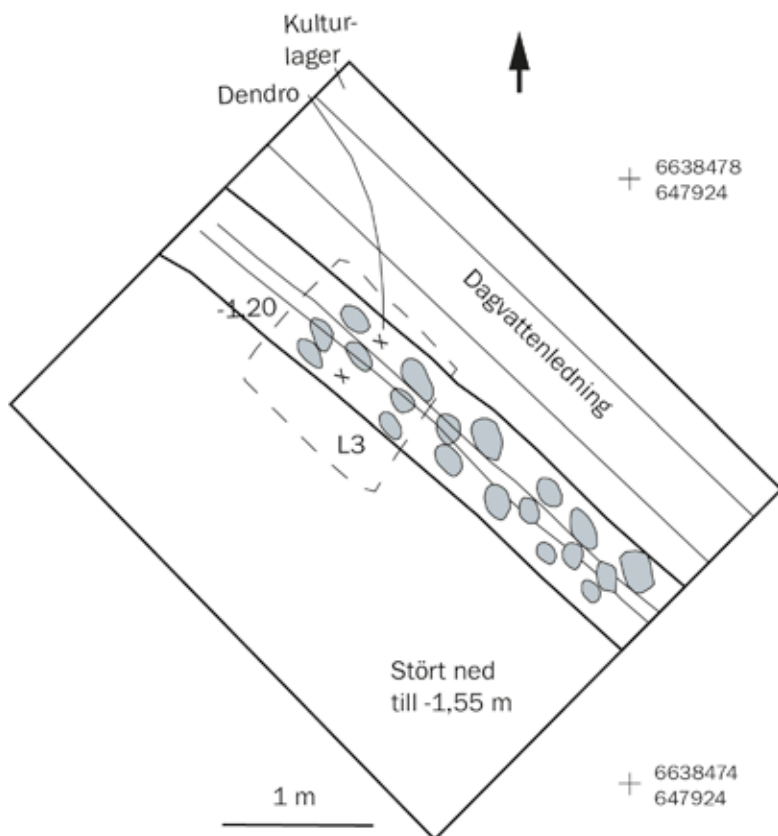


Figur 43. Läget för schakt 9. Foto mot S, Anna Ölund

Den översta metern bestod av sentida fyllnadsmassor. Därunder fanns ned till ca 1,55 m djupa varviga lager som troligen representerade äldre vägbeläggningar. Ca 1,2–1,8 m under markytan (5,60–5,00 m ö h) fanns en nord-sydligt orienterad dräneringsrännan, A1, fyllt med 0,25–0,5 m stora stenar. Rännan var 0,6 m djup. Två sidoplankor avgränsade rännan på 1,7 meters djup. I botten av rännan fanns två bottenplankor, 0,2 m breda och 0,02–0,03 m tjocka. Dendroprov togs från båda bottenplankorna. Diket har tolkats som en äldre dräneringsrännan anlagd efter stadsregleringen.

I hela schaktet fanns kulturlager (L. 1), på 1,55 m under markytan, i västra delen skuret av 0,7 m brett dagvattenschakt. Lagret var centralt skuret av dräneringsdiket, A1. L. 1 bestod av mörkt svartbrun lera, med träflis, tegelkross, gödsel, kalkbruk, näver, bark och djurben. Lagret var ca 0,2–0,25 m tjockt och tolkades som ett möjligt utfyllnadslager. I L. 1 påträffades ett fragment av en dubbelhelkam, F7.

I schaktets östra del, vid cirka 1,5 m under markytan påträffades ett fuktigt kalkbrukslager (L. 2) med tegelkross och taktegelfragment. Lagret, som låg ovanför L. 1 var kompakt och ca 0,05–0,1 m tjockt. Det har tolkats som ett konstruktionslager.



Figur 44. Schaktplan över schakt 9. Streckad linje anger provgropens begränsning. Markytan låg på ca 6,80 m ö h. Skala 1:50

Under dräneringsdiket grävdes en provgrop ner genom L 1 (se figur 44). Vid 2,10 m djup övergick gradvis L. 1 till ett nytt lager (L. 3). Detta utgjordes av kompakt homogen svart/blå lera, med gödsel, träflis, kol, bränd lera och bitar av kalkbruk.

I lagrets övre del påträffades fragmentariska djurben och en bit nästanstengods (F3). I lagrets nedre del fanns större bitar djurben och en större mängd klumpar av bränd lera. L. 3 fortsatte ner till 2,55 m (iakttagelse via jordsond), och därunder vidtog infiltrerad lera på ca 4,25 m ö h. L. 3 var cirka 0,35 m tjockt.



Figur 45. Bottenplankorna i dräneringsrännan A1 i schakt 9. Foto Anna Ölund.

Fyndmaterial

I schaktet, från L. 3, tillvaratogs bland annat en skärva av en kanna (F3) daterad till 1250–1350. Dessutom påträffades en del av en dubbelhelkam (F7) med datering till övergången vikingatid-medeltid. Föremålet påträffades i L. 1. Dessa fynd är bland de äldsta påträffade inom projektet

Analys

Dendroproven som togs av det stenfyllda diket visade att det var byggt av både tall och gran men var inte möjliga att datera (se bilaga 5)

Sammanfattning schakt 9

Sammantaget uppvisade schakt 9 lämningar av både kulturlager och konstruktioner, under ca 1 m fyllnadsmassor. Lagrens överyta låg på ca 5,80 m ö h. Bevarade lager fanns till ett djup av minst 2,55 m under markytan, varvid troligen infiltrerad lera vidtog.

A1 var en dräneringsränna av samma typ som i det aktuella projektet också fanns i schakten 7 och 8 och som också påvisats bland annat i Bangårdsgatan (Ölund 2015). Fynd av högmedeltida keramik i L. 3, visar att området varit i bruk tidigt. Kamfragmentet med ännu tidigare datering låg i ett lager ovan detta och kan därför inte datera lagret.

Schakt 10

Schaktbeskrivning

Schakt 10 var beläget i Kungsängsgatan, knappt 35 m nordväst om Bangårdsgatan (se figur 6). Schaktet var ca 12×3 m stort. Stora delar av schaktet var stört men kulturlager fanns i delar av schaktet.

De översta ca 0,7 m bestod av fyllnadsmassor. Under fyllnadsmassorna fanns L. 1, ett lager av gråbrun silt med tegel, trä, småsten, kol. Lagret fanns i södra änden av schaktet och var ca 0,2 m tjockt. I mitten av schaktet, på ca 0,9 m djup fanns ett ca 0,1–0,12 m tjockt grått lerlager med enstaka stänk av tegel (L. 2). Därunder följde ett ganska torrt gödselblandat flislager (L. 3) med tegel, näver och djurben och keramik. Lagret var minst 0,1 m tjockt och låg i schaktbotten, på ca 1–1,1 m djup under markytan.

Fyndmaterial

Några skärvor yngre rödgoods påträffades. Keramiken från L. 3 har grovt daterats till perioden 1620–1750.

Sammanfattning schakt 10

Sammantaget uppvisade schakt 10 lämningar i form av kulturlager, under ca 0,70 m tjocka fyllnadsmassor, ca 6 m ö h. Bevarade lager fanns till ett djup av minst 1,10 m under markytan. Eftersom schaktet inte grävts ned till naturlig lera är tjockleken på kvarliggande lager inte känd.



Figur 46. Läget för schakt 10. Foto mot S, Malin Lucas.

Schakt 11

Schaktbeskrivning

Schaktet, som låg ca 27 m nordväst om Bangårdsgatan (se figur 6) var ca 6,40×2,30 m stort och ca 2 m djupt. Större delen av schaktet var stört av ledningar men ca 2 m sektion kunde dokumenteras både i norra och i södra schaktkanten.

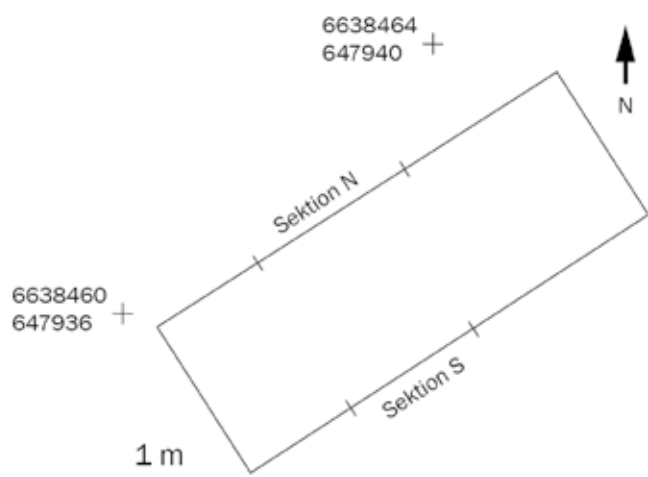
I den södra sektionen (figur 49) bestod den första metern av gatsten och fyllnadsmassor av sand och grus. Därunder kom L. 1 som bestod av mörkt brungrå lera, lite tegelkross, småsten och djurben (ej tillvaratagna). Lagret var ca 0,14 m tjockt. Under L. 1 fanns L. 2, ett ca 0,04–0,06 m tjockt lager av gråvit aska med enstaka kolbitar. Därunder fanns L. 3, ett ca 0,23 m tjockt lager av brungrå lera med enstaka småsten och tegel, följt av L. 4, ett ca 0,18–

0,20 m tjockt lager av ljusgrå lera med tegelkross och kalkstenskross. Underst fanns L. 5, ett 0,45 m tjockt lager av grå lera med enstaka tegelkross, varpå naturlig lera vidtog ca 2,04 m under markytan.

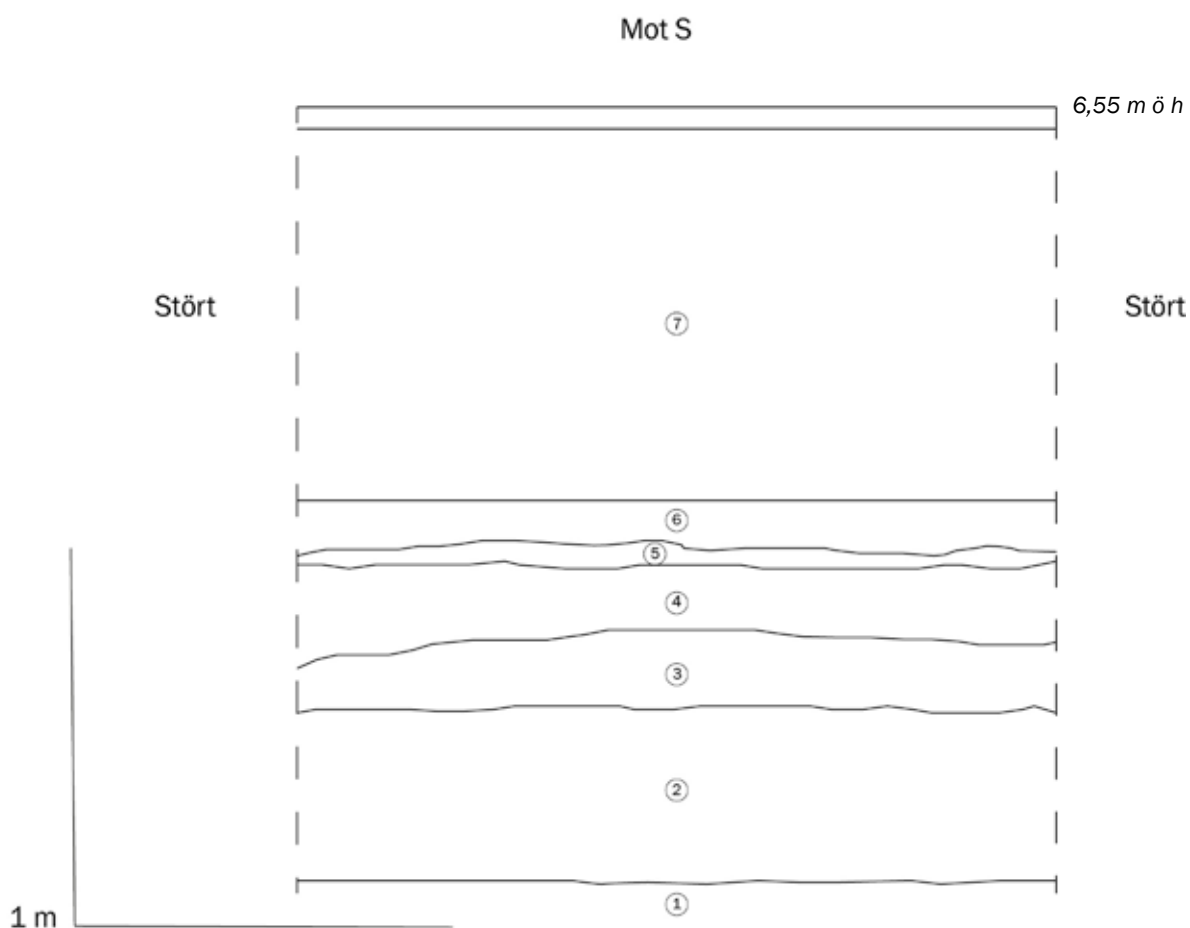
I den norra sektionen bestod den första metern av gatsten och fyllnadsmassor av sand och grus. Därunder L. 1, som ovan men utan djurben, 0,20–0,24 m tjockt. L. 2, den gråvita askan, hade här också lite tegelkross och var 0,06–0,10 m tjockt. L. 3 innehöll i den norra schaktkanten också enstaka pinnar och var 0,08–0,10 m tjockt. L. 4 var som ovan och ca 0,24 m tjockt. L. 5 var också som ovan och 0,20 m tjockt. På ca 1,9 m under markytan vidtog naturlig lera.



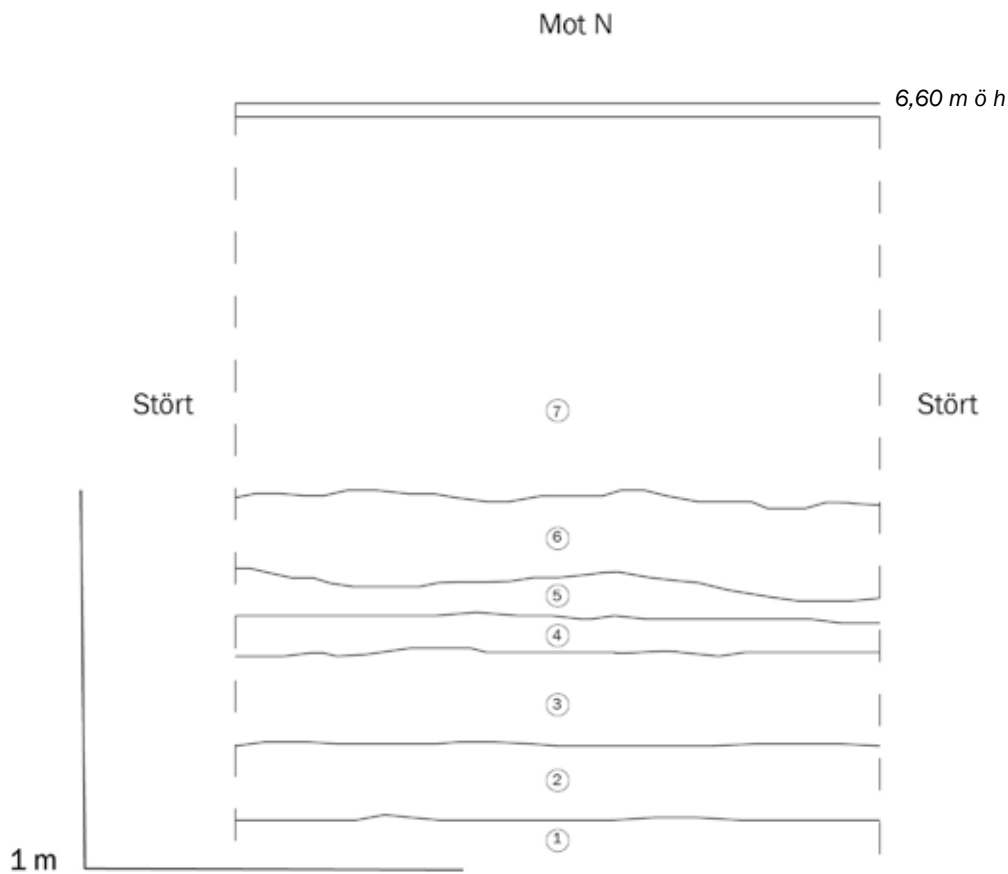
Figur 47. Läget för schakt 11. Foto mot S, Malin Lucas.



Figur 48. Schaktplan över schakt 11 med de dokumenterade sektionerna markerade. Skala 1:100.



Figur 49. Sektion mot söder i schakt 11. Lagerbeskrivning: **1.** Blålera. **2.** Mörkgrå lera med enstaka tegelkross (L. 5). **3.** Ljusgrå lera med tegel- och kalkbrukskross (L. 4). **4.** Brungrå lera med enstaka småsten och tegel (L. 3). **5.** Gråvit aska med enstaka kol (L. 2). **6.** Mörkt brungrå lera med lite tegelkross, småsten och djurben (L. 1). **7.** Fyllnadsmassor. Markytan låg på ca 6,55 m ö h. Skala 1:20.



Figur 50. Sektion mot norr i schakt 11. Lagerbeskrivning: **1.** Blålera. **2.** Mörkgrå lera med enstaka småsten och tegelsmul (L. 5). **3.** Tegel- och kalkbrukskross (L. 4). **4.** Grå lera med enstaka horisontellt liggande pinnar (L. 3). **5.** Gråvit aska med enstaka tegelkross och kol (L. 2). **6.** Gråbrun lera med lite tegelkross och småsten (L. 1). **7.** Fyllnadsmassor. Markytan låg på ca 6,660 m ö h. Skala 1:20.



Figur 51. Den södra och norra sektionen i schakt 11.

Fyndmaterial

Inga fynd tillvaratogs. Djurben förkom i L. 1 (S-sektionen).

Sammanfattning schakt 11

Sammantaget uppvisade schakt 11 lämningar efter kulturlager, under ca 1 m tjocka fyllnadsmassor. Lagrens överyta låg på ca 5,60 m ö h. Bevarade lager fanns, i sektionerna ned till ett djup av 1,9–2,04 under markytan, varefter naturlig lera vidtog.

Eftersom schaktet till så stora delar var stört är det svårt att tolka på beskrivna lagren. Möjligen skulle L. 3 kunna utgöra ett lergolv. Inget daterande material påträffades i schaktet.

Schakt 12

Schaktbeskrivning

Schaktet var beläget i Kungsängsgatan, ca 18 m nordväst om Bangårdsgatan (se figur 6). Schaktet grävdes till ett djup av ca 1 m och var ca 4,5×2,5 m stort. Delar av schaktet var stört men lager fanns bevarade i nordväst.



Figur 52. Schakt 12. Foto mot S. Malin Lucas

De översta 0,40 m bestod av modernt fyllnadsmaterial. Därunder följde L. 1 som bestod av ett ca 0,15 m tjockt lager av grå lera med inslag av tegel. Därunder L. 2, ett ca 0,12 m tjockt lager av brungrå sand med bruk, småsten och tegel. L. 3 var ett minst 0,2 m tjockt lager silt med mycket bruk och många stora bitar tegel. Det fanns även trä i lagret. Mot söder blev lagret lerigare och möjligen askblandat. Här fanns också en planka. Det understa synliga lagret var L. 4, ett ca 0,20 m tjockt lager mörkbrun lerig silt med sten och tegel, trä och bruk.

Fyndmaterial

Några bitar keramik tillvaratogs, bland annat en del av en importerad brännvinskopp (F120) med datering till 1580–1650. Skärvan påträffades i L. 3

Sammanfattning schakt 12

Sammantaget uppvisade schakt 12 lämningar av kulturlager, under ca 0,4 m tjocka fyllnadsmassor. Lagrens överyta låg på ca 5,85 m ö h. Bevarade lager fanns till ett djup av minst 1 m. Eftersom schaktet inte grävdes ned till naturlig lera är tjockleken på kvarliggande lager inte känd i denna del. De bevarade lagren representerar troligen någon form av uppfyllnad och kan med ledning av en keramikdatering antas ha tillkommit före 1650.

Schakt 13

Schaktbeskrivning

Schakt 13 låg i förlängningen av schakt 12 och slutade endast ett par meter nordväst om Bangårdsgatan (se figur 6). Schaktet var ca 7×2,5 m stort. Större delen av schaktet var stört, bland annat av en kulvert och en brunn, men det fanns lite kulturlager, L. 1, bevarat i nordväst, på ca 1,20 m djup. Lagret bestod av grå, gödselblandad, sandig lera med stora mängder träflis och med inslag av bruk, småsten och tegel. Eftersom schaktbotten i princip var nådd när kulturlagret framkom undersöktes det inte vidare.



Figur 53. Läget för schakt 14. Foto mot S, Malin Lucas.

Fyndmaterial

Enstaka bitar keramik tillvaratogs (F125 och F126). En av skärorna kunde ges en grov datering till 1680–1750.

Sammanfattning schakt 13

Sammantaget uppvisade schakt 13 lämningar av kulturlager. Bevarade lager började under ca 1,20 m tjocka fyllnadsmassor. Lagrens överyta låg på ca 5,00 m ö h. Eftersom schaktet inte grävdes ned till naturlig lera är tjockleken på kvarliggande lager inte känd i denna del. Lagret som påträffades kan dateras till slutet av 1600-talet eller början av 1700-talet och har inte kunnat tolkas närmare.

Schakt 14

Schaktet var beläget i Smedsgränd och grävdes till ett djup av ca 0,60 m. Den övervakade delen av schaktet var ca 2×2 meter stort och innehöll till

största delen störda massor. Rester av lager, L. 1, fanns i nordväst, sydost och mitt i schaktet i ca 0,20 m breda strimmor. Lagret bestod av gödselblandad träflis med näver, djurben, tegel och småsten. Lagret var synligt på 0,60 m djup, vilket också var schaktbotten, varför lagrets djup inte kunde fastställas. Inga fynd tillvaratogs.

Fyndmaterial

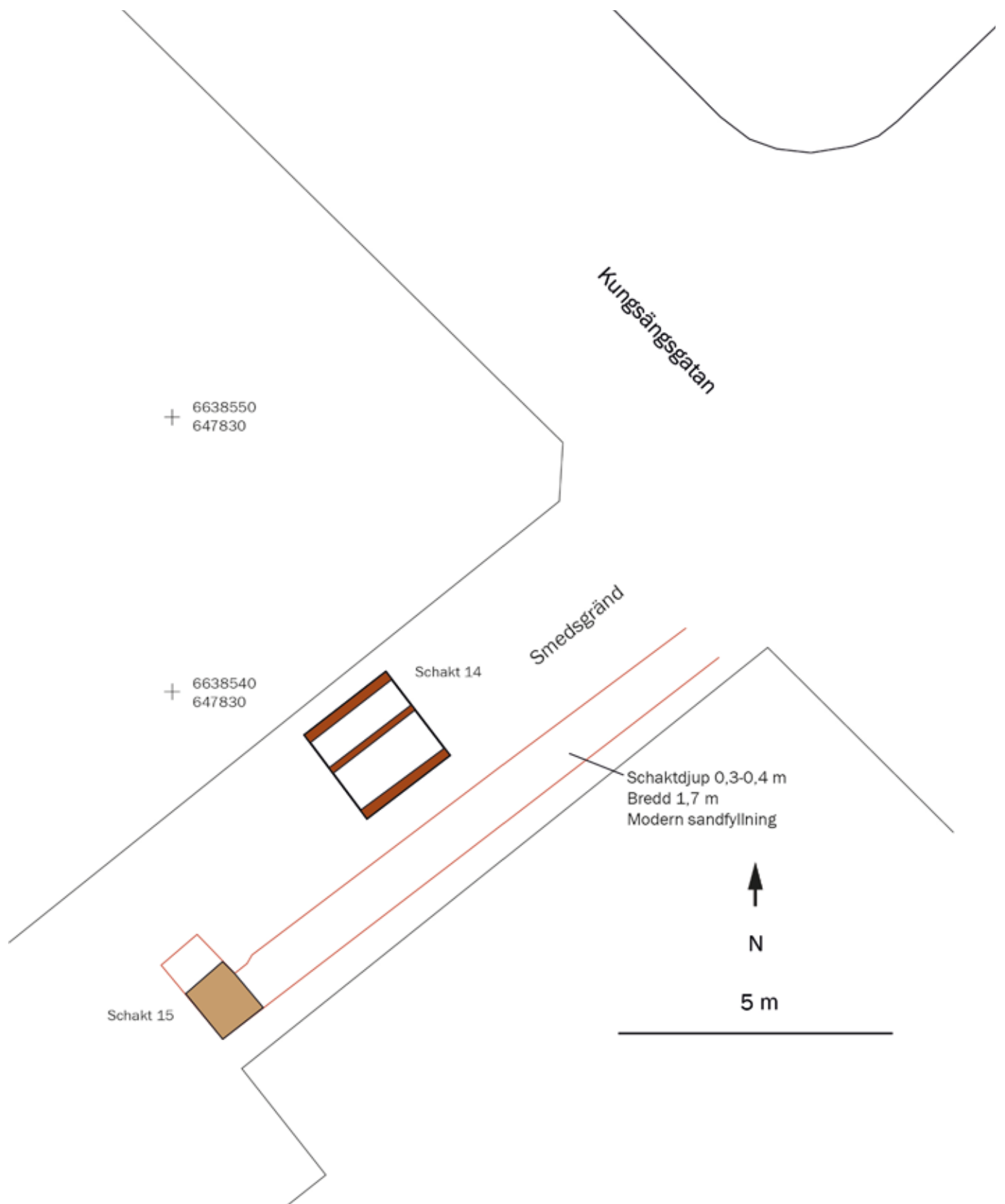
Inget fyndmaterial tillvarataget. Djurben fanns i det synliga L. 1.

Sammanfattning schakt 14

Sammantaget uppvisade schakt 14 lämningar av kulturlager. Delvis bevarade lager började under ca 0,6 m tjocka fyllnadsmassor. Lagrens överyta låg på ca 7 m ö h. Eftersom schaktet inte grävdes ned till naturlig lera är tjockleken på kvarliggande lager inte känd.



Figur 54. Läget för schakt 14 med de få bevarade strimmorna av kulturlager, L. 1, synliga. Foto mot V, Malin Lucas.



Figur 55. Schaktplan schakt 14 och 15. Lagerrester, L. 1 i schakt 14, på 0,60 m djup, markerade i mörkbrunt. Läget för lämningar i schakt 15 markerat i ljusbrunt. Skala 1:200.

Schakt 15



Figur 56. Läget för schakt 15. Foto mot Ö, Linda Qviström



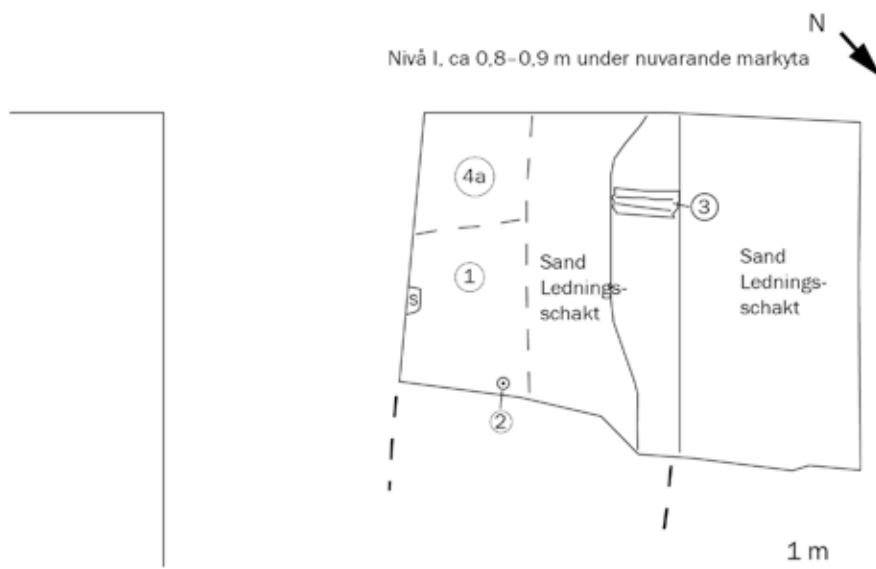
Figur 57. Schakt 15. Den västra delen med bevarade kulturlager. Foto mot V, Linda Qviström.

Schaktbeskrivning

Schaktet 15 grävdes intill schakt 14 i Smedsgränd, längs med kv. Duvan (se figur 55). Det var 1,7 m brett och 0,3–0,4 m djupt. Det grävdes helt i moderna fyllnadslager (sand). I den västra änden utvidgades schaktet och det grävdes också djupare, eftersom en brunn skulle sättas ned här (se översiktsplan).

I denna del av schaktet fanns bevarade kulturlager i den södra delen. Dessa skars av ett ledningschakt. Norr om detta fanns en smal remsa kulturlager bevarad. Kulturlagerremsan undersöktes och togs bort först, för att underlätta det fortsatta schaktningsarbetet. I ett andra skede undersöktes den södra ytan, ned till den nivå som arbetsföretaget krävde, ca 1,3–1,4 m under markytan.

På grund av att den södra ytan i schakt 15 innehöll relativt stora mängder information har redogörelsen delats upp i åtta olika nivåer. Det rör sig om en begränsad yta med mycket kompakt stratigrafi och många lager samt konstruktionsdelar.



Figur 58. Nivå I, 6,70 m ö h, schakt 15.

Nivå I (figur 58)

Överst fanns modern sandfyllning ca 0,8 m tjock. Därunder fanns en yta med omrörda lager (L. 1 och L. 4). I den östra kanten av schaktet stack en stör (A2) upp. Denna hör sannolikt till den underliggande storkonstruktionen (A6). I den sentida nedgrävningen/störningen hittades bland annat taktegel, väggkakel med vit tennglasyr samt delar av ett tunnväggigt 15 mm tjockt järnrör (ledning?) och någon form av gröna plattor. Ett par fragment av det sistnämnda materialet sparades (F117), i övrigt har fynden från denna nivå ej tillvaratagits.

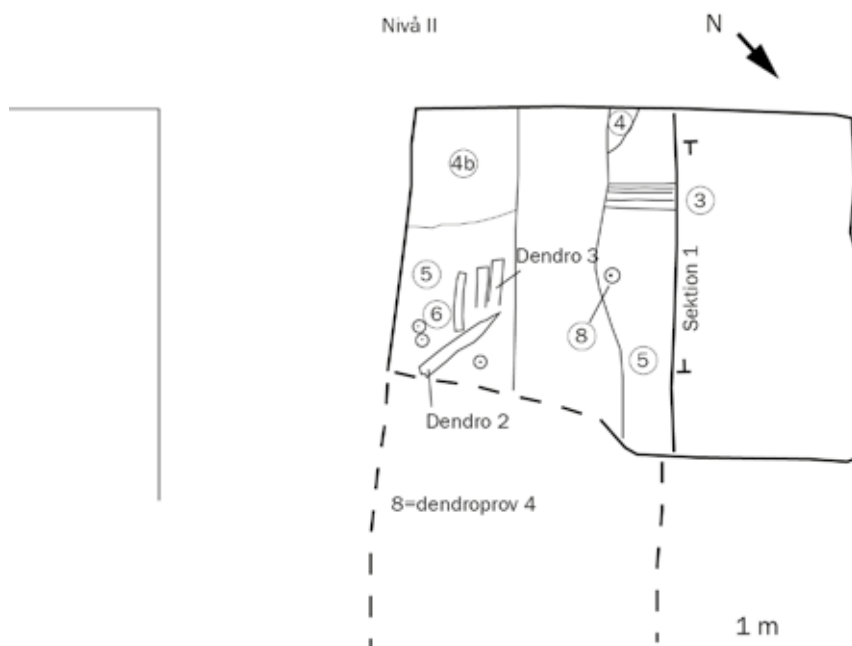
Nivå II (figur 59)

Under det översta, något omrörda L. 1 fanns L. 5, ett kompakt, mörkbrunt gödsellager med gråa lerstrimlor. I lagret fanns bark, näver, någon tegelbit

samt djurben. Ben och träflis låg i horisontellt läge. Troligen utgjorde detta golvlager. Genom dessa hade flera störr slagits ned (A6 samt troligen A8), vilka troligen har ingått i en inre konstruktion i byggnaden, kanske en kätte.

På den här nivån framträdde nedgrävningarna efter två parallella ledningsschakt tydligt. Det ena fanns i schaktets norra kant, det andra skar igenom delen med bevarade kulturlager i schaktets södra del. Ytterligare en sentida nedgrävning framträdde i det sydvästra hörnet (A4b).

Inom den remsa kulturlager som fanns bevarad mellan de båda ledningsschakten (=norra ytan) fanns en stör (A8) som troligen hör ihop med storkonstruktion A6. Dessutom framkom en kluva (A3).



Figur 59. Nivå II, schakt 15, ca 1 m under markytan, 6,50 m ö h. Skala 1:50.



Figur 60. Störkonstruktion A6, nivå II, schakt 15. Lodfoto Linda Qviström.

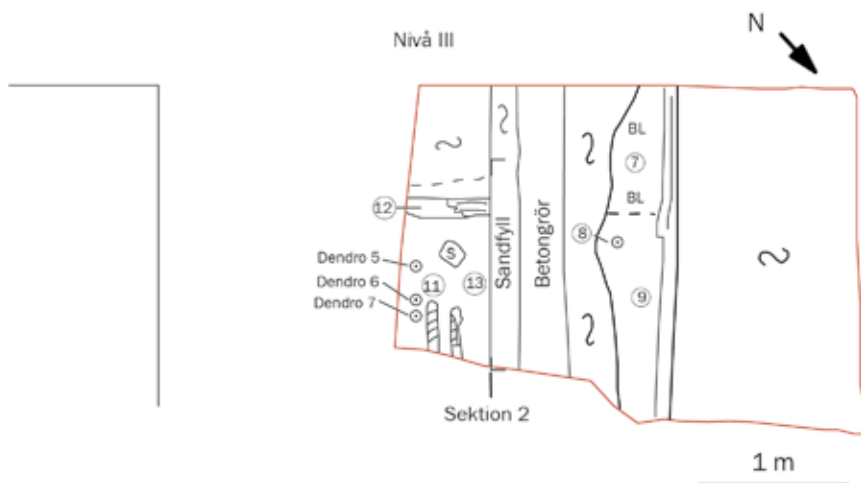
Nivå III (figur 61)

Södra ytan: Under det kompakta gödsel-/golvlageret L. 5 fanns inom den södra ytan ett relativt rent, grått lerlager (L. 13, sannolikt ett golvlager). Tjockleken varierade mellan 0,02 (i söder) och omkring 0,1 m (i norr). I den västra kanten var lerlagret inte rent, utan här fanns en inblandning av sand, aska, något kolfnyk och djurben. Möjligen berodde detta på att den ränna som senare blev synlig på platsen fanns i någon form redan i detta skede.

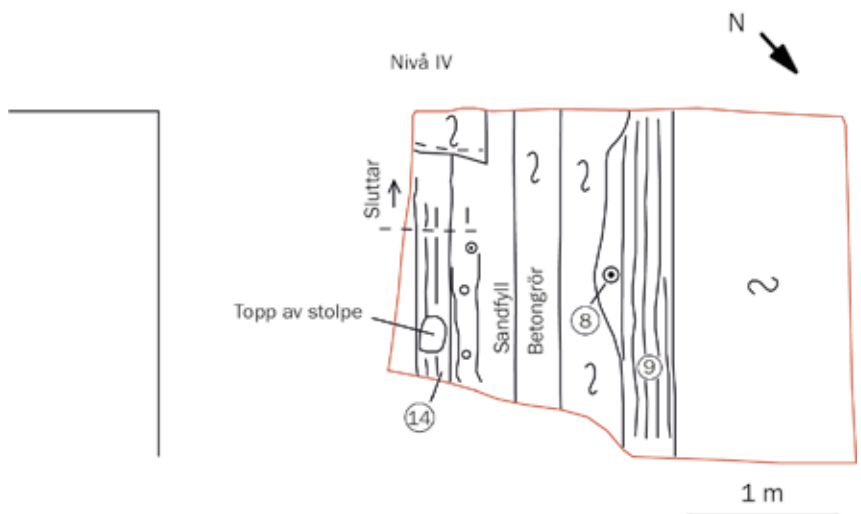
I ytan av lerlagret L. 13 syntes fler störrar (A11). Eftersom störrarna har slagits ned uppifrån var det svårt att avgöra om det rörde sig om en äldre variant av den tidigare störkonstruktionen (A6) eller om det var botten av denna som syntes även här. Åtminstone ett par av störrarna, i ytans östra hörn,

hade dock täckts helt av det ovanliggande lagret. Väster om detta fanns en planka/kluva (A12) som möjligen har avgränsat den konstruktion som representerades av den brända lerytan, L. 7 (se nedan). Här hade dock en sentida nedgrävning stört området väster om plankan /kluvan.

Norra ytan: Under L. 5 fanns i västra halvan en yta med hårt bränd lera/lerklining med plan ovansida (L. 7, några bitar insamlade som F112). Möjligen var detta en del av en eldstad, men inga eldningsrester fanns på ytan eller i lagret ovanför och lagren under leran tycktes inte heller vara eldpåverkade. En annan möjlighet är att det rör sig om en del (ett fack i) av en nedfallen lerklinad vägg. Längs norra kanten av L. 7 fanns trä, på samma nivå som det trä som syntes inom den östra delen av ytan (L. 9).



Figur 61. Nivå III, schakt 15, ca 1,05–1,15 m under markytan, 6,45–6,35 m ö h. Skala 1:50.



Figur 62. Nivå IV, schakt 15, ca 1,15–1,20 m under markytan, 6,35–6,30 m ö h. Skala 1:50.

Nivå IV (figur 62)

Södra ytan: Under lergolvet L. 13 fanns trä i öst-västlig riktning, A14. Träet var relativt dåligt bevarat och hoptryckt. Troligen har det varit fråga om plankor. Den norra plankan (bjälken?) var något kraftigare och bättre bevarad än de övriga. I den fanns tre hål efter störrar/spjälor, varav en satt kvar i träet. Möjlig mellanvägg/kätte? I den västra delen sluttade träet (se ritning). Troligen har det sjunkit ned i den underliggande rännan A20.

Norra ytan: Tränivån (A9) fanns nu även under den tidigare brända lerytan (L. 7). Träets bredd var 0,38 m och den bevarade tjockleken 0,11 m. Träet var dåligt bevarat och det var svårt att avgöra om det rörde sig om en eller flera parallella plankor. Troligen var träet delar av ett golv, samma som A14 söder om rörledningsschaktet.

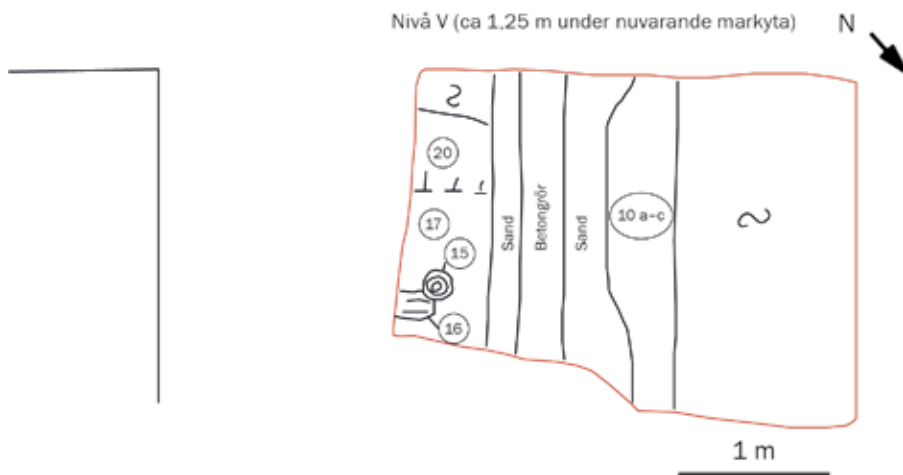
Nivå V (figur 63)

Södra ytan: Under trägolvet A14 fanns L.17, ett kompakt mörkbrunt gödsellager med någon tegel-

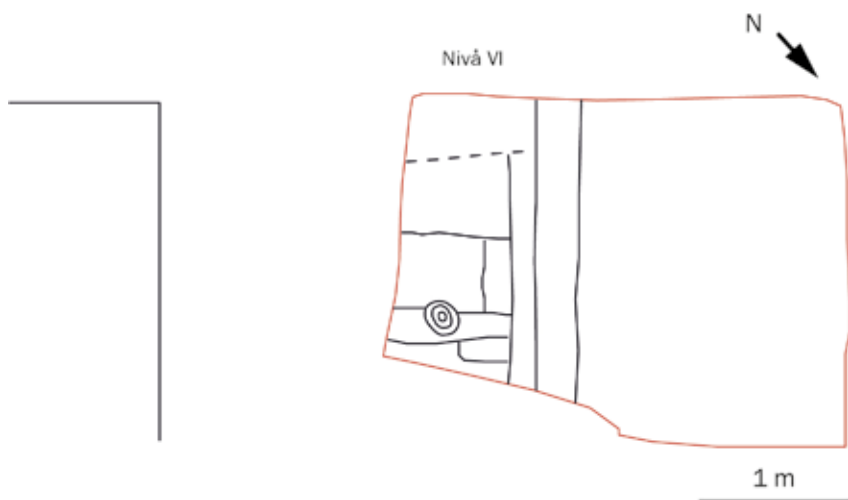
bit, lite träflis och enstaka men stora djurbensfragment. I lagret fanns även fragment av glimmerskiffer (F113). Beståndsdelarna låg i horisontellt läge. Lagret var omkring 0,05 m tjockt och fanns fram till den ca 0,1 m djupa rännan (A20) i väster. I denna utgjordes fyllningen av mjuk brungrå, gödselblandad och något fuktig lera.

I sydöstra hörnet framkom på ytan under trägolvet A14 en träkonstruktion bestående av en stolpe (A15) som var ca 0,17 m i diameter samt liggande rester efter en stock/kluva, ca 0,2 m bred (A16).

Norra ytan: Inom den norra ytan fanns under tränivån (A9) ett tunt lager (ca 0,01 m) ren lera (L. 10a, syns ej i sektion 1). Troligen utgjorde detta en golvnivå. Under detta framkom ett decimetertjockt gödsellager med träflis, näver, stora djurbensfragment samt kvistar (L. 10b). I botten av detta lager fanns ytterligare en tunn lerlins.



Figur 63. Nivå V, schakt 15, ca 1,25 m under markytan, 6,25 m ö h. Skala 1:50.



Figur 64. Nivå VI, schakt 15, ca 1,30 m under markytan, 6,20 m ö h. Skala 1:50.

Nivå VI (figur 64)

Södra ytan: Under det kompakta gödsellagret L. 17, som troligen avsatts på ett golv, fanns en millimetertunn men tydlig sandyta. Därunder låg ett brunt, humöst/gödselblandat lerlager som var ca 0,06–0,08 m tjockt (L. 19).

I det östra hörnet fanns fortfarande stolpen A15 samt liggande trä dels med samma placering som tidigare, dels även i öst-västlig riktning (A18). Kon-

struktionerna kan utgöra delar av vägg och/eller golv.

Norra ytan: Inom den norra ytan fanns ett brunt, gödselblandat lerlager med inslag av sand (L. 10c) som var renare och mer homogent än det ovan liggande, träflisblandade gödsellagret (L. 10b). Lagret var minst 0,2 m tjockt. Det fanns ned till botten av det här ca 1,3–1,4 m djupa schaktet.



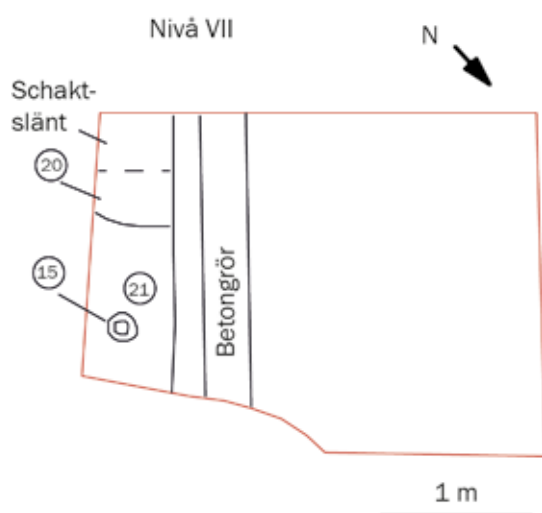
Figur 65. Stolpe A15, liggande trä A18 och rännan A20, nivå VI, schakt 15. Lodfoto, Linda Qviström.

Nivå VII (figur 66)

Södra ytan: Under det homogena L. 19 fanns en kompakt träflisyta (L. 21), belägen ca 1,3 m under nuvarande markyta. Träflisytan slutade åt väster vid rännan (A20). I träflisytan ingick både större och mindre huggspån i olika riktningar samt näver.

Rännan (A20) var 0,17 m djup från denna nivå (från träflisytan). Fyllningen i den var liksom tidigare porös/lös och utgjordes av brungrå, humös och grusblandad lera med enstaka stenar (ca 0,05–0,1 m stora). I botten fanns ett gruslager med kolstänk. Längs den västra schaktkanten, där det högre upp funnits en störning, fanns en stenpackning (stenstorlek ca 0,07–0,15 m). Det gick inte att avgöra om denna låg i rännan eller om de hörde till en konstruktion utanför/väster om denna.

Norra ytan: Undersöktes ej ned till denna nivå (schaktet skulle inte grävas djupare här).



Figur 66. Nivå VII, 6,20–6,10 m ö h, schakt 15. Skala 1:50.



Figur 67. Nivå VIII schakt 15, ca 1,35–1,4 m under markytan, 6,15–6,10 m ö h., Skala 1:50.

Nivå VIII (figur 67)

Södra ytan: Under den kompakta träflisytan (L. 21) fanns ytterligare ett kompakt gödsellager (L. 23) som var strimmigt/innehöll flera mikrohorisonter. Enstaka djurben av varierande fragmenteringsgrad, enstaka träbitar (bearbetade) och pinnar. Fynd av skosula (F116). Ca 1,4 m under nuvarande markyta.

Intill rännan (A20) fanns en ca 0,25–0,35 m bred remsa med två tunna, sandiga lager som låg ovanpå det kompakta gödsellagret, L. 23. Det ena av dessa, L. 22, hade en skarpt avgränsad, rundad form och utgjordes av brun sand. Söder om detta fanns L. 24, som utgjordes av ljus grå sand, möjligen med inblandning av aska. Båda dessa lager var 0,02–0,03 m tjocka. Under dem fortsatte alltså det kompakta gödsellager (L. 23) som under resten av ytan fanns direkt under träflisen.

Norra ytan: Undersöktes ej ned till denna nivå.

Fyndmaterial

Bland annat påträffade en bit skärva av en kanna (F111), troligen importerad från Rhenlandet och en skosula (F116).

Sammanfattning schakt 15

Sammantaget uppvisade schakt 15 lämningar av både konstruktioner och kulturlager. Delvis bevarade lager fanns, under ca 0,8 m tjocka fyllnads-massor, till ett djup av minst 1,4 m under markytan. Lämningarnas överyta låg på ca 6,7 m ö h. Eftersom schaktet inte grävdes ned till naturlig lera är tjockleken på kvarliggande lager inte känd.

I schaktet fanns lämningar efter en eller flera byggnader bestående av lergolv, L. 5 och L. 13, brädgolv, A14 och A9, en storkonstruktion, A6 och troliga rester av väggar, L. 7, A15 och A18.

De olika byggnadselementen har ingått i flera byggnader eller faser av samma byggnad på en och samma plats. Storkonstruktionen A6 har tolkats som ett möjligt kätte, varför det är sannolikt att lämningarna härrör från ett fähus.

En bit keramik från lergolvet L. 5, daterades till 1350–1500, vilket gör det sannolikt att huslämningarna i sin helhet är medeltida.



Figur 68. Läget för schakt 16. Foto mot V, Anna Ölund.

Schakt 16

Schaktbeskrivning

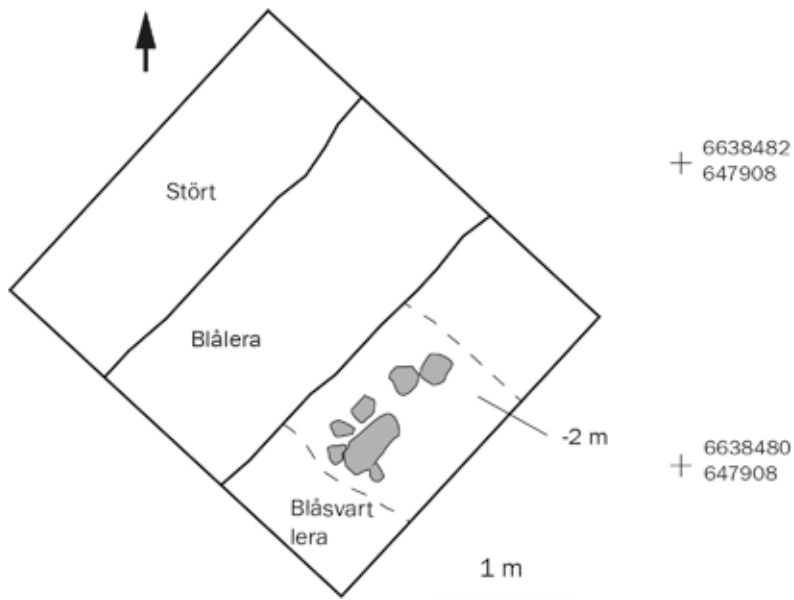
Schaktet, som låg i Bredgränd, i korsningen mot Kungsängsgatan (se figur 6), grävdes för nedsättning av en brunn och endast 1x2 m av schaktet behövde djupgrävas ned till 2 m.

Större delen av schaktet var stört av ledningar men lager fanns bevarat i den norra delen av schaktet.

I schaktets mitt fanns ett område med blålera med musselskal från 1,1 m till schaktbotten på ca 2 m

djup under markytan. Detta tolkades som återfyllda massor. Runt blåleran var det avgrävt och sandfyllt. Asfalt och plast fanns ned till minst 1,75 m. Norra delen av schaktet var stört av ledningar för vatten, dagvatten och spillvatten. I den södra sektionen syntes en ledning på 1,4 m djup.

I schaktets södra del fanns ca 1 m² bevarade kulturlager ca 1,9–2 m under markytan. L. 1 bestod av ett kompakt raseringslager av vittrat blött grått kalkbruk med inslag av tegelkross, taktegel och småsten. Lagrets övre del var bortgrävt av äldre



Figur 69. Schakt 16. Markytan låg på ca 6,80 m ö.h.
Skala 1:50

ledningsschakt. Lagret var ca 0,1 m tjockt. Ca 2 m under markytan (4,70 m ö.h.), under L. 1 påträffades fragmentariska rester av en mur, A1. Murens fulla utbredning gick inte att avgöra då lera, vatten och L. 1 låg på muren och vatten trängde upp underifrån. Synliga delar i schaktbotten utgjordes av 0,3 m stora stenar samt en något större sten

0,5×0,4 m i plan. Stenen låg i vittrat blött kalkbruk som luckrats upp. Det är oklart hur djupt konstruktionen fortsatte, då den uppträdde först i schaktbotten. Vid jordsondning kunde många stenar och murbruk iakttas. Konstruktionen har tolkats som toppen av en skalmur eller raseringslager från mur. Muren fortsatte sannolikt utanför schaktkanten åt söder. Den var avgrävd av ledningsschaktet som fyllts med blålera i norr. Muren kunde ligga kvar eftersom schaktbotten var nådd.

Fyndmaterial

En bit taktegel tillvaratogs från schaktet, i L. 1.

Sammanfattning schakt 16

Under ca 1,9 m tjocka fyllnadsmassor fanns i schakt 16 rester efter en mur. Delvis bevarade lager fanns till ett djup av minst 2 m under markytan. Lämningsövertya låg på ca 5,0 m ö.h. Eftersom schaktet inte grävdes ned till naturlig lera är tjockleken på kvarliggande konstruktion inte känd.

Skalmuren A1 hör sannolikt ihop med Vårfrukyrkan som låg i det intilliggande kv. Kroken och som revs efter 1543 års stadsbrand. Lämningsövertya av både kyrka och kyrkogård har tidigare påträffats i kv. Kroken och i kv. Duvan, såväl som i Bredgränd och Bangårdsgatan (se t.ex. Zerpe 1996).



Figur 70. Stenarna i toppen av skalmuren A1 kan anas i schakt 16. Foto Anna Ölund.

Fynden

Mängden fynd varierade från de olika schakten. Flest fynd tillvaratogs i schakten närmast Smedsgränd, vilket sannolikt hänger samman med att huslämningarna var som flest där, med spår av åtminstone fyra byggnader samt troliga gårdsplaner. Sammanlagt registrerades 126 fyndposter av olika material, den största delen fynd utgjordes av keramik (41 fyndposter) och djurben (30 fyndposter). Fyndmaterialet kan dateras från högmedeltid till 1700-tal med ett enstaka fynd från övergången mellan vikingatid och medeltid.

Fullständig fyndlista återfinns i bilaga 2.

Cu-legering

Fynd av i cu-legering bestod av smältor (F13, F29 och F76) och ett bleck (F45).

Djurben

Djurbenen har samlats in för att få en bild av hurvida mängden skiljer sig åt i olika delar av området, vilket skulle kunna säga något om hur olika områden använts. Benen har inte analyserats osteologiskt.

Sammanlagt tillvaratogs ca 5,2 kilo ben. Den största mängden ben påträffades i schakten längst norrut, runt Smedsgränd, schakt 4 hade drygt ett kilo

ben och schakt 2 knappt 2,5 kilo. Många av benen var stora och bar spår av slakt, men det fanns även fiskben och fågelben. I schakt 9 fanns ett lager (3) med stora mängder fiskben (F97). Troligen hör den stora koncentrationen av ben i det norra området ihop med huslämningarna som företrädesvis påträffades här.

Djurbensmaterialet har gallrats på grund av att de fragmenterade kontexterna inte medger meningsfulla analyser.

Glas

Nio fyndposter med glas har registrerats, varav åtta var fönsterglas (F58, F59, F77–79, F98, F101 och F106) och det sista (F12) en skärva från ett glaskärl, troligen ett passglas. Passglas kan generellt dateras till 1500–1600-t.

Järn

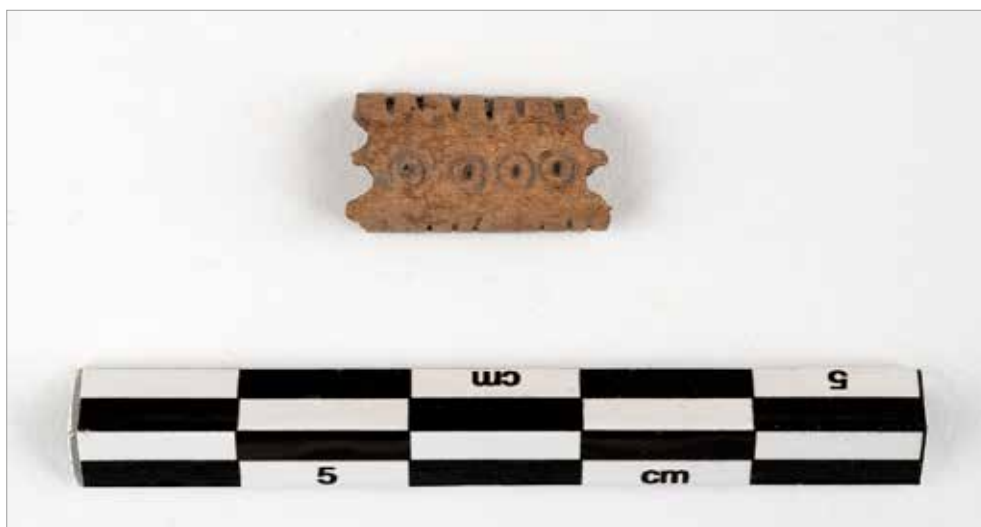
Sammanlagt har 13 fyndposter av järn registrerats. Sex av dessa är spik (F18, F19, F27, F33, F43, F46 och 105) Bland järnfynden fanns också en navare (F44) med triangulär flat spets. Den var 255 mm lång och påträffades i schakt 3, lager 2. Navaren har konserverats (se bilaga 3). F90 var en brodd, 42×21 mm stor. Den påträffades i schakt 2, lager 3. Även detta fynd har konserverats (bilaga 3). Övriga järnfynd utgjordes av ett bleck (F20), två oidentifierade, ganska genomkorroderade föremål (F21 och F22) samt en defekt kniv (F110).



Figur 71. Den konserverade navaren F44. Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.



Figur 72. Den konserverade brodden F90. Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.



Figur 73. Del av en dubbelhelkam, F7. Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.

Kam

Endast ett fragment av en kam (F7) påträffades vid schaktningsövervakningen. Den påträffades i schakt 9, lager 1. Troligen är det en del av en liten

dubbelhelkam med extraskena. Kammen kan dateras till övergången vikingatid-medeltid och är det äldsta fynden från undersökningen

Keramik

Sammanlagt har 41 fyndposter keramik med en sammanlagd vikt av 1,3 kg registrerats och daterats i samarbete med Joakim Kjellberg, Uppsala universitet/Upplandsmuseet. Keramik fanns i tio av schakten. Den större delen av keramikmaterialet kom från de nordligaste schakten, vilket troligast hänger samman med de huslämningar som påträffades i detta område. Den största mängden utgjordes av skärvor från yngre rödgodskärl men även andra godstyper förekom. Materialet som helhet har karaktären av hushållsavfall och här finns representanter för såväl bords- som serveringskärl men också kok- och förvaringskärl. Materialet kan indelas i två huvudperioder:

- En medeltida med ett fåtal skärvor som dateras från cirka 1250–1500
- En tidigmodern fas från cirka 1580–1700

Schakt 2 hade den största mängden keramik. Keramiken från övriga schakt kan inte grupperas på likande sätt och utgörs i huvudsak av solitära representanter från olika lager och konstruktioner.

Merparten av keramiken i schakt 2 framkom ovan en kullerstensläggning och har en generell datering till perioden 1580–1650. Detta visar att kullerstenläggningen, möjligen en äldre gränd eller gårdsplan, tillkommit före stadsregleringen omkring 1650. Från schaktet finns 16 typbestämda fragment av fat, skålar och grytor i yngre rödgods. Två fat (F67 & F93) hade hornmålade vitleredekor. F64 utgörs av en mindre skål utan dekor, troligen

en så kallad supkopp. F74 är en skärva från en stor öronskål eller möjligen en panna med veckad mynningsrand. Därutöver påträffades vad som bedömdes som en kruka (F65) i mycket hårdbränt lergods med relativt grov magring. Kärlet bedömdes som importerat och möjligen kan det vara en någon form av Jydepotta från trakterna runt Bornholm i Danmark, eller möjligen sekundärbränt yngre rödgods. En skärva från en kanna med nupen fotring och in och utvändig brun-grön glasyr bedömdes även den som troligen importgods, mest troligt från Weser-regionen i Tyskland och kan även den dateras till perioden 1580–1650. Ett rörskafttag till en liten gryta i vitgods (F71) är troligen importerad från norra Tyskland. Ytterligare en skärva av vitgods (F73) kan möjligen tillhöra samma kärl.

F40, från schakt 3, utgör en kraftigt sekundärbränd trefötsgryta av yngre rödgods med en vid datering till 1580–1799. F60 är en buxskärva från en gryta av yngre rödgods med vid datering mellan 1580–1800. F61 är en buxskärva från ett troligen större förvaringskärl av kraftigt yngre rödgods men kan inte dateras närmare.

Tre skärvor av yngre rödgods framkom i schakt 5. Till lager 1 hör F99, F100 och F103 framkom i omrörda massor ovan lager 3. F99 är en mynningskärva till ett fat och F103 är en buxskärva till en kruka eller gryta medan F100 är ospecificerad. Ingen av skärvorna kan ges en närmare datering.



Figur 74. Delar av en kanna med nupen fotring, F70. Troligen importerad från Weser-området i Tyskland. Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.

På stenläggningen, A4 i schakt 6 påträffades en skål/gryta i tunt tegelrött yngre rödgods (F1) med något kornig glasyr. Utsidan hade ett ovanligt rullstämpelornerat zick-zackmönster. Keramiken liknar gods från tyska Weser-regionen från 1580–1610 (Bartels 1999, s.780). En ICP-analys av godset visar emellertid att keramiken utan tvivel tillverkats i Stockholm (se vidare Bilaga 4).

I samma lager framkom även en mynningsskärva från en skål (F11) med vertikal mynning, i yngre rödgods med invändig brungul glasyr. På mynningens ovansida finns vitleredekor och i glasyren kamdragning. Skärvan kan möjligen dateras till 1580–1640, troligen den senare delen av intervallet. Från samma schakt finns en liten trefotsgryta (F8) i yngre rödgods som kan dateras till 1580 till 1750. Ett fat i yngre rödgods (F10) hade dekorerats med figurala växtmotiv i hornmålning och kan dateras till perioden omkring 1580–1650. F9 är en skärva från en mindre skål i fajans med blåvit dekor och ett litet upphängningshål. Den är troligen importerad från Nederländerna och kan dateras till 1580–1650 (Gawronski 2012, s. 202).



Figur 75. Keramik med zick-zackmönster tillverkat i Stockholm, F1. Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.

En snarlik skärva påträffades 2020 vid en schaktningsövervakning i Bäckens gränd (Lucas 2020, s. 16).

Från schakt 8 kom F56, en skål i yngre vitgods med invändig grön kornig blyglasyr. Den är importerad från norra Tyskland och kan mest troligt dateras till 1600-talets första hälft.

I schakt 9 påträffades en kanna i nästanstengods (F3). Den var orange till färgen och saknade engobe. Kannan är importerad från Rhenlandet i Tyskland och kan dateras till 1250–1350, vilket gör den till den äldsta keramiken i materialet.

Sammanlagt påträffades sex keramikfynd i schakt 10, samtliga av yngre rödgods. F108, F109, båda från lager 1 utgjordes av ett fat och en kruka. Vid schaktningen framkom en mynningsbit till en gryta i yngre rödgods (F121) daterad till 1700-tal. Foten till ännu en gryta (F122) påträffades i L. 3. Foten hade ett inåtsvängt ben och kärlet kan möjligen därför vara tillverkad i Nederländerna då detta var ett vanligt drag bland krukor i regionen (Gawronski 2012). Från samma lager finns en skärva från ett fat eller låg skål i yngre rödgods (F123) med grön glasyr och hemrat brätte och ett fat utan dekor (F124). Båda skärvorna kan dateras till perioden omkring 1620–1680 vilket även skulle kunna stämma överens med F122.

Från schakt 12 finns en skål i yngre rödgods (F118) och en gryta i yngre rödgods (F119). Båda påträffades i lager 5 och kan inte ges en närmare datering. En kopp (F120), troligen en importerad brännvinskopp från Nordtyskland kan dateras till omkring 1650.

Från schakt 13 finns ett fat eller låg skål (F125) samt en grönglaserad kruka eller gryta i yngre rödgods. Fatet kan dateras till perioden 1680–1750. Båda skärvorna påträffades i L. 3.

I schakt 15 framkom endast en skärva (F111). Den var från en Rhenländsk kanna eller större krus av nästan helt genomsintrat stengods och kan dateras från 1350 till sent 1400-tal.



Figur 76. En fajansskål av Nederländsk import, F9. Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.



Figur 77. Ett fat i yngre rödgods, F10 med figuralt växtmotiv. Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.



Figur 78. En skärva av en kanna i nästanstengods, F3. Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.



Figur 79. En skärva av en rhenländsk kanna, F111. Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.

Kritpipa

En del av ett skaft till en kritpipa påträffades (F80).

Läder

Endast ett fynd av läder (F116) har tillvaratagits. Det rör sig om en sula från en sko. Sulan saknar tådel. Det finns skärspår i den som kan antyda att ovanlädret skurits bort för att återanvändas. Skon påträffades i schakt 15, lager 23.

Slagg och ugnsfodring

Sammanlagt tillvaratogs ca 8,5 kilo slagg. All slagg fanns i den norra delen av området, omkring Smedsgränd. En ensam slaggbit (F96) låg i en kullerstensläggning medan de större mängderna återfanns i lager. Den två större posterna (F38 och F81) innehöll båda bottenkällor, troligen från smidesanläggningar. I anslutning till dessa två områden fanns också trolig ugnsfodring (F39, F82 och F87), vilket förstärker intrycket av smidesverksamhet i området.

Stenmaterial

Fem stenföremål tillvaratogs. Tre var möjliga fragment av kvarnstenar i glimmerskiffer (F6 och F26, F113), en var en del av ett skifferbryne (F30) och en var möjligen den del av en takplatta i skiffer (F114).

Tegel och bränd lera

Alla schakten innehöll mer eller mindre stora mängder tegel från krossade tegelstenar. Detta har inte har tagits tillvara. Det tegel som har regist-

rerats är två poster med taktegel (F57 och F92). Det är i båda fallen fråga om enkupigt taktegel. F57 kommer från ett raseringslager ovan en mur som möjligen hört till den medeltida Vårfrukyrkan i kv. Duvan och Kroken och F92 kom från ett raseringslager ovan ett trägolv i ett av schakten nära Stora torget. Ytterligare en bit möjligt tegel (F54) har tagits tillvara. Det framkom i samband med medvetet kolat trä.

Åtta poster (904 g) består av lerklining (F24, F47, F49, F51, F55, F89, F112 och F115), d.v.s. bränd lera som använts vid byggandet av konstruktioner. Det är oklart vad de hört till, men det kan vara fråga om ugnar. Samtlig lerklining har plana ytor.

Övrigt

Övriga fynd som registrerats är ett hasselnötsskal (F53), en platta (F117) i okänt material, möjligen fasadbeklädnad och en bit kvarts (F5) som möjligen är slagen.

Analyser

Fem prover lämnades för dendrokronologisk analys. Denna gjorde sav Hans Linderson vid Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi vid Lunds universitet. Dessvärre var bara ett av proverna möjliga att datera, en kubb, A1, från schakt 3. Den daterades till efter år 1364 och sannolikt till 1415–1515. För analysrapport se bilaga 5.

En ICP-analys gjordes av en keramikskärva, F1, för att klargöra kärlets proveniens. Detta för att kärlekoren var ovanlig och inga paralleller kunde hittas. Analysen visade att kärlet tillverkats i eller i närheten av Stockholm. Rapporten över analysen återfinns i bilaga 4.

Tolkning

Dateringar

I de många schakten som grävdes inom projektet fanns daterande material främst i form av keramik. Keramikmaterialet ger ofta ganska vida dateringar men är ändå till hjälp när det gäller att ungefärligt tidfästa såväl kulturlager som konstruktioner.

Större delen av de daterande fynden hör till 1600-talet, med enstaka nedslag i tidigare perioder.

Dateringarna visar sammantaget att det aktuella området tycks ha varit bebyggt eller använt för andra aktiviteter från åtminstone högmedeltid.

Kullerstensläggningarna

I flera schakt påträffades kullerstensläggningar. De fanns alla i schakt i den norra änden av undersökningsområdet (schakten 2,3, 4 och 6). Dessa har ungefärligt, genom keramikfynd, kunnat dateras till intervallet 1580–1650. Kullerstensläggningarna uppträdde också på motsvarande nivåer, ca 0,70–0,85 m under dagens markyta, I schakt 6 fanns trägolv på ungefär samma nivå som kullerstenen och i schakt 5, där visserligen ingen kullerstensnivå fanns, uppträdde en bränd träkonstruktion på motsvarande nivå.

Dateringarna visar att stenläggningarna tillkommit före stadsregleringen och därför inte kan vara resterna av en äldre gatubeläggning till Kungsängsgatan, eftersom det enligt tillgängligt kartmaterial, inte existerade någon gata i det aktuella området före regleringen.

Kullerstensläggningarna skulle kunna visa på en tidigare okänd gatusträckning i området, men med tanke på rester av huskonstruktioner på samma nivåer är det ändå troligare att det rör sig om stenslagda gårdar. Liknande beläggningar har t.ex. noterats i det närliggande kvarteret Duvan (se figur 3). Dessvärre är materialet alltför fragmentariskt för att ge någon tydligare uppfattning om hur dessa gårdar sett ut i området.

Huskonstruktioner

Rester av huskonstruktioner kunde noteras i åtminstone sex av schakten (schakt 2–6 och schakt

15). I fem av schakten bestod dessa av fragmentariska trägolv och i två av schakten fanns kubbar. Ingen av byggnaderna har undersökts i sin helhet, utan endast delar av konstruktionerna har berörts av arbetsföretaget.

En kubb, i schakt 3, har daterats till 1415–1515. Dessvärre var två plintar de enda synliga resterna av detta hus. I schakt 4 framkom också en plint som inte kunnat dateras, men eftersom den ligger något djupare än plintarna i schakt 3, är det sannolikt att den hör till ett äldre skede.

Rester av trägolv i schakt 6, kan vara samtida med stenläggningarna, vilka bör höra till intervallet 1580–1650. I schakt 5 kan nivåmässigt ett av de brända golven höra ihop med denna byggnadsfas, medan djupare liggande träkonstruktion bör vara äldre. I schakt 2 bör också det trägolv som påträffades höra till en tidigare fas än stenläggningarna, då den framkom betydligt djupare. I schakt 15 fanns rester av både trä- och lergolv samt troliga rester av (mellan)väggar. Sannolikt kan denna konstruktion vara medeltida, vilket en rhenländsk keramikskärva tyder på. I byggnaden finns en konstruktion tolkad som en kätte, vilket innebär att byggnaden fungerat som fähus. Denna tolkning förstärks också av att byggnaden tycks ha många ombyggnadsfaser, då fähus utsätts för hårdare slitage än boningshus.

Dräneringsränna

I tre av schakten framkom lämningar efter vad som tolkats som en äldre dräneringsränna. Denna var synligt i schakten 7–9. Dessa schakt låg ungefär i mitten av den sammanlagda schaktsträckan. Rännan bestod, där det var möjligt att avgöra, av en underliggande plank, sidoplankor samt däri liggande stenfyllning. Liknande dräneringsrännor har tidigare noterats vid schaktningsövervakningar i Bangårdsgatan (Ölund 2015, s. 27). Konstruktionen har inte säkert kunnat dateras, men den som påträffades i Bangårdsgatan antogs vara anlagd i slutet av 1800-talet. En liknande dräneringsränna framkom också vid en schaktningsövervakning vid Bäckens gränd, som pågick delvis parallellt med gågatan. Även denna ränna låg i Kungsängsgatan. Troligen hör alla dessa rännor ihop i ett sammanhållet dagvattensystem.

Vårfrukyrkan

Eftersom schaktningarna delvis berörde ytor i anslutning till den gamla Vårfrukyrkan var det möjligt att påträffa antingen konstruktioner eller gravar som hörde till denna. Schaktningarna i Bredgränd var mycket sparsamma, men det var här som en möjlig till kyrkan hörande konstruktion påträffades. Det var i schakt 16 som delar av vad som tolkades som en skalmur eller rasing av en skalmur noterades. Den låg på ca 2 m djup under markytan. I anslutning till konstruktionen fanns också kalbruk. Dessvärre påträffades muren i schaktbotten och ingen vidare undersökning kunde göras. Det är sannolikt att murresten hör ihop med kyrkan,

kanske som en rest av en bogårdsmur. Murrester har även tidigare iakttagits i Bredgränd, då längre mot väster i gatan. I anslutning till detta påträffades även enstaka begravningar (Gustavsson 1976).

Slutord

Sammantaget har undersökningarna i och kring gågatan visat att det finns välbevarade lämningar av både kulturlager och konstruktioner med datering från medeltid till tidigmodern tid. Lämningarna tycks beröra både det sakrala och profana livet i centrala delar av både det historiska och nutida Uppsala.



Administrativa uppgifter

Uppdragsnummer Fornreg: 202000115

Plats: Dragarbrunn 1:2, Uppsala stad, Uppland.

Fornlämning: L1941:2293

Fornlämningstyp: Stadslager

Typ av undersökning: Schaktningsövervakning

Orsak till undersökning: Omgestaltung Gågatan södra

Uppdragsgivare: Uppsala kommun Stadsbyggnadsförvaltningen

Fältarbetsperiod: 2020-02-10-2020-10-16

Upplandsmuseets projektledare: Malin Lucas

Upplandsmuseets personal: Hans Göthberg, Robin Lucas, Linda Qviström, Anna Ölund

Upplandsmuseets diarienummer: 36-2020

Upplandsmuseets projektnummer: 8763

Länsstyrelsens diarienummer och beslutsdatum: 431-6844-2019, 2020-01-15

Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv.

Fynd: 126 fyndposter, varav 57 gallrade. Förvaras i Upplandsmuseets magasin i väntan på fyndfördelning.

Referenser

Arkiv

ATA_ Antikvarisk topografiskt arkiv, Riksantikvarieämbetet

Litteratur

Anund, J. Bergqvist, U. Bäck, M. Pettersson, K. 1992. A medieval foundry – craftmanship and craftsmen in Pantern, Uppsala. I: Lamm, Kristina, Holmström, Marie & Ersgård, Lars (red.) Rescue and research: reflections of society in Sweden 700-1700 A.D. Stockholm: Byrån för arkeologiska undersökningar, Riksantikvarieämbetet

Anund, Johan, Carlsson, Ronnie & Syse, Bent. 2001. Uppsalas medeltid och 1600-talsts kartor. Årsboken Uppland. Uppsala.

Anund, J. 2008. Uppsalas första två hundra år-när var det-och hur gick det till? UBAS Nordisk 5. De første 200 årene-nytt blikk på 27 skandinaviske middelalderbyer.

Bartels, Michiel. 1999. Steden in scherven / Cities in Sherds: vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250–1900) Finds from cesspits in Deventer, Dordrecht, Nijmegen and Tiel (1250-1900). Zwolle.

Carlsson, Ronnie, Lovén, Christian. 2014. Uppsalas medeltida sockenkyrkor – en ombildning, två flyttningar och en problemlösande nygrundning, Fornvännen 2014:2.

Dahlbäck, G. Ferm, O. Ramqvist, S 1984. Det medeltida Sverige Uppland. Tiundaland 1:2. Ulleråker, Vaksala, Uppsala stad. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Gawronski, Jerzy (red). 2012. Amsterdam Ceramics. A city's history and an archaeological ceramics catalogue 1175-2011. Amsterdam.

Kjellberg, Joakim & Qviström, Linda. 2008. Östra Ågatan och Bangårdsgatan: kulturlager och konstruktioner längs Fyrisån, medeltid och nyare tid: arkeologisk schaktövervakning : RAÄ 88, Uppsala stad, Uppland. Upplandsmuseets rapporter 2008:18. Uppsala.

Kjellberg, J. Manus/2021. Den medeltida stadens dynamik – urbanitet, sociala praktiker och materiell kultur i Uppsala 1100–1550. Avhandling i arkeologi vid Uppsala universitet, planerad för framläggning september 2021.

Lucas, Malin. 2020. 1500-tal i Bäverns gränd. Upplandsmuseets rapporter 2020:04. Uppsala.

Qviström, Linda. 2019. Rum utan utsikt: fönster och ljus i medeltida byggnader. Stockholm: Institutionen för arkeologi och antikens kultur, Stockholms universitet.

Redin, L. 1976. Uppsala, Medeltidsstaden 3. Rapport RAÄ/SHM. Stockholm.

Roslund-Forenius, Ylva. manus. Kvarteret Draken. Opublicerat manus till arkeologisk undersökningsrapport. ATA. ATA.

Sunding, Emelie. 2018. Arkeologi på Forumtorget –ett medeltida trägolv i Uppsala, Arkeologisk schaktningsövervakning, Dragarbrunn 1:2, 23:3 och 27:2, Uppsala 88:1, Uppsala kommun, Uppland. Upplandsmuseets rapporter 2018:05.

Sundqvist, Nils. 1935. Stadshistoriska undersökningar i Uppsala 1934. Kommitténs för tillvaratagande av fornfynd bildande och första verksamhetsår., i. Vol. 45:1 (Upplands fornminnesförenings tidskrift). Uppsala: Upplands fornminnesförening.

Sundqvist, Nils. 1953. Uppsala stads historia 1. Östra Aros: stadens uppkomst och dess utveckling intill år 1300. Uppsala stads historiekommitté. Uppsala.

Wahlberg, Mats. 1994. Uppsalas gatunamn. Uppsala stads historia IX:1. Uppsala.

Zerpe, Leif. 1996. Bebyggelse och gravar intill Vårfrukyrkan. Riksantikvarieämbetet. UV Uppsala, rapport 1996:55. Stockholm.

Ölund, Anna. 2011. Stora Torget Kulturlager vid Stora Torget och Påvel Snickares gränd. RAÄ 88:1, Dragarbrunn 1:2 m.fl., Uppsala, Uppland. Upplandsmuseets rapporter 2011:06.

Ölund, Anna. 2014. Arkeologi i Dragarbrunnsgatan-Smedsgränd, Uppsala, Dragarbrunn 27:2, 31:1 m fl, Uppsala stad 88:1, Uppsala kommun, Uppland. Upplandsmuseets rapporter 2014:09 17

Ölund, Anna. 2015. Arkeologi i Bangårdsgatan, Uppsala. Dragarbrunn 1:2, Kungsängen 1:2, Uppsala stad 88:1, Uppsala kommun, Uppland. Upplandsmuseets rapporter 2015:23

Bilagor

Bilaga 1 Kontextlista

Bilaga 2 Fyndlista

Bilaga 3 Konserveringsrapport

Bilaga 4 ICP-analys

Bilaga 5 Dendrokronologisk analys

Bilaga 1 Kontextlista

Schaktnr	Kontextnr	Typ	Beskrivning	Tjocklek (m)	Relation	Fynd
1	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	1,2		
1	L. 1	Kulturlager	Mörkt brungrått lager med inslag av mindre bitar trä, djurben och läderspill	Schaktbotten	Under fyllnadsmassor	
2	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	0,7		
2	L. 1	Kulturlager	Brungrå lerig silt med tegelkross och lerkluttar	0,07	Under fyllnadsmassor	F93-94
2	L. 2	Kulturlager	Mörk siltmed lite träflis, sot, aska, gödsel med mycket och stora djurben	0,1–0,12	Under L. 10	
2	L. 3	Kulturlager	Gödselblandat träflis med tegel, lera och keramik	0,1	Under L. 2	F62-74, F78–80, F84, F88–91
2	L. 4	Kulturlager	Rasering, osorterat trä	0,1	Under L. 3. Fundamentsgrop	
2	L. 5	Kulturlager	Näver, bruk, taktegel	0,1	Under L. 4, ovan A2. Fundamentsgrop	
2	A1	Stenläggning	Kullerstensläggning	Schaktbotten	Under L. 3	
2	A2	Träkonstruktion	Plankgolvet	0,02	Under L. 4. Fundamentsgrop	
2	A3	Träkonstruktion	Plankor	Schaktbotten	Under L. 3	
2	L. 6	Kulturlager	Sot, aska	0,1	Under A2. Fundamentsgrop	
2	L. 7	Kulturlager	Mörkbrunt lera lager med bruk, tegel och trä		Under L. 6. Fundamentsgrop	
2	L. 8	Kulturlager	Mörkbrun gödselblandad flis	Schaktbotten	Under L. 3.	F95
2	L. 9	Kulturlager	Fin sand	0,01	Under L. 1	
2	L. 10	Kulturlager	Bränd rasering, orangebränd aska, kol, tegel och djurben	0,15	Under fyllnadsmassor. Brunnsgröp	F83
2	L. 11	Kulturlager	Träflis med enstaka tegel och djurben	0,3	Under L. 10. Brunnsgröp	
2	L. 12	Kulturlager	Brungrå lera	0,09	Under L. 11. Brunnsgröp	
2	L. 13	Kulturlager	Mörkbrun silt med lite tegel, småsten och träflis	0,26	Under L. 12. Brunnsgröp	
2	L. 14	Kulturlager	Grå ren lera	0,1	I L. 13. Brunnsgröp	
2	L. 15	Kulturlager	Grus, aska, tegel, slagg	Schaktbotten	Under L. 13. Brunnsgröp	F81–82
3	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	0,7–1		
3	L. 1	Kulturlager	Mörkbrun, humös silt med fläckar av lera och kalkbruk och med inslag av djurben, tegel, kullersten och träflis	0,08	Under fyllnadsmassor	
3	A1	Träkonstruktion	Plint	0,68	Under L. 1	
3	A2	Träkonstruktion	Plint	0,6	Under L. 2	
3	L. 2	Kulturlager	Bränd rasering, sot, aska och brända ben	Schaktbotten	Under L. 1	F40-44
3	L. 3	Kulturlager	Träflis	Schaktbotten	Under L. 1	F48
3	A3	Stenläggning	Kullerstensläggning		Under L. 4	

Schaktnr	Kontextnr	Typ	Beskrivning	Tjocklek (m)	Relation	Fynd
3	A4	Stenläggning	Stolphål		Under L. 1	
3	L. 4	Kulturlager	Kolblandad silt	0,03	Under L. 1	F60-61, F75-77, 85-87
4	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	1		
4	L. 1	Kulturlager	Sot- och kolblandad lera, slagg	0,15	Under fyllnadsmassor	
4	L. 2	Kulturlager	Gödselblandad lera, något kol	0,02	Under L. 1	
4	L. 3	Kulturlager	Brungrå lera, tegelkross, träflis, kol	0,04	Under L. 2	
4	A1	Stenkonstruktion	Syllstensrad		Under L. 3	
4	A3	Planka	Syll		Under L. 3	
4	L. 4	Kulturlager	Gråbrun lera med träflis, kol och tegelkross	0,10-0,12	Under L. 3	F38-39
4	L. 5	Kulturlager	Ren, grå lera	0,02	Under L. 3	F20-30
4	A7	Träkonstruktion	Syllstock		Under L. 5	
4	L. 6	Kulturlager	Gråbrun lerblandad silt med ben och tegel		Under L. 5	F31
4	L. 9	Kulturlager	Lera med nöthår		Under L. 5	
4	L. 11	Kulturlager	Lera med nöthår	0,05	Under L. 5	F17-18, F35
4	A8	Stolphål?			Under L. 5	
4	L. 14	Kulturlager	Trol. Samma som L. 11, mer homogent	0,05	Under L. 5	
4	L. 12	Kulturlager	Brungrå lera		Under A7, under L. 9	F16
4	L. 13	Kulturlager	Ljust lerlager, som 11	0,06	Under L. 11	F34
4	L. 19	Kulturlager	Gödselblandat lerlager, träflis, djurben	0,14-0,20	Under lager 13	F37
4	A15	Träkonstruktion	Plint	0,26	Under L. 13	
4	L. 20	Kulturlager	Gråbrun gödselblandad lera, näver, träflis		Under L. 19	F19-24
4	L. 18	Kulturlager	Brun, sanblandad lera, lite skärersten, kullersten, sekundärbrända tegelbitar, lite träflis		Under L. 19	F32-33
4	L. 21	Kulturlager	Grå sandblandad lera, sten, djurben		Under L. 18	F15
4	A22	Träkonstruktion	Planka		Under L. 21	
4	L. 23	Kulturlager	Gödselblandad träflis, djurben, bark, näver	0,05	Under L20, under A22	F25-27
4	L. 24	Kulturlager	Grå lera, tegel, sten	0,15-0,20	Under L. 23	
4	L. 16	Kulturlager	Mörkbrun grusblandad silt, sten, tegel, bruk	0,6	Under fyllnadsmassor	
4	L. 17	Kulturlager	Mörkbrun gödselblandad lera, kol, djurben, bark	0,1	Under L. 16	
4	A2	Stenläggning	Kullerstensläggning?		Under L. 16	
5	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	0,8		
5	L. 1	Kulturlager	Bränd kalk, bränd lera, kol, sot, tegelkross, enstaka brända och obrända djurben.	0,1	Under fyllnadsmassor	F98-100
5	A1	Träkonstruktion	Planka		Under L. 1	
5	L.2	Kulturlager	Brungrå, grusig och torr lera med träflis, tegelkross, djurben, kalkstänk, pinnar och enstaka sten	0,1	Under A1	F101-102

Schaktnr	Kontextnr	Typ	Beskrivning	Tjocklek (m)	Relation	Fynd
5	L. 3	Kulturlager	Sandblandad lera med mycket kol, brända ben och tröpinnar	0,1	Under L. 2	
5	A2	Träkonstruktion	Stock		Under L. 3	
5	A3	Tegelkonstruktion	Tegelrad		Under L. 3	
5	L. 4	Kulturlager	Trä- och kalkblandad sand med inslag av tegel, småsten, enstaka brända ben	0,15	Under A3	F105
5	A4	Träkonstruktion	Golv		Under L. 4	
5	L. 5	Kulturlager	Grå, siltig, gödsel- och flisblandad lera		Under A4	F106-107
6	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	0,7		
6	L. 1	Kulturlager	Mörkbrun gödselblandad silt med träflis och ganska mycket tegel	0,06	Under fyllnadsmassor	
6	L. 2	Kulturlager	Grå, ganska ren lera	0,02-0,03	Under L. 1	F8
6	A1	Träkonstruktion	Golv	0,02	Under L. 2	
6	A2	Stenläggning	Kullerstensläggning		Under L. 1	
6	A3	Stenläggning	Kullerstensläggning/stolphål		Under fyllnadsmassor	
6	L. 3	Kulturlager	Brun silt med träflis	Schaktbotten	Under A1, under A3, under L. 3	
6	L. 4	Kulturlager	Fet, mörkgrå kompakt gödselblandad lera med inslag av träflis och tegelkross	0,03	Under Fyllnadsmassor	F12, F45-47, F59-60, F96
6	A4	Stenläggning	Kullerstensläggning		Under L. 4	F1, F9-11
6	L. 5	Kulturlager	Lerblandad sand, tegel, träflis, gödsel	Schaktbotten	Under A4	F13-14
7	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	0,75		
7	L. 1	Kulturlager	Ljusgrå lera med lite nedbrutet trä mot botten	0,25	Under fyllnadsmassor	
7	L. 2	Kulturlager	Mörkt siltlager med lite träflis	0,35	Under L. 1	
7	L. 3	Kulturlager	Sandlig silt med tegel och lite träflis	0,1	Under L. 2	
7	L. 4	kulturlager	Mörkbrun gödselblandad flis	0,4-schaktbotten	Under L. 3	
7	A1	Stenkista	Dräneringsdike		Under fyllnadsmassor	
8	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus. och sandfyll	0,65-1		
8	L. 1	Fyllnadsmassor	Sten, grus	1		
8	L. 2	Kulturlager	Grusig lera	0,7	Under L. 1/fyllnadsmassor	
8	L. 3	Kulturlager	Homogen brunsvart gödsel- och träflisblandad lera med inslag av sand, näver och kolstänk	0,4	Under L. 2	F52-53, F56
8	A1	Stenkista	Dräneringsdike		Under L. 1	
8	A2	Träkonstruktion	Kavelbro		Under L. 3	
8	L. 4	Kulturlager	Kolat, stenhårt trä och bränd lera	0,1	Under A2	F54
8	L. 5	Kulturlager	Stora klumpar hårt bränd lera i grå sandig lera	0,1	Under L. 4	F55
9	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	1		

Schaktnr	Kontextnr	Typ	Beskrivning	Tjocklek (m)	Relation	Fynd
9	A1	Stenkista	Dräneringdike		Under fyllnadsmassor	
9	L. 1	Kulturlager	Mörkt svartbrun lera, med träflis, tegelkross, gödsel, kalkbruk, näver, bark och djurben	0,2-0,25	Under L. 2	F7
9	L. 2	Kulturlager	Fuktigt kalkbrukslager med tegelkross och taktegelfragment	0,05-0,1	Under fyllnadsmassor	
9	L. 3	Kulturlager	Kompakt homogen svart/blå lera, med gödsel, träflis, kol, bränd lera och bitar av kalkbruk	0,35	Under L. 1	F2-6, F50-51, F97
10	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	0,7		
10	L. 1	Kulturlager	Gråbrun silt med tegel, trä. Småsten, kol	0,2	Under fyllnadsmassor	F108-110
10	L. 2	Kulturlager	Grå lera, enstaka stänk tegel	0,1-0,12	Under L. 1	
10	L. 3	Kulturlager	Gödselblandad flis med tegel, näver, djurben, keramik	0,1	Under L. 2	F110, F122-126
11	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	1		
11	L. 1	Kulturlager	Mörkt brungrå lera, tegelkross, småsten, djurben	0,14-0,24	Under fyllnadsmassor	
11	L. 2	Kulturlager	Gråvit aska, kol, tegelkross	0,04-0,1	Under L. 1	
11	L. 3	Kulturlager	Brungrå lera, småsten, tegel, pinnar	0,08-0,23	Under L. 2	
11	L. 4	Kulturlager	Ljusgrå lera, tegelkross, kalksten	0,18-0,24	Under L. 3	
11	L. 5	Kulturlager	Grå lera, tegelkross	0,20-0,45	Under L. 4	
12	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	0,4		
12	L. 1	Kulturlager	Grå lera, tegel	0,15	Under fyllnadsmassor	
12	L. 2	Kulturlager	Brungrå sand, bruk, tegel, småsten	0,12	Under L. 1	
12	L. 3	Kulturlager	Silt, bruk, tegel, trä, lera, aska	0,2	Under L. 2	F120
12	L. 4	Kulturlager	Mörkbrun lerig silt, sten, tegel, trä, bruk	0,2	Under L. 3	F118-119
13	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	1,2		
13	L. 1	Kulturlager	Grå, gödselblandad sandig lera, träflis, bruk, småsten, tegel	Schaktbotten	Under fyllnadsmassor	F125-126
14	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	0,6		
14	L. 1	Kulturlager	Gödselblandad träflis, näver, tegel, småsten, djurben.	Schaktbotten	Under fyllnadsmassor	
15	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	0,8		
15	L. 1	Kulturlager	Omrört		Under fyllnadsmassor	
15	A2	Tråkonstruktion	Stör		Under L. 1	
15	A3	Tråkonstruktion	Kluva		Under L. 5	
15	L. 4	Kulturlager	Omrört		Under fyllnadsmassor	F117
15	L. 5	Kulturlager	Kompakt, mörkbrunt gödsellager med grå lerstrimmor, bark, näver, någon tegelbit, djurben		Under L. 1	

Schaktnr	Kontextnr	Typ	Beskrivning	Tjocklek (m)	Relation	Fynd
15	A6	Träkonstruktion	Störkonstruktion		Under L. 1	
15	L. 7	Kulturlager	Hårt bränd lera		Under L. 5	F112
15	A8	Träkonstruktion	Stör		Under L. 5	
15	A9	Träkonstruktion	Trägol		Under L. 5, under L. 9	
15	L. 10a	Kulturlager	Ren lera	0,01	Under A9	
15	L. 10b	Kulturlager	Gödsel med träflis, näver, stora djurbensfragment samt kvistar	0,1	Under L. 10a	
15	L. 10c	Kulturlager	Brun, gödselblandad lera med inslag av sand	0,2	Under L. 10b	
15	A11	Träkonstruktion	Störrar		Under L. 5	
15	A12	Träkonstruktion	Planka		Under L. 5	
15	L. 13	Kulturlager	Relativt rent, grått lerlager	0,02-0,1	Under L. 5	
15	A14	Träkonstruktion	Plankor	0,05	Under L. 13	
15	A15	Träkonstruktion	Stolpe		Under A14	
15	A16	Träkonstruktion	Kluva/stock		Under A14	
15	L. 17	Kulturlager	Kompakt mörkbrun gödsel, någon tegelbit, lite träflis, enstaka stora djurbensfragment		Under A14	F113
15	A18	Träkonstruktion	Golv/vägg		Under L. 17	
15	L. 19	Kulturlager	Brun humös/gödselbland lera	0,06-0,08	Under L. 17	
15	A20	Ränna			Under A14	F114-115
15	L. 21	Kulturlager	Kompakt träflis	0,2	Under L. 19	
15	L22	Kulturlager	Sand	0,02-0,03	Under L. 21	
15	L. 23	Kulturlager	Kompakt gödsel	Schaktbotten	Under L. 22, under L. 24	F116
15	L. 24	Kulturlager	Sand	0,02-0,03	Under L. 21	
16	Fyll	Fyllnadsmassor	Grus- och sandfyll	1,9		
16	L. 1	Kulturlager	Raseringslager av vittrat blött grått kalkbruk med inslag av tegelkross, taktegel och småsten	0,1	Under fyllnadsmassor	F57
16	A1	Stenkonstruktion	Mur	Schaktbotten	Under L. 1	

Bilaga 2 Fyndlista

Fnr	Sakord	Material	Antal	Antal fragment	Storlek (mm)	Vikt (g)	Schaktnr	Kontext	Anmärkning	Status
1	Skål/gryta	Keramik	1	3		16	6	A4	YRG av tunt gods, välbränd, tegelröd, blyglaserad insida med kornig glasyr. Rullstämpelorerad utsida m. zick-zack-mönster. Trol. 1580-1610.	
2	Djurben	Ben	1			13	9	L. 3	Revben	G
3	Kanna	Keramik	1	1	46×40×5	15	9	L. 3	Nästan stengods (C1). Orange utan engobe. Ca 1250-1350. Rhenländsk import.	
4	Djurben	Ben	1	2		1	9	L. 3	Skalltak, litet djur	G
5	Avslag?	Kvarts	1			3	9	L. 3	Oklart bearbetad	
6	Kvarnsten?	Glimmerskiffer	1		16×14×1	1	9	L. 3		
7	Kam	Horn	1		15×8×3	1	9	L. 1	Trol. Liten dubbelhelkam med extraskena. Övergång VIK-MT	
8	Gryta	Keramik	1	1	56×50×8	25	6	L. 2	Liten trefotsgryta, yngre rödgods, mynning, Sekundärbränd m. sotig utsida. 1580-1750.	
9	Skål	Keramik	1	1	30×25×5	4	6	A4	Tennglaserad fajans med blåvit dekor, trol. Holländsk import. Liten skål med ett hål. 1580-1650.	
10	Fat	Keramik	1	5	109×47×11	118	6	A4	YRG. Hornmålad dekor, figuralt växtmotiv. 1580-1650.	
11	Skål	Keramik	1	1	44×22×10	10	6	A4	YRG med invändig brungul glasyr. Mynning. 1580-1625	
12	Kärl	Glas	1	1	12×12×1	1	6	L. 4	Passglas?	
13	Smälta	Cu-legering	2	2		3	6	L. 5		G
14	Djurben	Ben	1			1	6	L. 5	Bränt	G
15	Djurben	Ben	1	1		17	4	L. 21		G
16	Djurben	Ben	1			20	4	L. 12		G
17	Djurben	Ben				87	4	L. 11		G
18	Spik	Järn	1		140	50	4	L. 11		G
19	Spik	Järn	1		50	28	4	L. 20	Genomkorroderad, litet järninnehåll.	G
20	Bleck	Järn	1		62×34×7	31	4	L. 20		G
21	Föremål	Järn	1		138×37×23	89	4	L. 20	Genomkorroderad, litet järninnehåll. Avlång, platt	G
22	Föremål	Järn	1			42	4	L. 20	Spikhuvud? Genomkorroderat	G
23	Djurben	Ben	2			27	4	L. 20		G
24	Lerklining	Bränd lera	1		67×42×39	86	4	L. 20	Med tre parallella pinnavtryck	
25	Djurben	Ben				247	4	L. 23		G
26	Kvarnsten?	Glimmerskiffer	1			8	4	L. 23		
27	Spik	Järn	1		39	8	4	L. 23	Spets saknas	G
28	Djurben	Ben				55	4	L. 5		G

Fnr	Sakord	Material	Antal	Antal fragment	Storlek (mm)	Vikt (g)	Schaktnr	Kontext	Anmärkning	Status
29	Smälta	Cu-legering	1			39	4	L. 5		
30	Bryne	Skiffer	1	2	170×41×15	136	4	L. 5		
31	Djurben	Ben				291	4	L. 6	Varav ett kohorn	G
32	Djurben	Ben				38	4	L. 18		G
33	Spik	Järn	1		48	12	4	L. 18	Böjd	G
34	Djurben	Ben				34	4	L. 13		G
35	Djurben	Ben				68	4	L. 11		G
36	Djurben	Ben	1			193	4	A15	Käke, häst eller ko	G
37	Djurben	Ben	2			5	4	L. 19		G
38	Slagg	Slagg	3			4500	4	L. 4	En hel skålla, minst 3 kg, en del av skålla samt en slaggbit	
39	Ugnsfodring	Bränd lera	1			82	4	L. 4		G
40	Gryta	Keramik	1	9		240	3	L. 2	YRG, trefotsgryta, kraftigt sekundärbränd, 1580–1799	
41	Djurben	Ben				89	3	L. 2	Brända ben	G
42	Djurben	Ben				121	3	L. 2		G
43	Spik	Järn	1		61	21	3	L. 2		G
44	Navare	Järn	1		255×23×16	198	3	L. 2	Intakt, triangulär flat spets.	K
45	Bleck	Cu-legering	1	2	12×10×1	1	6	L. 4		G
46	Spik	Järn	1		45	13	6	L. 4		G
47	Lerklining	Bränd lera	3			26	6	L. 4	En struken plan sida	
48	Djurben	Ben	2			1	3	L. 3		G
49	Lerklining	Bränd lera	6			76	3	L. 3		
50	Djurben	Ben				226	9	L. 3	Bl.a en käke från häst/ko	G
51	Lerklining	Bränd lera	10			216	9	L. 3	Några med avtryck/plana sidor	
52	Djurben	Ben	6			163	8	3	Varav ett bränt	G
53	Hasselnöt	Nötskal	1			1	8	3		
54	Tegel?	Bränd lera	2			51	8	L. 4	Tillsammans med kolat kol	G
55	Lerklining	Bränd lera	5			187	8	L. 5	Lager närmast botten. Rustbädd? Ett par är trol. Tegel	
56	Skål	Keramik	1		43×39×5	12	8	L. 3	Yngre vitgods. Invändig grön kornig blyglasyr. Norra Tyskland. 1600–1650	
57	Taktegel	Bränd lera	1		155×105×22	620	16	L. 1	Raseringslager på mur.	
58	Planglas	Glas	1		15×11×1	1	6	L. 4		G
59	Planglas	Glas	1		28×20×1	1	6	L. 4	Ca 20 cm från N kanten	G
60	Gryta	Keramik	1		38×19×5	7	3	L. 4	YRG, invändig kornig blyglasyr, ngt sotig. 1580–1800	G
61	Kärl	Keramik	1		43×38×11	17	3	L. 4	YRG, mkt kraftigt sekundärbränd. Tjockt gods, trol. förvaringskärl	G
62	Fat	Keramik	1		47×43×6	16	2	L. 3	YRG. Y-röd gods. T-formad mynningsrand. 1580–1650. Fat/tallrik	

Fnr	Sakord	Material	Antal	Antal fragment	Storlek (mm)	Vikt (g)	Schaktnr	Kontext	Anmärkning	Status
63	Fat	Keramik	1	2	32×30×7	14	2	L. 3	Fat/låg skål. Sekundärbränt YRG. 1580-1650	
64	Skål	Keramik	1		31×27×6	6	2	L. 3	Liten skål, möjlig supkopp. YRG. Blyglasyr. 1580-1650	
65	Kruka	Keramik	1		50×27×8	19	2	L. 3	Mynning till kruka? Olivgrönt hårt bränt nästan stengods. Grovmagrat, importerat. Jydepotta?	
66	Fat	Keramik	1	2	48×29×8	28	2	L. 3	Fat/låg skål. Brätte. YRG. Kan vara samma fat. Blyglaserad, odekorerad. 1580-1650	
67	Fat	Keramik	1		46×40×8	12	2	L. 3	YRG. Brätte. Hornmålad vitleredekor. Gröna oxidfäckar. 1580-1650	
68	Kärl	Keramik	5	5		32	2	L. 3	YRG, bukbitar. Krukor/grytor.	G
69	Gryta	Keramik	2	2		52	2	L. 3	Ben till trefotsgrytor. YRG	G
70	Kanna	Keramik	1		75×33×6	35	2	L. 3	Botten till kanna med veckad fotring. Ut- och invändig mörkbrun glasyr. Möjl. Weser. 1580-1650	
71	Gryta	Keramik	1		55×30	43	2	L. 3	Rörskaft, yngre vitgods. Importerad Nordtyskland. 1580-1650	
72	Panna	Keramik	1		102×42	80	2	L. 3	YRG. Rörskaft till trolig panna. Enkeltrumf. 1580-1650	
73	Kärl	Keramik	1		36×23×5	5	2	L. 3	Yngre vitgods. Buk	
74	Skål	Keramik	1		96×367	86	2	L. 3	Stor öronskål, möjl. panna med veckad mynningsrand. Invändig grönbrun glasyr. Hör ev. ihop med F72. 1580-1650	
75	Djurben	Ben				285	3	L. 4		G
76	Smälta	Cu-legering	1			3	3	L. 4		G
77	Planglas	Glas	1		20×16×1	1	3	L. 4	Troligt planglas, helt ogenomskinlig	
78	Planglas	Glas	1		23×20×2	3	2	L. 3	Grön	
79	Planglas	Glas	1		37×24×2	4	2	L. 3		
80	Kritpipa	Bränd lera	1		27×8	2	2	L. 3	Del av skaft	
81	Slagg	Slagg	7			1585	2	L. 15	Varav minst en skälla	
82	Ugnsfodring	Bränd lera	2			91	2	L. 15	Trolig ugnsfodring	
83	Djurben	Ben	5			270	2	L. 10		G
84	Djurben	Ben	6			516	2	L. 3		G
85	Djurben	Ben	5			156	3	L. 4		G
86	Djurben	Ben	13			383	3	L. 4		G
87	Ugnsfodring	Bränd lera	6			316	3	L. 4	Någon delvis förslaggad.	G
88	Djurben	Ben	14			817	2	L. 3		G
89	Lerklining	Bränd lera	1			44	2	L. 3		G
90	Brodd	Järn	1		42×21×7	16	2	L. 3		K
91	Djurben	Ben	30			779	2	L. 3		G
92	Tegel	Bränd lera	1			526	2	L. 5	Enkupigt taktegel. Urval sparat	

Fnr	Sakord	Material	Antal	Antal fragment	Storlek (mm)	Vikt (g)	Schaktnr	Kontext	Anmärkning	Status
93	Fat	Keramik	1		40×34×11	14	2	L. 1	YRG. Fat med hornmålad dekor	
94	Gryta	Keramik	1	2		11	2	L. 1	YRG. Brun glasyr.	
95	Kruka	Keramik	1	2		24	2	L. 8	YRG. Sekundärbränd.	
96	Slagg	Slagg	1			2460	6	A4		
97	Djurben	Ben	2				9	L. 3	Fiskben	
98	Planglas	Glas	1		57×38	7	5	L. 1		
99	Fat	Keramik	1	1	45×22	14	5	L. 1	Brun glasyr, mynning, YRG?	
100	Kärl	Keramik	1	1	33×22	3	5	L. 1	YRG, brun glasyr, mynning, spjälkad	G
101	Planglas	Glas	1		44×39×1	4	5	L. 2		
102	Djurben	Ben	4			204	5	L. 2		G
103	Gryta/ Kruka	Keramik	1		39×25×5	6	5	Schakt- fynd	YRG, sekundärbränt, buk	
104	Planglas	Glas	1		24×20×1	2	5			G
105	Spik	Järn	1		49	17	5	L. 4	Mycket korroderad	G
106	Planglas	Glas	1		30×7×1	1	5	L. 5		
107	Djurben	Ben	4			128	5	L. 5		G
108	Fat	Keramik	1		118×39	90	10	L. 1	YRG, Brun och gul dekor. Ospec.	
109	Kruka	Keramik	1		89×53	39	10	L. 1	YRG. Ospec.	
110	Kniv	Järn	1		72×18×3	7	10	L. 3	Avbruten.	G
111	Kärl	Keramik	1	1	30×54	10	15	L. 5	Rhenländskt stengods. Trol. Kanna. 1350-1500-	
112	Lerklining	Bränd lera	1	4		233	15	L. 7	Delar av en horisontell yta med bränd lera/lerklining	
113	Föremål	Skiffer		3		24	15	L. 17	Kvarnstensfragment? "Malungsskiffer"	
114	Föremål	Skiffer	1	1	27×33	5	15	A20	En rak, något avfasad kant. Del av takplatta?	
115	Lerklining	Bränd lera	1	1	55×42	36	15	A20	Jämn, något sandig sida	
116	Skodon	Läder	1	1	100×200		15	L. 23	Sula, tådel saknas. Skårspår i sulan, mycket liten flik av ovanlädret som kanske skurits bort och återanvänts.	
117	Platta	Okänt		2	30×25×5	10	15	L. 4	Okänt material, fasadbeklädnad?	
118	Skål	Keramik	1		26×24×6	5	12	L. 4	YRG, ospec. Botten, sekundärbränd	
119	Gryta	Keramik	1		65×46×6	21	12	L. 4	YRG, ospec	
120	Kopp	Keramik	1	2	45×16×4	6	12	L. 3	Brännvinskopp, import, trol. Nordtyskland, 1580-1650. En mynningsbit	
121	Gryta	Keramik	1	2	90×52	92	10	Schakt- fynd	YRG, 1700-1800-t. En mynningbit.	G
122	Gryta	Keramik	1		76	90	10	L. 3	YRG, fot till trefotsgryta, inåtsvängt ben. Möjl. holländsk import.	
123	Skål/fat	Keramik	1		60×48×7	17	10	L. 3	YRG, ospec. Grön glasyr med hemring. 1620-1680	
124	Skål/fat	Keramik	4	4		30	10	L. 3	YRG, ospec. 1620-1680. En bottenbit.	
125	Skål/fat	Keramik	1	1	54×45	33	13	L. 3	T-formad, brun glasyr. 1680-1750.	
126	Gryta/ kruka	Keramik	1		36×34	12	13	L. 3	Grön glasyr	G

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara



Konserveringsrapporter över föremål från Gågatan S Uppsala

Max Jahrehorn
Rapport oktober 2020
K20-302
OXIDER

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-302

Ort/Anläggning: Gågatan S. Uppsala**Fynd nr:** 44**Kontaktperson:** Malin Lucas, Upplandsmuseet**Kons nr:****Datum in:** 2020-06-30**Datum ut:** 2020-10-26**Föremål:** Navare/borr**Material:** Järn**Antal:** 1**Mått:****Vikt in:** 187,09g **Vikt ut:** 128,49g**Foto:** Ja**Behandling:**

Föremålet är i stort sett helt innesluten i kraftiga krustbildningar blandade med mindre gruskorn. Dock skymtas en metallyta kring dess spets.



Föremålet innan konservering.

Delen bearbetades under mikroskop med skalpell och dentalverktyg. Efter denna grövre rengöring så blästrades ytorna med aluminiumoxid, där korrosionsprodukter av hårdare och tätare karaktär avlägsnas. Föremålet urlakades med natriumhydroxid (NaOH) kring en nivå av pH 11, till dess att

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-302

kloridhalten är obefintlig i lakvätskan. NaOH avlägsnas genom lakning i ljummet avjoniserat vatten. Vidare dehydrering med 95%-ig etanol samt torkas.

För att avlägsna och jämna ytorna ytterligare från föroreningar, blåstras ytorna återigen, då med glaspärlor. Dehydrering i etanol samt en kontrollerad torkning. Behandlingen avslutas med att en ytbehandling läggs i form av Dinitrolpasta som penslas över ytorna, senare appliceras mikrokristallint vax i pastaform.

I bilden nedan syns borrets fragmentariska spets som var lös i krustan, monteras inte åter.



Borret efter konservering.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-302

Ort/Anläggning: Gågatan S. Uppsala**Fynd nr:** 90**Kontaktperson:** Malin Lucas, Upplandsmuseet**Kons nr:****Datum in:** 2020-06-30**Datum ut:** 2020-10-26**Föremål:** Brodd**Material:** Järn**Antal:** 1**Mått:****Vikt in:** 16,45g **Vikt ut:** 8,07g**Foto:** Ja**Behandling:**

Brodden är helt innesluten i något kraftigare täta korrosionsprodukter, ingen yta är synlig, men en form kan anas. Mindre kolfragment är insprängda i föroreningarna.



Brodden innan konservering.



Brodden bearbetades under mikroskop med skalpell och dentalverktyg. Efter denna grövre rengöring så blåstrades ytorna med aluminiumoxid, där korrosionsprodukter av hårdare och tätare karaktär avlägsnas. Då föremålet är hårt korroderat lämnas en del föroreningar kvar eftersom de bär upp konstruktionen.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-302

Föremålet urlakades med natriumhydroxid (NaOH) kring en nivå av pH 11, till dess att kloridhalten är obefintlig i lakvätskan. NaOH avlägsnas genom lakning i ljummet avjoniserat vatten. Vidare dehydrering med 95%-ig etanol samt torkas.

För att avlägsna och jämna ytorna ytterligare från föroreningar, blåstras ytorna återigen, då med glaspärlor. Dehydrering i etanol samt en kontrollerad torkning. Behandlingen avslutas med att en ytbehandling läggs i form av Dinitrotpasta som penslas över ytorna, senare appliceras mikrokristallint vax i pastaform.



Brodden efter behandling.

Bilaga 4 ICP-analys



ICP-MA/ES analys av yngre glaserat rödgods från gågatan, Uppsala

Inledning och frågeställningar

Under 2020 har Upplandsmuseet genomfört arkeologiska undersökningar i gågatan i centrala Uppsala. Där framkom det bland annat flera märkliga keramikskärvor som har tillhört samma kärl i yngre glaserat rödgods (fig. 1). Skärvan var glaserad på insidan medan utsidan hade en zig-zag-dekor. Dekortypen är ovanlig och några skandinaviska paralleller har inte varit möjliga att finna, och kärlets proveniens är osäker.

Vid bearbetningen av materialet har frågan om kärlets proveniens varit föremål för diskussion och därför har en skärva valts ut för ICP-analys. Denna analysmetod har visat sig vara mycket användbar på medeltida och senare keramik och bland annat har metoden använts med positivt resultat på keramik från flera städer och byar i norra Europa.



Figur 1. Skärvor i yngre glaserat rödgods från gågatan i Uppsala, L1941:2293.

Dr. rer. Nat. Torbjörn Brorsson
torbjorn.brorsson@keramiskastudier.se
www.keramiskastudier.se

Kontoret för Keramiska Studier
Martin Johns väg 47
263 75 Nyhamnsläge

Mobil: 070 - 298 65 56

Metod

ICP-analys

ICP-analys (Inductively Coupled Plasma) syftar till att bestämma keramikens kemiska sammansättning. Halten av 44 olika grundämnen undersöks, och sammansättningen kan sedan användas för att bland annat påvisa ett geografiskt sammanhang för keramiken. Av den utvalda skärvan krossas minst 0,3 g till ett fint pulver, som löses i en syralösning. Denna lösning injiceras i exciterad argonplasma. När atomerna utsätts för denna energi kommer elektronerna att utsända färgade ljusblixtar, i ett mönster som är unikt för varje grundämne. Detta emissionsspektrum kan mätas med AES (Atomic Emission Spectrometry).

Av de 44 olika grundämnena är det 12 ämnen som utgör grunden för tolkningarna av keramikens proveniens. Det är de metalliska ämnena aluminium (Al), krom (Cr), gallium (Ga), mangan (Mn), vanadin, (V), de alkaliska jordartsmetallerna kalcium (Ca), magnesium (Mg), strontium (Sr), de sällsynta jordartsmetallerna cerium (Ce), lantan (La), alkalimetallen natrium (Na), samt övergångsmetallen kobolt (Co) som utgör grunden för indelningen i olika grupper.

Analysen innehåller en mycket stor mängd data och för att kunna bearbeta denna krävs ett avancerat statistiskt verktyg som kan grupperna proverna. Därför har all data processats i statistikprogrammet SPSS och resultatet presenteras i form av en klusteranalys och ett dendrogram.

Den kemiska analysen av provet har utförts vid OMAC laboratories, Galway, Irland och bearbetningen av analysresultatet har utförts av Torbjörn Brorsson.

Prov	Artefakt	Lokal
Uppsala3	Murtegel	Ackis, tegelugn
Uppsala4	Murtegel	Ackis, tegelugn
Uppsala5	Taktegel	Ackis, tegelugn
Uppsala6	Yngre rödgods	Gågatan S, etapp 2, schakt 1. L1941:2293

Tabell 1. Den analyserade keramiken utgörs av en skärva från schakt 1 på gågatan i Uppsala. Skärvan har bland annat jämförts med tegel från en tegelugn i Ackis i Uppsala.

Material

Materialet utgörs av en skärva yngre glaserat rödgods med zig-zag-dekor (fig. 1). Denna har jämförts med en stor mängd keramik från norra Europa.

Urvalet och provtagning av skärvan har utförts av Malin Lucas och Anna Ölund, Upplandsmuseet i Uppsala.

Analysresultat

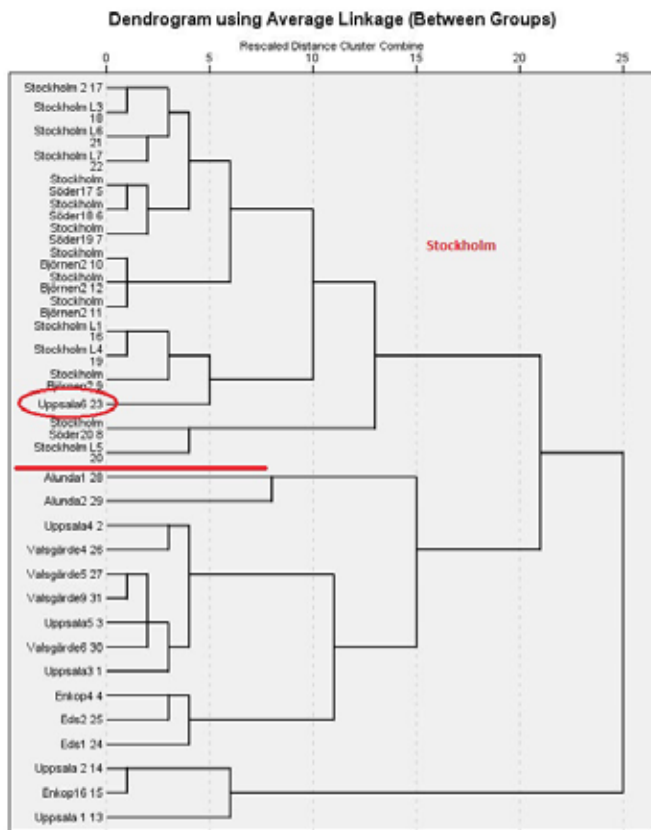
Analysen är baserad på att likheter och skillnader identifieras och de skärvor som avviker tas bort i flera olika steg. Antalet steg är beroende på antalet analyserade skärvor. Analysresultatet i form av en tabell över de olika grundämnena återfinns i tabell 2.

Skärvan från Uppsala har bland annat jämförts med tegel från en tegelugn i Ackis i Uppsala (tab. 1). Detta tegel bör vara lokalproducerat och leran är därmed en bra referens på den lokala geologin.

Skärvan har också jämförts med flera hundra keramikskärvor från framför allt Uppland och Södermanland, men även annan keramik från södra Sverige, Danmark, Tyskland, England, Polen, Baltikum samt Holland och Belgien ingår i analysen.

Skärvan (**Uppsala6**) från Uppsala avviker markant från samtliga skärvor av icke-svensk proveniens. Det är mycket tydligt att skärvan tillhört ett kärl som med största sannolikhet tillverkats i Sverige.

I en jämförelse med keramik och tegel som har påträffats i Alunda, Uppsala, Eds Allé, Enköping samt Valsgårde i Uppland och med keramik från Stockholm framträder intressanta och tydliga resultat kring skärvan med zig-zag-dekor (**Uppsala6**). Ovanför den röda linjen i figur 2 återfinns 15 olika skärvor från arkeologiska undersökningar i Stockholm, och här återfinns även skärvan **Uppsala6** (fig. 2). Under denna linje återfinns samtliga 15 prover från de olika lokalerna i Uppland, och här återfinns även teglet från Ackis i Uppsala. Det är mycket tydligt att kärlet **Uppsala6** tillverkats av samma leror som använts till keramik från Stockholm. Kärlet har därmed tillverkats i eller i närheten av Stockholm.



Figur 2. Dendrogram som visar att skärvan Uppsala6 placeras sig intill keramik som med största sannolikhet tillverkats i eller i närheten av Stockholm.

Sample	Al	Ca	Ce	Co	Cr	Ga	La	Mg	Mn	Na	Sr	V
	%	%	ppm	ppm	ppm	ppm	ppm	%	ppm	%	ppm	ppm
Uppsala3	6,33	1,57	77,5	13,2	55	18,4	34,8	1,04	636	1,3	141	57
Uppsala4	6,66	2,13	90,6	14,7	49	21	39,4	0,98	631	1,41	170	64
Uppsala5	6,77	1,38	76,3	11,5	52	19,9	39,8	0,99	498	1,32	151	61
Uppsala6	8,1	1,14	130	19,7	84	22,1	61,4	1,39	671	1,18	131	86

Tabell 2. ICP-analys av keramik och tegel från Uppsala. Analysen utgör underlaget för klusteranalysen.

Höganäs 2020-06-29

Torbjörn Brorsson

Bilaga 5 Dendrokronologisk analys



LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON



(29 November 2020)
30 Januari 2021

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr (2020:89)

ändrad till 2021:10

Hans Linderson

DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV ARKEOLOGISKA PROVER FRÅN KUNGSÅNGS-/KLOSTER-GATAN UPPSALA

Uppdragsgivare: Malin Lucas, Stiftelsen Upplandsmuseet, Drottninggatan 7, 753 10 Uppsala
Växelt: 018-16 91 00 Mobil: 072-249 76 75 Skicka till: faktura@upplandsmuseet.se

Område: Uppsala **Prov nr:** 57672-57676 **Antal Prov:** 5

Dendrokronologiskt objekt:

Resultat:

Dendro nr:	Provnr;	Trädslag	Antal år (2 radier om ej annat anges)	Splint (Sp) Bark (B) Vankant (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv-året)	Kommentarer (mer vågat dateringsförslag inom parantes)
57677	1 kavelbro	Tall	66	SP 5, ej W	Ej datering	-	
57678	2 trägolv	Tall	67	SP 10?, ej W	Ej datering	-	
57679	3 dikesfodring	Gran	98;4	W	Ej datering	-	
57680	4 dikesfodring	Tall	73	Ej W	Ej datering	-	
57681	5 kubb	Tall	213;3	Ej Sp?	1364	E 1364	(1415-1515)
57682	6 tägolv	Gran	83;3	Ej W	Ej datering	-	

Resultatuppgifter inom parantes är inte helt säkra

Kommentarer till ovanstående resultattabell

Prov 57681 dateras till **efter år 1364** sannolikt är tallen avverkad 1415-1515 mest troligt den förra halvan. Diskrepansen mellan säker datering och den mer vågade bedömningen beror på att splinten är otydlig eller icke existerande. Därför är den helt säkert efter 1364 men troligen 1415-1515. Proveniensen Uppland, märg ålder år 1151, groddår 1130±10.

Övriga prover har inte varit möjliga att datera. Jag närde ett hopp om kompletterande prover men detta var inte möjligt. Jag beklagar det dåliga resultatet och det sena svaret.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare, Lunds Universitet

Beskrivning av tabellen ovan

”Dendroidentitetsnummer”, är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

”Antal år”, årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med ”+n”.

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen ”ew” eller ”lw” dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

”splint, vankant, bark” indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). ”nära vankant” uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten (”ej sp”) anges en så kallad ”efterdatering” (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten. Anges $sp=0$ menas splinten observeras utanför ytterst/yngsta årsring men årsringen är inte inmätt eftersom den inte är komplett.

”Datering av yttersta årsring i provet”, är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges ”ej datering”. Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

”Beräknat fällningsår” här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.